

У нумары:

Бібліятэка спецыяльнага прызначэння

Чытальныя залы Прэзідэнцкай бібліятэкі можа наведаць кожны грамадзянін краіны.

Стар. 4

Слова — пераможцам

Пра ЦБС Лагойскага, Валожынскага і Шклоўскага раёнаў — установы з лепшымі вынікамі падпіскі на «ЛіМ» — падрабязна.

Стар. 5

Драматургія: падмурак тэатра альбо «прыкладны жанр»?

Літаратура і тэатр — дзве асобныя рэальнасці ці...

Стар. 7

Свет без вайны і гвалту

Трывожны роздум пісьменніка пра лёс чалавецтва.

Стар. 12

Мінская тапаніміка: ад камічнага да сур'эзнага

Нават містычныя гісторыі звязаны з назвамі сталічных вуліц.

Стар. 13

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 6400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 8300 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: першае паўгоддзе, на 1 месяц — 4400 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Каардынаты жыцця

Вядомаму беларускаму паэту Алесю Разанаву споўнілася 60 гадоў.

Што ж, час нікога не ашчаджае, у рэшце рэшт, беспеляцыйна вызначаючы зможных свой зямны лёс — каго ў вечнасць, каго ў нябыт. Паэты, як прарокі, заўжды разлічваюць на першае, гэта значыць, на несмяротнасць. Хоць апошнім часам іх запатрабаванасць вечнасцю значна аслабла. Правільней было б сказаць, чалавецтва, усё больш абрыньваючыся ў хаос нізкіх матэрыяльных запатрабаванняў, усё менш зацікаўлена ў высокай духоўнай узнёсласці. "Очарованых странніков" на нашай грэшнай Зямлі засталася вельмі мала. Роўна столькі, каб адно не выпусціць дух з яшчэ жывога тут розуму. Сярод такіх і Алеся Разанаў.

Таму, менавіта да яго юбілею, хацелася б выдрукаваць не чарговы дыфірамб, не звычайную фіміямную рыторыку, а тэкст, які па-новаму адлюстроўваў бы творчасць слыннага нацыянальнага паэта не толькі для яго прыхільнікаў на Радзіме і ў Еўропе, але, магчыма, стаўся б нечаканым і для самога творцы. Зусім выпадкова такі тэкст быў выяўлены ў першым нумары электроннага "віртуальнага літаратурнага часопіса" берасцейскіх творцаў "Літраж". Без усялякіх тлумачэнняў яго мы і вырашылі змясціць на старонках "ЛіМа", яшчэ раз віншуючы таленавітага паэта з уласна набытым часам і раздораным мастацкім плёнам.

(Працяг на стар. 14)

Яшчэ адно свята паэзіі аматарам роднага слова падарылі Цэнтральная гарадская бібліятэка імя Янкі Купалы і Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі. Напрыканцы лістапада ў актавай зале бібліятэкі адбыліся Трэція мінскія паэтычныя чытанні, прымеркаваныя да святкавання 125-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, у якіх узялі ўдзел маладыя паэты і выканаўцы.

На пачатку вечарыны вядучы, аўтар праекта паэт Міхась Башлакоў зазначыў:

— Я рады, што на вечар маладой паэзіі прыйшла не толькі моладзь, але і людзі сталага ўзросту. Гэта азначае, што паэзія жыве, паэзія цікавая. Думаю, нашы маладыя таленавітыя паэты сёння пакажуць, што яны сапраўдныя нашчадкі вялікіх песняроў.

Спадзяванні вядучага апраўдаліся спаўна. Праграма была насычаная, прычым колькасць прадстаўленых на суд слухача твораў адпавядала іх якасці. Выступалі маладыя, але ўжо вядомыя сёння паэты Таццяна Сівец, Андрэй Цяўлоўскі, Наталля Капа, Адам Шостак. Рагнед Малахоўскі прачытаў свой верш «Янка Купала на Нарачы», які быў надзвычай прыхільна сустрэты аўдыторыяй. З прадстаўнікоў новай плыні творцаў, якія робяць першыя, але ўпэўненыя крокі ў літаратуры, на вечарыне чыталі свае вершы такія паэты, як Ганна Барадзіна, Таццяна Ганчарык, Інга Бацюшка, Кацярына Гінеўская, Алеся Мойскі, Вераніка Мандзік, Марына Белякова, Ксенія Шаржановіч, Таццяна Прышчэпава, Наталля Пуш-

Нашчадкі песняроў

карова, Надзея Шук ды іншыя. Сённяшняя моладзь сапраўды неабыхавая да літаратуры, і пацвярджэннем гэтаму была непадробная зацікаўленасць, з якой сустракалі слухачы кожнага новага выступоўцу. На вечарыну паслухаць маладых прыйшлі і сталыя паэты, такія, як Мікола Шабовіч, Анатоль Зэкаў, Вадзім Спрычан. Дарэчы, шмат хто з

ка Ганна-Марыя Добрава, свае песні праспявалі аўтары-выканаўцы Марына Помаз, Вольга Юмашава, Наталля Пушкарова, Антон Яўсеенка.

Разыходзіліся госці і ўдзельнікі вечарыны ва ўзнёслым настроі, стварэнню якога, безумоўна, паспрыяла музычна-паэтычная атмасфера, што панавала ў зале. Свята, якое адбылося, яшчэ раз засведчыла: правядзенне падоб-

маладых творцаў з'яўляецца выхаванцам літаб'яднання "Крокі" пры БДПУ імя М.Танка, якім якраз і кіруе Мікола Шабовіч.

Падчас імпрэзы гучалі не толькі вершы, але і музыка. Рускія раманы з майстэрствам выканала спявач-

ных мерапрыемстваў пакрысе ператвараецца ў добрую традыцыю, якая, будзем спадзявацца, знойдзе свой працяг у наступных вечарынах такога кшталту.

Іван ПЛЁСАЎ

Фота Кастуся Дробава

3 нагоды

Месца ў жыцці

У Мінску з удзелам Кіраўніка Дзяржавы прайшлі заняты ў пастаянна дзеючым семінары кіруючых работнікаў рэспубліканскіх і мясцовых дзяржаўных органаў па тэме "Адраджэнне малых гарадоў і пасёлкаў — прырытэтная задача сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны".

У Беларусі 30 працэнтаў насельніцтва жыве ў малых гарадах і пасёлках. Упершыню ў такім значным маштабе пастаўлена задача па стварэнні на перыферыі нармальных умоў жыцця. Перш-наперш вылучаны інвестыцыйныя аб'екты: усяго — 195. Усе ўключаючы ў Дзяржаўную комплексную праграму. Вызначаны крыніцы фінансавання (агульны аб'ём сродкаў — 2 трыльёны рублёў). Што адметна, толькі чвэрць гэтых грошай — бюджэтныя ўкладанні. І Прэзідэнт краіны, і іншыя выступоўцы на пленарным пасяджэнні, а таксама на занятках у групах (яны прайшлі на аб'ектах Мінскай і Магілёўскай абласцей) гаварылі пра тое, што вырашэнню сацыяльных, культурных задач у рэгіёнах павінны папярэднічаць здабыткі ў матэрыяльнай сферы. Беспрацоўе, іншыя складанасці жыцця і побыту можна зняць, ліквідаваць, калі чалавек заняты справай, умее адукавана і разумна зарабляць грошы.

Яркі прыклад адраджэння праз укладанні ў вытворчую сферу — шклоўскі завод у пасёлку Ялізава Асіповіцкага раёна. Аўстрыйская фірма "АТЕК" інвеставала з 2002 па 2006 гады ў развіццё вытворчасці, а следам і ў сацыяльную сферу Ялізава 40 мільёнаў еўра. Ужо прынята рашэнне пра ўкладанне сюды ж яшчэ 200 мільёнаў еўра. Неверагоднымі такія лічбы падаюцца толькі спачатку. У Ялізава адкрыта больш як 1000 рабочых месцаў, створана магутнейшая інфраструктура. На прадпрыемствах (цяпер іх некалькі) "АТЕК" у пасёлку працуюць не толькі яго жыхары, але і насельніцтва навакольных пасёлкаў. Штогод за кошт фірмы выпускаюцца мясцовай школы едучы паступаць у ВУНУ па профілі свайго прадпрыемства. У Ялізава становіцца прэстыжна не толькі працаваць, але і жыць. Большасць мясцовай моладзі выбірае дарогу на прадпрыемства замест традыцыйных дагэтуль уцекаў у горады... Асабіста кіраўнік кампаніі Аляксандр Мураўёў паказвае прыклад здаровага ладу жыцця, прыкладае вялікі намаганні для развіцця спорту ў рэгіёне.

Размова на семінары вызначыла, няхай сабе і ўскасна, многія задачы для творчага асяродка краіны. У першую чаргу малых гарадаў павінны стаць прадметам пісьменніцкай увагі. Сённяшні стан публіцыстыкі пакідае жадаць лепшага. Чаму б не разгледзець праблемы правінцыйных гарадоў, мястэчак, рабочых пасёлкаў? Магчыма, погляд звонку стаў бы падставой і для сур'ёзных рашэнняў... Істотна і тое, што там, у асяродку людзей, што з дня ў дзень дбаюць пра кавалак хлеба, — бурлівае жыццё, часцей — без лішняй рыторыкі, мільгавасці, жыццё, якое патрабуе і мастацкага асэнсавання.

А яшчэ, відаць, неадкладна творчому лоду варта звярнуць увагу і на наступныя словы Прэзідэнта краіны: "...Мінспорту, Міністэрству інфармацыі, аблвыканкамам на больш высокім якасным узроўні неабходна рэкламаваць рэгіянальныя "славеты мясцін", дапамагаць у распрацоўцы маршрутаў сельскага, краязнаўчага, экалагічнага турызму.

Тут сканцэнтравана значная доля культурных аб'ектаў. Нягледзячы на шматлікія войны і разбурэнні, больш як 100 малых гарадоў захавалі каштоўныя помнікі архітэктуры і горадабудуўніцтва розных эпох, у тым ліку 42 гарады маюць помнікі нацыянальнага значэння..."

Каму ж, як не пісьменнікам, творчай інтэлігенцыі ў першую чаргу, вырашаць клопаты пра захаванне гістарычнай памяці, матэрыяльнай культуры Айчыны?.. І вырашэнне гэтае, несумненна, знаходзіцца ў цеснай сувязі са сферай матэрыяльнай, вытворчай.

Кастусь ЛАДУЦКА

Вяртаннем на шклоўскую зямлю, дзе сёлета шырока адзначалася Свята беларускага пісьменства, завяршыўся першы этап конкурсу сярод бібліятэк — падпісчыкаў "ЛіМа". Найбольш актыўныя Цэнтралізаваныя бібліятэчныя сістэмы вызначаліся па выніках ІV квартала. Дзесяткі новых кніг, падараных пераможцам ад РВУ "Літаратура і Мастацтва", цяпер упрыгожаць кніжныя паліцы бібліятэк раёна Шклоўшчыны.

— Дзень беларускага пісьменства меў вялікі розгалас на Магілёўшчыне, і як вынік — актыўнасць нашых чытачоў значна ўзрасла, — распавяла пры сустрэчы дырэктар Шклоўскай ЦБС Тамара Мінкіна. — І хоць цяпер на абанемэнце ў нас людзі сталага веку, але і яны працягваюць цікавацца да сучаснай беларускай прозы. Зараз большая частка літаратуры пры камплектаванні — сучасных беларускіх пісьменнікаў. Прапануем і беларускую перыёдыку: часопісы "Польмя", "Нёман", "Маладосць", "Всемирну". Іх з задавальненнем чытаюць!

Прызны пераможцам уручаны

Тое, што неабходна больш набываць беларускай літаратуры, тут зразумелі гады тры-чатыры таму. "Мы імкнёмся, каб усе сельскія бібліятэкі атрымлівалі беларускую перыёдыку. Яна набліжана да сельскага чытача, таму што ён заўсёдна быў носьбітам мовы", — надзвычай проста палумачыла такі прыемны чытачкі

выбар Тамара Уладзіміраўна. — Пытаюцца і пра "ЛіМ", "Рэспубліку", "Беларускую ніву". Прычым, такая літаратура запатрабаваная паўсюдна, хоць напярэкі дзейнасці кнігасховішчаў раёна розніцца: як і ва ўсіх рэгіёнах, ёсць у нас размежаванні па тэмах. Прыкладам, цэнтральная бібліятэка мае экалагічны

ўхл, і вельмі цесна цяпер супрацоўнічаем з прыродаахоўнай інспекцыяй...

А этнаграфічныя куточки, так званыя "Беларускія хаткі", створаны ці не ў кожнай чыгальні. Яшчэ адзін важкі здабытак рэгіёна: колькасць бібліятэк, хоць і не нашмат, усяго на адну-дзве адзінкі, але штогод павялічваецца. Паліяшаецца камплектаванне: сёлета пры дапамозе абласных і мясцовых улад набылі каля 3 000 новых кніг, каля 600 падарункавых экзэмпляраў атрымалі ў дар падчас Дня беларускага пісьменства. Сярод іх — кніжныя друкаваныя прадукцыя і выданні на электронных носьбітах. І вось цяпер — кнігі як падарунак за падпіску на "ЛіМ".

Больш падрабязна пра лаўрэатаў конкурсу "Сусвет слова: ад газеты да энцыклапедыі" чытайце на старонцы 5.

Ірына ТУЛУПАВА

На здымку: намеснік галоўнага рэдактара "ЛіМа" М. Станкевіч і дырэктар ЦБС Шклоўскага раёна Т. Мінкіна падчас перадачы кніг.

Фота аўтара

Запрашаем на лімаўскі сайт

1 снежня пачаў сваю дзейнасць абноўлены сайт рэдакцыйна-выдавецкай установы "Літаратура і Мастацтва". Зрэшты, гэта фактычна новы сайт, які ад пярэдняга істотна адрозніваецца не толькі дызайнам, але і новымі магчымасцямі. Цяпер, зайшоўшы ў Інтэрнеце на адрас **www.lim.by**, вы можаце не толькі пазнаёміцца са свежымі нумарамі часопісаў "Польмя", "Маладосць", "Нёман", "Всемирная літаратура" і штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва", але і знайсці шмат карыснай інфармацыі як пра самі выданні, так і пра рэдакцыю.

Асобны раздзел сайта прысвечаны кнігавыдавецкай дзейнасці ўстановы.

Асабліваю ўвагу хочацца звярнуць на тое, што на сайце **www.lim.by** адкрыўся форум, на які запрашаем усіх жадаючых. Тэмы для абмеркавання будуць выносіцца самай розныя, у тым ліку, і прапанаваныя наведвальнікам. Безумоўна, улічваючы кірунак дзейнасці ўстановы і выданняў, якія ў яе ўваходзяць, хацелася б пагаварыць на форуме аб праблемах, звязаных з культурай, у тым ліку, з літаратурай. Таму адна з першых тэм, вынесены на форум, гучыць так: **"Чаго, на вашу думку, не хапае беларускай літаратуры XXI стагоддзя?"**. Падвядзенне вынікаў абмеркавання тэм абавязкова з'явіцца на старонках газеты "ЛіМ".

І апошняе. Паколькі сайт адкрыўся зусім нядаўна, нам вельмі важна ведаць вашу меркаванне наконт яго. Какаем водгукаў і будзем рады кожнай прапанове.

Алесь МАЛІНОЎСКИ

І вершы гучалі, і песні

Нядаўна ў ДOME дружбы прайшла імпрэза, прысвечаная творчасці старшыні Гродзенскага абласнога аб'яднання Саюза пісьменнікаў Беларусі Людмілы Кебіч.

На сустрэчу прыйшлі людзі сталага ўзросту, моладзь, прадстаўнікі Саюза пісьменнікаў Беларусі. Сакратар СПБ Сяргей Трахімёнак павіншаваў паэтку з юбілеем і ўручыў ёй грамоту Саюза пісьменнікаў. Кветкі, цёплыя словы, успаміны — усё гэта было на імпрэзе.

У сваіх творах паэтэса жартаўліва просіць "раўнаваць" яе не да серыялаў, а да роднай прыроды і ўвогуле Беларусі, бо, паводле прызнання творцы, менавіта патрыятычнай тэматыцы прысвечана большасць яе вершаваных радкоў.

— Я пачала складаць першыя вершы яшчэ ў дзяцінстве, — прызнаецца Людміла Антонаўна. — Яшчэ ў першым класе напісала верш пра вясну, але атрымала за яго адзінку. Усе думалі, што верш напісала мая маці. Дарэчы, яна сапраўды займалася паэзіяй. Дзесьці ў 4-м класе я дасылала свае творы ў "Зорьку", "Піянер Беларусі" ды іншыя выданні. З гэтага пачыналася мая творчасць. Ужо ў больш сталым узросце напісала 6 кніжак. Пераважна гэта беларускамоўныя творы, але апошняю кніжачку "Фіалетовы дракоша" вырашыла выдаць на рускай. Вельмі спадабалася пісаць для дзяцей.

— Ці толькі гэзіячая паэзія — аснова вашай творчасці?

— У асноўным пішу пра Радзіму, маю любую Беларусь. Ёсць вершы і пра каханне...

— Што вас натхняе больш за ўсё?

— Напэўна, само жыццё.

— Хто піша музыку на вашы вершы? Хто выконвае песні?

— Вершы на музыку паклалі Леанід Захлеўны, Алег Елісеенкаў, Ядвіга Паплаўская ды іншыя. Песні спяваюць навучэнцы Гродзенскага каледжа мастацтваў. А потым паступаюць у ВУНУ і некаторыя з іх бяруць з сабою...

У аўтара гэтых радкоў не засталася пазы ўвагі тое, як натхнёна ды выразна, на добрай беларускай мове дэкламавала свае вершы вядомая паэтка, як выдатна спявала яна свае песні.

Анатоль ВАСІЛЬЧАНКА

На здымку: муж і жонка Кебічы.

Фота аўтара

КОНКУРС

Да ўвагі кіраўнікоў Цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм

Рэдакцыя тыднёвіка "Літаратура і мастацтва" працягвае конкурс "СУСВЕТ СЛОВА: ад газеты да энцыклапедыі" для Цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм Рэспублікі Беларусь (ЦБС). **Пераможцы будуць вызначацца паводле вынікаў падпіскі на "ЛіМ" на І паўгоддзе 2008 г. пасля 25 снежня бягучага года.**

ЦБС — удзельнікі конкурсу, чые падпісныя кампаніі будуць найбольш плённымі, атрымаюць унікальныя зборы кніг, што ўключаюць прызначаную для рознаўзроставай аўдыторыі энцыклапедычную, даведачную, навукова-папулярную, ілюстрацыйна-дыдактычную і іншую літаратуру, выпуск якой ажыццяўляецца беларускімі і расійскімі выдавецтвамі.

У залежнасці ад вынікаў падпіскай кампаніі пераможцы атрымаюць кнігасбор, які ўключае:

- для І месца — 100 кніжных адзінак;
- для ІІ месца — 70 кніжных адзінак;
- для ІІІ месца — 50 кніжных адзінак.

Запрашаем да ўдзелу ў конкурсе Цэнтралізаваныя бібліятэчныя сістэмы ўсёй Беларусі, з разлікам на зацікаўленасць не толькі бібліятэкараў, але і настаўнікаў, пісьменнікаў, навукоўцаў, вучняў, выкладчыкаў, студэнтаў, даўні і новых прыхільнікаў тыднёвіка — усіх тых, хто руньціць ці толькі мяркуе разам з "ЛіМам" выправіцца ў вандроўку па бязмежным ды чароўна-непрадказальным сусвеце Слова.

«Вожык» — у Бараўскай школе

Гэтая школа ў Дзяржынскім раёне адметная тым, што тут часта ладзяцца сустрэчы школьнікаў з пісьменнікамі, мастакамі, навукоўцамі.

Вось і зараз — як зазвычай, па ініцыятыве намесніка дырэктара школы Фаіны Аляксандраўны Качановіч — школу наведалі прадстаўнікі часопіса "Вожык": галоўны рэдактар Уладзімір Саламаха, паэты Казімір Камейша і Яўген Хвалей.

Сустрэча пачалася з інсцэніровак твораў, змешчаных на старонках часопіса. У ролях персанажаў вожыкаўскіх баек, апавяданняў, гумарэсак, інтэрмедый, іранесак выступілі вучні і настаўнікі, цёпла сустрэты прысутныя. Затым галоўны рэдактар "Вожыка", прэзійскі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Уладзімір Саламаха расказаў вучням і настаўнікам пра гісторыю выдання, паказаў першыя нумары газеты-палатка "Раздавім фашысцкую гадзіну!", з якой пачаўся часопіс. Паэт Казімір Камейша распавёў пра адзел літаратуры "Вожыка", а школьнікі прачыталі свае вершы. Паэт, зямляк Якуба Коласа, Яўген Хвалей, які ўжо неаднаразова выступаў у гэтай школе, прачытаў уласныя байкі.

Пасля ў школьным клубе педагагічных сустрэч адбыўся цікавы дыялог паміж настаўнікамі і вожыкаўцамі. Выкладчыкі расказалі пра арганізацыю выхавання і адукацыйнага працэсу, звярнулі ўвагу на ролю сатыры і гумару ў жыцці грамадства. А настаўнік фізікі Мікалай Сазонаў нават выканаў пад гітару ўласныя жартоўныя песні.

Кастусь НАВІКОЎСКИ

Чакаем новых перакладаў

Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя "Каласавіны", што па традыцыі прайшла ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа, сабрала больш як 40 удзельнікаў — коласаві мовазнаўцаў, музейных работнікаў, журналістаў і літаратараў з Беларусі і блізкага замежжа.

З вітальным словам да ўдзельнікаў канферэнцыі звярнуліся вядомыя беларускія навукоўцы, дзеячы культуры, госці з Кіева і Санкт-Пецярбурга. Вядома, пачэснае месца сярод іх заняў таксама вучоны, сын Коласа Міхась Міцкевіч. Ён згадаў, што да юбілейнай даты яшчэ раз праглядаў архівы, звязаныя са слаўным бацькам, і знайшоў там вельмі многа цікавых матэрыялаў, якія "не агляданыя яшчэ, не даследаваны як належыць". Таму Міхась Канстанцінавіч пажадаў коласавізнаўцам плённай працы.

Намеснік міністра культуры Валеры Гедройц зазначыў, што сёлета амаль ніводнае мерапрыемства міністэрства не абходзілася без узгадак пра Коласа і Купалу. Нацыянальная акадэмія навук да юбілею песняра падрыхтавала 20-томнае выданне поўнага збору яго твораў. З гэтай паліцы два тамы пабачылі ўжо свет, астатнія — рыхтуюцца. Акрамя ўсім вядомых твораў, выданне змяшчае шматлікія матэрыялы, якія дагэтуль не былі апублікаваныя.

— Мы вельмі ўзрушаны тым, што паэт Валеры Стралко пераклаў паэму "Новая зямля" на ўкраінскую мову і што менавіта ва Украіне выдадзены гэты цудоўны шэдэўр беларускай літаратуры, — зазначыў Валеры Карлавіч.

— Кніга гэтая пайшла ў біблі-

ятэкі, — падхапіў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Украіны ў Беларусі Ігар Ліхавы. — Такім чынам мы зрабілі добрыя захады, каб ва Украіне лепей разумелі вялікі беларускі народ, які ўжо стагоддзі ідзе па свеце поруч з украінцамі.

Спадар пасол лічыць вельмі важным, каб творы беларускіх і ўкраінскіх класікаў ішлі да чытачоў суседняй краіны на іх нацыянальных мовах. Пераклад твораў Янкі Купалы і Якуба Коласа на ўкраінскую працягнуцца і па-за юбілейным годам, запэўніў Ігар Ліхавы. Якуба Коласа ён назваў "выбітным прадстаўніком літаратуры сваёй нацыі ды, акрамя таго, мысларом еўрапейскага ўзроўню".

— Ёсць яшчэ адна важная рэч: я б вельмі хацеў, каб мы не забываліся і на сучаснікаў Купалы і Коласа — на тых, хто згубіўся на дарогах гісторыі, трапіўшы ў жорны рэпрэсій, хто быў выкраслены з падручнікаў, выкінуты з літаратурна-мастацкага працэсу, — падкрэсліў Пасол Украіны. — Трэба, каб гэтыя людзі вярнуліся ў нашу свядомасць.

Аляксандр Лукашанец узначальвае ўстанову імя беларускага класіка — Інстытут мовазнаўства НАН Беларусі. Ён падкрэсліў велізарны ўнёсак, які зрабіў Якуб Колас у распаўсюджанне інфармацыі пра беларусаў, іх менталітэт і мысленне, а таксама ў раз-

віцце беларускай літаратурнай мовы, зазначыўшы, што "толькі адной "Новай зямлі" ўжо было дастаткова, каб пра беларусаў даведаўся ўвесь свет, каб беларускае слова прагучала годна і шырока па ўсёй зямлі".

"Па творах яго можна вывучаць увесь курс беларускай мовы", — дадаў Аляксандр Лукашанец.

Ганаровы старшыня Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў Адам Мальдзіс распавёў, што Колас пэўным чынам стаяў ля вытокаў асацыяцыі:

— Калі ў Мінску ў 1991 годзе сабраўся першы кангрэс беларусістаў, добрым запевам для кангрэсу была вечарына, якая прайшла ў гэтым гасцінным доме. Якраз за гэтым сталом Янка Брыль сказаў Чэславу Сельмаху: "Твой абавязак — перакласці "Новую зямлю" на польскую мову". І той сваё слова, дадзенае ў доме Коласа, стрымаў.

Адам Мальдзіс распавёў пра тое, што распачата праца над англійскім перакладам "Новай зямлі", чакаецца пераклад на нямецкую мову. Вучоны выказаў надзею, што да 130-годдзя класіка можна будзе выдаць шасці- альбо сямімоўны варыянт "Новай зямлі".

Акрамя навуковых дакладаў, цэнтральнай падзеяй канферэнцыі стала памятнае гашэнне канверта з арыгінальнай маркай, прысвечанай Якубу Коласу, якое правялі Валеры Гедройц, а таксама прадстаўнікі "Белпошты" і Міністэрства сувязі і інфарматызацыі. Дызайн маркі распрацаваны мастаком Міколам Рызкім да 125-гадовага юбілею Коласа. Філатэлістам раім паспяшацца.

Мікалай АНІШЧАНКА

Конкурс «Паэт-артыст» — не мастацкі свет

IV Міжрэгіянальны конкурс-фестываль "Паэт-Артыст" прайшоў сёлета ў Полацку. Конкурс сабраў паэтаў з чатырох абласцей рэспублікі. У склад журы ўвайшлі драматург Андрэй Курэйчык, акцёр Віктар Нікіцін, галоўны рэдактар установы "Рэдакцыя газеты "Вестник культуры" Алег Зайцаў, рэжысёр і актрыса Валянціна Нагорная, галоўны рэдактар літаратурна-публіцыстычнага часопіса "Нёман" Ніна Чайка і прафесар, доктар філагічных навук Аляксандр Гутнін.

Конкурс "Паэт-Артыст" традыцыйна праходзіць кожныя два гады. У ім могуць удзельнічаць паэты любога зарэгістраванага творчага саюза. Асноўныя крытэрыі, па якіх адбываюцца канкурсы, — мастацкі і інтэлектуальны ўзровень прадстаўленых твораў, якасць іх тэатрызацыі, артыстызм і выканальніцкае майстэрства аўтара, жанравая арыгінальнасць. Першы конкурс адбыўся ў 2001 годзе, і ў ім прадставілі ўласныя творы 17 удзельнікаў, у 2003 годзе сваю манеру выканання прадманстравалі 13 чалавек, а ў 2005 годзе да конкурсу далучыліся прадстаўнікі з Расіі (з гарадоў Вялікія Лукі і Адрыяпаль). Арганізатары прытрымліваюцца прынцыпу не колькаснага, а якаснага адбору выступоўцаў. Сёлета са сцэны гучалі і лірычныя балады, і гарачыя паэтычныя маналогі, і тэатрызаваныя мініяцюры, і бардаўскія песні... Майстэрствам выканання вылучыўся ўжо немалады паэт, бард Аляксандр Русакоў, які і заняў першае месца. Лёгка хрыпата ў голасе кшталту Уладзіміра Высоцкага разам з чароўнымі паэтычнымі пасажамамі, якія нагадваюць вершы Барыса Пастэрнака, паланілі глядачоў і журы.

Не менш інтрыгуючым было выступленне полацкай паэткі Вікторыі Сакалоўскай. Гледчыя спачатку пачулі яе пранікнёныя малады голас і толькі праз некаторы час убачылі на сцэне яе саму ў асяпяльна белым хітоне, за якім цягнуўся доўгі шлейф. Уладальніца другога месца і прызга сімпатый глядачоў атрымала трышці полацкага мастака Фёдара Маркевіча.

Не зважаючы на тое, што выступленне паэта з Наваполацка

Уладзіміра Мантуша было вытрымана ў класічных тонах, яго міміка і жэсты, а галоўнае, змест працьбаваных ім вершаў, зрабілі яркае ўражанне на слухачоў — аўдыторыя сустрэла яго выступленне працяглымі аваяцыямі. Паэт заняў трэцяе месца ў конкурсе. Акрамя вышэйпералічаных лаўрэатаў, у конкурсе таксама бралі ўдзел паэты Сяргей Мароз з Гомеля, Аляксандр Ключнікаў з Мінска, Валянціна Анкудзінава з Барысава, Леанід Мараноў з Віцебска, Леанід Волкаў, Наталія Літвінава і Раіса Антаневіч з Полацка.

Напрыканцы прагучала выдатнае пазаконкурснае выступленне Алеся Занкоўскага, які, паводле меркавання журы, мог бы прэтэндаваць на адно з прызавых месцаў.

Адзінае, што сур'езна азмочыла святочную атмасферу мерапрыемства, — гэта малалікае аўдыторыі: горка і балоча было бацьчы, як канцэртная зала, разлічаная амаль на трыста чалавек, была запоўнена менш, як на палову. На думку членаў журы, якія бралі ўдзел ва ўсіх папярэдніх конкурсах, прычым гэтага некалькі: па-першае, арганізатары конкурсу-фестывалю сёлета ўвялі палатныя квіткі для гледачоў, па-другое, у рэгіянальных і рэспубліканскіх СМІ мерапрыемства было слаба праанансаванае, і, па-трэцяе, паралельна "Паэту-Артысту" ў Полацку адкрыўся міжнародны чэмпіянат па пляжным футболе, куды і быў кінуты ўвесь адміністрацыйны рэсурс горада ды вобласці. Застаецца толькі шкадаваць, што здаровае цела ў нашай краіне па-ранейшаму шануецца больш чым здаровы дух.

Алег ЗАЙЦАЎ

Экатурызму — дзяржаўны клопат

Хтосьці захапляецца помнікамі архітэктуры і культуры, а хтосьці любіць вольную хвілінку імкнецца прысвяціць блуканню па лесе альбо адпачынку на возеры — гэта значыць, экалагічнаму турызму.

У Беларусі экалагічны турызм толькі пачынае актыўна развівацца і выяўляе немала праблем, якія патрабуюць абмеркавання і вырашэння. Гэтану была прысвечаная прэс-канферэнцыя "Прыродныя каштоўнасці прыродных тэрыторый асобай аховы: іх значэнне і патэнцыял для развіцця турызму" з удзелам прадстаўнікоў Інстытута экалогіі, Інстытута батанікі НАН Беларусі, Міністэрства прыродных рэсурсаў, Міністэрства лясной гаспадаркі, іншых дзяржаўных устаноў, задзейнічаных у сферы прыродных рэсурсаў. Прысутным распавялі, што паспяховае развіццё экатурызму магчыма толькі пры наяўнасці трох асноўных складнікаў: неабходных і дастатковых прыродных рэсурсаў, спажывецкага попыту на гэтыя рэсурсы і спрыяльных умоў для яго рэалізацыі.

Беларусь валодае вялікімі рэсурсамі біяразнастайнасці, якія вытрымліваюць канкурэнцыю не толькі на знешнім, але і на ўнутра-

ным рынку турыстычных паслуг. Айчынная сістэма тэрыторый, якія маюць асабліваю каштоўнасць і ахоўваюцца дзяржавай, прызначацца на міжнародным узроўні. Так, Бярэзінскаму біясфернаму запаведніку і нацыянальнаму парку "Белавежская пушча" нададзены Еўрапейскі дыплом для тэрыторый, якія ахоўваюцца, і статус біясферных рэзерватаў, Нацыянальны парк "Белавежская пушча" таксама ўключаны ў спіс аб'ектаў сусветнай прыроднай спадчыны, заказнікі "Спораўскі", "Званец", "Ельня", "Сярэдняя Прыпяць" уваходзяць у спіс Рамсарскіх угоддзяў і г. д.

Аднак неабходны пошук сваёй нішы на турыстычным рынку і свайго спажыўца рэсурсу. Для гэтага патрэбна праінфармаваць сусветнае грамадства пра нацыянальныя паркі і заказнікі Беларусі, іх ролі ў захаванні рэсурсаў біялагічнай разнастайнасці і магчымасці наведвання такіх мясцін.

Магчымасці рэалізацыі рэкрэацыйнага патэнцыялу беларускіх прыродных тэрыторый залежаць у першую чаргу, безумоўна, ад узроўню турыстычнага сервісу. Пакуль што нашыя перспектывы для развіцця турызму нацыянальных паркі, заказнікі, не маюць належнай колькасці месцаў пражывання, устаноў грамадскага харчавання, гандлю, транспарту. На пачатковай стадыі знаходзіцца фарміраванне турыстычных інфармацыйных цэнтраў і бюро. Ёсць недакладнасці ў нарматыўнай базе, што вызначае асаблівасці арганізацыі турыстычна-рэкрэацыйнай дзейнасці на прыродных тэрыторыях асобай аховы, у адносінах між дзяржаўнымі прыродаахоўнымі ўстановамі, тураператарамі і турагентамі. Не распрацавана нарматыўнае забеспячэнне экалагічнай сертыфікацыі турызму.

У вырашэнні праблем нарматыўнай базы ў галіне развіцця турызму на тэрыторыях асобай аховы, вызначэння месцаў прыроднай каштоўнасці, апісання экатурыстычнага патэнцыялу, падрыхтоўкі кадраў прафесійных кіраўнікоў, экскурсаводаў актыўны ўдзел бярэ Нацыянальная акадэмія навук Беларусі. Ёе сумесна з кіраўніцтвам справамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь былі распрацаваны праекты дакументаў, накіраваных на павышэнне захавання, паліпшэнне ўмоў функцыянавання і ўключэнне ў гаспадарчае абарачэнне без страт прыродных каштоўнасцяў тэрыторый асобай аховы. У прыватнасці, прадугледжваецца павелічэнне агульнай плошчы прыродных тэрыторый асобай аховы рэспубліканскага значэння да 1671 тыс.гектараў. Будзе ўключаны цэлы шэраг новых аб'ектаў, што валогаюць высокім прыродным патэнцыялам, для арганізацыі экалагічнага турызму. У іх ліку заказнікі "Суражскі", "Каскад азёраў", "Лебядзіны Мох" і г. д. У якасці адной з задач вылучана стварэнне ўмоў для развіцця турызму, аздараўлення і іншай рэкрэацыйнай дзейнасці, распрацаваны мерапрыемствы па развіцці турыстычна-рэкрэацыйнай інфраструктуры.

Ганна КОТ
Фота аўтара

3 узнагароды!

У Маскве, у Калоннай зале Дома саюзаў, адбыўся міжнародны з'езд валанцёраў Дзяцінства. Дэлегатамі з'езду былі сябры дзяцей не толькі з усіх рэгіёнаў Расіі, але амаль з усіх былых савецкіх рэспублік.

Прысутнічалі госці з Японіі, Фінляндыі, Балгарыі. Дэлегацыя Беларусі ўзначальваў старшыня праўлення рэспубліканскага Дзіцячага фонду, галоўны рэдактар часопіса "Вясёлка", лаўрэат Дзяржаўнай прэміі пісьменнік Уладзімір Ліпскі.

На з'ездзе падведзены вынікі дабрачыннай, міласэрнай дзейнасці за дваццаць гадоў. Вызначаны галоўныя кірункі працы на перспектыву. Самыя актыўныя рыцары Дзяцінства атрымалі высокія ўзнагароды. За выключны ўклад у справу абароны дзяцей і дапамогі ім Уладзімір Ліпскі адзначаны залатым медалём імя Льва Талстога. Гэту вышэйшую ўзнагароду Міжнароднай асацыяцыі дзіцячых фондаў яму ўручыў Альберт Ліханаў — вядомы рускі пісьменнік, акадэмік-педагог, ініцыятар стварэння і пастаянны кіраўнік Савецкага дзіцячага фонду, а пазней — Міжнароднай асацыяцыі дзіцячых фондаў.

Залаты медаль Льва Талстога ў свой час атрымалі сьлінныя грамадзяне свету: Маці Тэрэза, Астрыд Ліндгрэн, Агня Барто, Сяргей Міхайлаў і інш.

Анастасія РАДЗІКЕВІЧ

Бібліятэка спецыяльнага прызначэння

10 снежня свой дзень нараджэння адзначае Прэзідэнцкая бібліятэка. З жыццём гэтага незвычайнага храма кнігі чытачоў "ЛіМа" знаёміць дырэктар установы Соф'я Юдо.

У канферэнц-зале цэнтральнай гарадской бібліятэкі г. Барысава намаганнімі супрацоўнікаў дзіцячай бібліятэкі імя А. Гайдара было наладжана цікавае мерапрыемства з нагоды 125-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа. Яно праходзіла ў выглядзе вуснага часопіса "Песняры зямлі беларускай", які падрыхтавалі і правялі бібліятэкары Наталля Захаранка, Ала Смірнова і Марына Мазур сумесна з навучэнцамі 4-х класаў 15-й сярэдняй школы г. Барысава.

Шануем творчасць песняроў

Вусны часопіс складаўся з 5 старонак: "Гісьняр народных дум Янка Купала", "Сцяжынкамі Якуба Коласа", "Родныя вобразы ў творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа", "Мае любімыя вершы" ды "Крыжаванка". Юным чытачам расказалі пра творчыя і жыццёвыя шляхі песняроў Беларусі. Школьнікі прынялі ўдзел у невялічкіх інсцэніроўках пра дзіцячыя гады твораў.

Прысутныя ўбачылі цудоўныя дзіцячыя малюнкi па матывах твораў песняроў, а потым дзеці з задавальненнем працягалі свае любімыя вершы Купалы ды Коласа. Яны адказвалі на пытанні, якія датычыліся біяграфій твораў, усе разам разгадалі крыжаванку.

На сустрэчу з дзецьмі прыйшоў унук Якуба Коласа, былы дырэктар, а зараз настаўнік СШ №18 г. Барысава Іван Бель. Напрыканцы літаратурнага свята ён распавёў шмат цікавага пра свайго знакамітага дзеда і яго стасункі з Янкам Купалам.

— Мне радасна і прыемна быць на такім мерапрыемстве, дзе шануюцца найлепшыя сыны нашай зямлі. У жыцці і творчасці Купалы і Коласа было яшчэ шмат агульнага, так і адрознага.

Спачатку пра агульнае. Пачнем з псеўданімаў: Якуб Колас і Янка Купала. Абодва словы, так званыя крыптонімы, пачынаюцца з літар "Я" і "К". Напэўна тут ёсць і супадзенне, а калі захочаце, то можна ўбачыць і глыбокую сімволіку. Паэты нарадзіліся практычна ў адзін і той жа час — у 1882 годзе: Купала на некалькі месяцаў раней — 7 ліпеня, а дзень нараджэння Якуба Коласа адзначаецца 3 лістапада. Іх аб'ядноўвае і тое, што яны выйшлі з самых глыбін народа. Ім не трэба было вывучаць жыццё народа, каб потым паказаць яго ў сваіх бессмяротных творах. Яны самі — часцінкі гэтага жыцця і спазналі яго з першых крокаў па нашай беларускай зямлі.

Наш народ адначасова прызнаў заслугі Купалы і Коласа і надаў ім званне народных паэтаў. Аб'ядноўвала іх і тое, што яны любілі гуляць у шахматы. Былі ў жыцці сябрамі, ад прыроды таленавітымі, надзеленымі боскім дарам мастацкага слова. Ды і проста мудрымі людзьмі.

Але калі б Колас і Купала былі абсалютна аднолькавымі, то, напэўна, гэта было б нецкава. На наша шчасце яны, як людзі, і як творцы, вылучаліся сваёй адметнасцю. Перш за ўсе Купала ў сваёй пазіі праявіўся рамантыкам, яго больш прываблівалі высокія матэрыі — сонца, космас, зоркі. Колас жа вызначаўся больш зямным чалавекам. І гэтыя іх адметнасці ў творчасці і характарах вельмі хораша, нават геніяльна, праявіліся ў псеўданімах.

І нездарма ў свой час нарадзіліся Янка Купала і Якуб Колас, каб стаць сімвалам нашай нацыі. Яны не проста геніяльныя творцы — гэта два сыны, дзякуючы якім беларусы жыўць як народ, як нацыя. У гэтым і ёсць гістарычная справядлівасць, — зазначыў Іван Юр'евіч.

Анатоль МАЗГОЎ

Для службовага карыстання

— Ці ёсць у вашай бібліятэцы філіялы?

— Ёсць! Абслугоўванне ажыццяўляецца ў філіялах бібліятэкі ў Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, у Выканаўчым Сакратарыяце СНД. Штогод мы абслугоўваем каля 40 тыс. індывідуальных і калектыўных карыстальнікаў. Усе асноўныя тэхналагічныя працэсы, ад заказу і ўліку паступленняў да выдачы іх карыстальнікам — камп'ютэрызаваныя.

— Цікава, бібліятэка абслугоўвае толькі вышэйшых службовых асоб?

— Гэта катэгорыя карыстальнікаў з'яўляецца для нас прыярытэтнай. Тым не менш Прэзідэнцкая бібліятэка аб'яшчае сябе агульнадаступнай. Але існуюць некаторыя абмежаванні пры карыстанні абанементам. Так, гэтай формай абслугоўвання карыстаюцца выключна супрацоўнікі Адміністрацыі Прэзідэнта, апарата ўрада, Палаты прадстаўнікоў і Савета Рэспублікі, дэпутаты, супрацоўнікі апаратаў міністэрстваў і ведамстваў. А нашы чытальныя залы можа наведаць любы грамадзянін краіны, не маладзейшы за 18 гадоў.

— Якая літаратура мае найбольшы попыт у вышэйшых службовых асоб краіны?

— Гэта пытанне з разраду бібліятэчнай этыкі. Думаю, такое на ўсеагульнае абмеркаванне не вядзецца. Зразумела, у асноўным гэта літаратура палітычнай, эканамічнай, прававой скіраванасці. Для прадстаўнікоў вышэйшага і сярэдняга звяна органаў дзяржкіравання бібліятэка прадстаўляе спецыяльную паслугу. Па запыце яны могуць атрымаць патрэбныя вытрымкі са старонак перыядыкі, а яе бібліятэка выпісвае каля 1300 найменняў. Штодзённа мы рыхтуем дайджэсты прэсы па тэмах развіцця эканомікі і палітыкі ў Беларусі, а таксама адлюстраванне работ Кіраўніка дзяржавы. Але чыноўнікі такія ж людзі, як і мы з вамі. Ім таксама хочацца адпачыць, напрыклад, за чытаннем мастацкай літаратуры.

— Наколькі наладжаны ў вашай бібліятэцы сувязі з аналагічнымі ўстановамі з іншых краін?

— Бібліятэка актыўна супрацоўнічае з падобнымі ўстановамі ўрадавых органаў СНД, ЗША, Польшчы, краін Балтыі. Сярод яе партнёраў — Бібліятэка Кангрэса ЗША, бібліятэка Адміністрацыі Прэзідэнта Расійскай Федэрацыі, нацыянальны парламентныя бібліятэкі Украіны і Малдовы, бібліятэка Адміністрацыі Прэзідэнта Азербайджана ды інш.

Старадрукі — не ў кожныя рукі

— Кожная буйная бібліятэка багатая на адметныя кніжныя калекцыі, у прыватнасці, старадрукі. Што адметнага захоўваецца ў фондах вашай установы?

— Фонд рэдкая і каштоўнай літаратуры — асаблівы гонар бібліятэкі. Самыя старажытныя кнігі — гэта 12 кірыліцкіх старадрукаў XVII — XVIII стагоддзяў, у тым ліку — «Служэбнік» (М., 1601 — 1602), «Афалагiон» (Кіеў, 1619), «Трыадзiон» (Львоў, 1664).

Бібліятэка можа па праве ганарыцца і калекцыяй «Беларускай

нацыянальнай кнігі». Толькі 9 кніг выданыя на капіевіцкай (грамадзянскім шрыфтам) у Беларусі ў XVIII стагоддзі. Адна з іх знаходзіцца ў нашай калекцыі. Гэта «Слоўнік гурьдичны» Ф. Ланганса, выданы ў Полацкай езуіцкай калегіі ў 1791 годзе. Значную каштоўнасць уяўляюць «Беларускі архіў старажытных грамад» (1824), «Збор старажытных грамад гарадоў Мінскай губерні» (1848), «Статут Вялікага княства Літоўскага» (1854).

Сярод твораў мастацкай літаратуры ў нас багата прыжыццёвых выданняў Ф. Багушэвіча, М. Багдановіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, М. Гарэцкага. Калекцыя беларускіх кніг 1917 — 1945 гадоў складаюць выданні Беларускай Народнай Рэспублікі, Заходняй і Савецкай Беларусі. У ліку рарытэтаў — «Кароткая гісторыя Беларусі» (1910) В. Ластоўскага, «Беларусь» (1919) А. Цвікевіча, «Беларускі лемантар» (1922) С. Некрашэвіча, працы У. Ігнатюскага, К. Езавітава, А. і І. Луцкевічаў, Я. Лёсіка.

Прыядычныя выданні нацыянальна-дэмакратычнага кірунку прадстаўлены газетамі і часопісамі «Беларуская Рада» (Мінск), «Беларуская школа ў Латвіі» (Рыга), «Крывіч» (Коўна), «Калоссе» (Вільня), «Прамень» (Прага) і інш.

Больш як 200 выданняў налічвае калекцыя расійскіх капіевіцкіх (1725 — 1825 гг.). Сярод іх — прыжыццёвыя выданні М. Ламаносава, А. Сумарокава, М. Хераскава і інш. Біяграфічны рэдасцю з'яўляюцца «Царскі летапісец» (1772), «Расійскі атлас з сарака чатырох карт» (1792), часопісы «Веснік Еўропы» (1827), «Сучаснік» (1857 — 1866), «Паўночныя запіскі» (1913 — 1917). Сярод кніг на замежных мовах самыя старыя з'яўляюцца выданні XVIII стагоддзя на лацінскай і французскай мовах. Гэта таксама прыжыццёвыя выданні І. Гётэ, Э. Бярнштэйна, Э. Ажэшкі, Р. Рыльке, Ф. Шлёсера. Прадстаўляюць цікаўнасць першыя выданні «Сповідзі» (1782) Ж. Ж. Русо, «Усеагульнай геаграфіі» Ж. К. Ж. Элізе Рэжю.

У асобныя калекцыі вылучаны часткі бібліятэк Нясвіжскай Ардынацыі Радзівілаў, Супрасльскага манастыра, Тургенеўскай бібліятэкі ў Парыжы, кнігазбор К. Езавітава, выданні беларускага замежжа, зборы календароў, карт і атласаў. Як іншыя ўладальнікі рэштак калекцыі Радзівілаў, мы прыемем актыўны ўдзел у праграме аблічбоўкі Радзівілаў, працэс якой праходзіць пад патранатам ЮНЕСКА.

Усім дакументам з фонду рэдкая і каштоўнай літаратуры патрабуюцца асобныя ўмовы захавання і выкарыстання, доступ да іх абмежаваны нават вузкаму колу спецыялістаў. Права карыстання фондам рэдкіх выданняў даецца толькі пры наяўнасці пісьмовага запыту ці дазволу ад арганізацыі, дзе працуе ці вучыцца чытач.

У бліжэйшых планах — стварэнне электронных калекцыяў каштоўных гістарычных матэрыялаў. Першыя крокі ў гэтым накірунку ўжо зроблены — Прэзідэнцкая бібліятэка сумесна з Нацыянальным цэнтрам прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь рэалізуе праект па стварэнні электроннага

банка дадзеных «Канстытуцыйнае права Беларусі Х — XXI стст».

— Ці ёсць у вашай бібліятэцы адметныя калекцыі сучаснай кнігі?

— Ёсць, і напэўна самую адметную складаюць тыя кнігі, якія былі падараваны Кіраўніку дзяржавы. Многія з іх у адзінкавым экзэмпляры, з аўтаграфамі вядомых аўтараў. Зараз яны захоўваюцца ў нашым філіяле пры рэзідэнцыі Прэзідэнта. Нешта падобнае ёсць і ў іншых краінах свету, напрыклад, у ЗША.

Новыя прынцыпы работы

— Зараз усё часцей уздымаецца пытанне аб пераходзе да новых прынцыпаў бібліятэчнай працы. Як лічыце, ці гатовы бібліятэкары працаваць па-новаму, у прыватнасці ва ўстановах, рэарганізаваных у інфармацыйныя цэнтры?

— Думаю, у большасці сваёй гатовы. Шырокае ўкараненне камп'ютэрных тэхналогій паўплывала на штодзённую працу аічынных бібліятэкараў. Але ж не ўсе яны псіхалагічна падрыхтаваны да іх засваення. Разам з тым, новае пакаленне спецыялістаў дастаткова хутка авалодае навыкамі работы з новымі інфармацыйнымі тэхналогіямі. Гэтаму, на мой погляд, паспрыяла змяненне праграм у профільных навучальных установах, курсы павышэння кваліфікацыі.

— Раней многія прыходзілі ў бібліятэку, каб... проста пачытаць, а не сядзець у Інтэрнеце.

— Такое ёсць і зараз. Думаю, заўсёды будуць людзі, якія прыходзяць у бібліятэку ў пошуках пэўнай інфармацыі. На прыкладзе Прэзідэнцкай бібліятэкі адкажу, што ў нас ніколі не пусте зала перыядыкі, нават у абедзены перапынак сюды заходзяць служачыя, каб пагараць газеты ды часопісы.

— На вашу думку, якой павінна быць сучасная бібліятэка і як яна зменіцца ў будучым?

— Бібліятэка павінна забяспечваць усеагульны доступ да рознатэматычных інфармацыйных рэсурсаў. Сёння шмат кажуць пра Інтэрнетызацыю бібліятэк, бо перыяд камп'ютэрызацыі фактычна прайшоў на сярэдзіну 90-х — зараз мы проста ўдасканальваем і развіваем тэхналагічную базу. Сёння ў Беларусі ў аўтаматызаваным рэжыме працуюць не толькі наша, але і Нацыянальная бібліятэка Беларусі, рэспубліканскія, абласныя, галіновыя ды бібліятэкі ВНУ.

У будучым храм кнігі павінна стаць часткай нацыянальнай і сусветнай інфармацыйнай сістэмы, забяспечыць свабодны доступ да інфармацыі незалежна ад сацыяльнага статусу карыстальніка і яго месцазнаходжання з любой кніжніцы без абмежаванняў. Таксама будзе весціся пастаянная аблічбоўка найбольш важных дакументаў і выданняў, складанне электронных каталогаў фондаў. Спадзяюся, у бібліятэцы будучага не паўстане пытанне недахопу месца для захавання фондаў.

Гутарыў Сяргей ДУБОВІК
Фота аўтара

Замест візітоўкі

— Соф'я Васільеўна, што ўяўляе сабой Прэзідэнцкая бібліятэка сёння?

— Прэзідэнцкая бібліятэка Рэспублікі Беларусь з'яўляецца інфармацыйным цэнтрам па правае, эканоміцы і дзяржаўным кіраванні. Яна мае статус навуковай бібліятэкі і валодае зборам аічынных і замежных дакументаў на розных мовах свету аб'ёмам больш як 1,5 млн. адзінак захоўвання. Установа атрымлівае абавязковы бясплатны экзэмпляр усіх аічынных выданняў. Прэзідэнцкая бібліятэка выконвае функцыі аналітыка-інфармацыйнага падраздзялення Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусі. Прыярытэтным з'яўляецца ўсебаковае бібліятэчна-інфармацыйнае абслугоўванне Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і яго Адміністрацыі, Нацыянальнага Сходу Рэспублікі Беларусь, Канстытуцыйнага суда Рэспублікі Беларусь, Выканаўчага Сакратарыята СНД, міністэрстваў, дзяржаўных камітэтаў, ведамстваў, арганізацый і мясцовых органаў кіравання...

У нас маецца Інтэрнет-доступ да баз даных бібліятэкі для карыстальнікаў з Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусі, Палаты прадстаўнікоў, Савета Рэспублікі Нацыянальнага Сходу Рэспублікі Беларусь, Савета Міністраў, Выканаўчага Сакратарыята СНД з магчымасцю аддаленага заказу неабходных дакументаў.

— Але ж бібліятэка не адразу стала Прэзідэнцкай?

— Як вядома, 7 лістапада 1933 года ўступіў у эксплуатацыю Дом Урада ў Мінску, і сюды былі пераведзены вышэйшыя выканаўчыя і заканадаўчыя органы рэспублікі. У тым жа годзе Савет Народных Камісараў БССР прызнаў мэтазгодным стварыць спецыялізаваную навуковую бібліятэку для абслугоўвання супрацоўнікаў вышэйшага дзяржаўнага апарата.

А 10 снежня 1933 года пачалася гісторыя Урадавай бібліятэкі як навуковага даведачна-інфармацыйнага цэнтра па пытаннях дзяржаўнага кіравання, эканомікі і права. У 1938 годзе бібліятэцы было нададзена імя Горкага.

Аб'ём работы ўстановаў ў даваенныя гады быў дастаткова шырокі і да пачатку 1941 года Урадавая бібліятэка займала выбітнае месца сярод спецыяльных бібліятэк Беларускай ССР.

— Як установа перажыла Вялікую Айчынную вайну?

— У той час фонд быў разрабаваны нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Пра яго каштоўнасць сведчаць факты, агучаныя на Нюрнбергскім працэсе ў дакладзе аб бібліятэках Мінска: "Горкаўская бібліятэка... тут было сабраны самае каштоўнае з усіх сфер навукі... Пасля таго, як бібліятэку моцна разрабавалі, на ўваходных дзвярах была прыбіта дошка, якая паведамляла: "рэквізавана на карысць узброеных сіл".

Наша ўстанова першай сярод навуковых бібліятэк краіны пачала работу ў вызваленым Мінску. Адбылося гэта 8 ліпеня 1944 года. Установа абслугоўвала не толькі Урад рэспублікі, работнікаў Саўнаркама, Прэзідыума Вярхоўнага Савета, але і кіраўнікоў прамсловых прадпрыемстваў, навуковых супрацоўнікаў, студэнтаў...

Давайце ж пазнаёмімся з гэтымі ЦБС бліжэй, даведаемся пра іх чытачоў і пра тое, "слова" якога жанру карыстаецца сёння найбольшай папулярнасцю.

ЦБС Лагойскага раёна, дырэктар Ірына Лабэцкая

Пра ЦБС:
— Лагойская бібліятэка была заснавана ў 1920 годзе з ранейшай "хаты-чытальні", таму мае даўнія традыцыі і салідны ўзрост. А ўвогуле, першыя ўзгадкі пра існаванне бібліятэкі ў нашым горадзе адносяцца да пачатку XIX ст. Гэта была ўласная бібліятэка графа Тышкевіча. Мы шануем гісторыю нашай бібліятэкі, збіраем яе па драбніцах, бо архіўныя дакументы, дзе яна ўзгадваецца, амаль не захаваліся.

Сёння традыцыйнай для нашай ЦБС з'яўляецца праца з юнымі талентамі, якімі славіцца Лагойшчына. Адсюль родам Ніл Гілевіч, Сяргей Давідовіч, Змітрок Бядуля, Іван Пташнікаў і г.д. Янка Купала 17 гадоў жыў і тварыў на гэтай зямлі. З маладымі паэтамі працуюць мясцовыя літаратуразнаўцы і паэты. Раз на тры гады на базе раёна ў в. Харужанцы, дзе знаходзіцца філіял Літаратурнага музея Янкі Купалы "Акопы", адбываецца з'езд маладых паэтаў Міншчыны "Нас слова Купала да творчасці кліча", на які запрашаюцца многія знакамітыя літаратары. Каля 10 гадоў працуе пры ЦБС літаратурны салон "Рунь", які аб'ядноўвае мясцовых паэтаў, рэгулярна ладзяцца прэзентацыі і сустрэчы.

Пра чытачоў:

— Больш за ўсё нас наведваюць служачы: медыкі, бібліятэкары, настаўнікі, прадстаўнікі сацыяльнай сферы... Напрыклад, у цэнтральнай раённай бібліятэцы яны складаюць 1079 чытачоў з трох тысяч. Таксама часта моладзі, студэнтаў і школьнікаў. Яны найчасцей карыстаюцца чытальнай залай, цікавіцца вучэбнай літаратурай для вышэйшых і сярэдне-спецыяльных устаноў, праграмнай і навукова-метадычнай літаратурай. А вось рабочых хацелася б бачыць часцей.

Перавагу чытачы аддаюць так званай "лёгкай літаратуры", якая не патрабуе асаблівых разважанняў: "жаночым" раманам, фантастыцы, дэтэктывам.

Пра беларускую літаратуру:

— У адносінах да агульнай кнігавыдачы яна складае 13 працэнтаў, але на абанемент бяруць мала. У чытальнай зале замаўляюць навукова-папулярную, мастацкую літаратуру, часопісы, газеты. На нашых паліцах можна знайсці часопісы "Алеся", "Вожык", "Беларуская думка", выданні РВУ "Літаратура і Мастацтва" і інш.

Ёсць шмат чытачоў, якія чытаюць і перачытваюць беларускую прозу — І.Шамякіна, І. Мележа, Г.Далідовіча і г.д. А вось цікаўнасць да паэзіі, на жаль, часта абмяжоўваецца школьнай праграмай.

Шмат праходзіць мерапрыемстваў, звязаных з беларускай літаратурай. Мы рэгулярна адзначаем юбілей выданняў. У гэтым годзе праводзілі кніжныя выставы і літаратурна-музычныя святы да 125-годдзя Купалы і Коласа. У ліпені адбыўся літаратурны вечар да 65-гадовага юбілею паэта Сяргея Давідовіча. Часта ладзім са школай сумесныя мерапрыемствы, накіраваныя на папулярныя беларускай літаратуры. У якасці прыкладу можна назваць літаратурны вечар, прысвечаны І. Пташнікаву.

Конкурс "Сусвет слова: ад газеты да энцыклапедыі", абвешчаны рэдакцыяй газеты "ЛіМ" сярод цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм рэспублікі, прымусіў іх пазмагацца: хто лепш арганізуе падпіску на газету творчай інтэлігенцыі Беларусі "Літаратура і мастацтва" на IV квартал 2007 года. І вось, урэшце, пераможцы вызначаны — гэта ЦБС Лагойскага, Валожынскага і Шклоўскага раёнаў. Названыя бібліятэчныя сістэмы атрымалі ад рэдакцыі газеты падарункі ў выглядзе бібліятэчак кніг навукова-папулярнай, мастацкай, даведачнай і інш. літаратуры.

«Сусвет слова...» пачынаецца з бібліятэкі

Фота Кастуся Дробава

ЦБС Валожынскага раёна, дырэктар Ірына Зянько

Пра ЦБС:
— Наша цэнтральная бібліятэчная сістэма — гэта 34 бібліятэкі (з якіх 29 знаходзяцца ў сельскай мясцовасці) і больш як 21 тысяча чытачоў. Асноўныя кірункі, у якіх мы працуем — краязнаўчы, экалагічны, а таксама маральна-духоўнае выхаванне. Апошнім годам бібліятэчная праца пачала камп'ютэрызавацца: 4 сельскія бібліятэкі ўжо маюць камп'ютэры, 2 — выхад у Інтэрнет. Таксама з'явіліся ксераксы, створаны фонд матэрыялаў на электронных носбітах — гэта запатрабавана чытачамі. План выканання платных паслуг уключае 14 відаў дзейнасці: ксеракапіраванне, раздрукоўку, карыстанне камп'ютэрам і г.д.

Нашыя бібліятэкі працуюць і ў сацыяльным напрамку: абслугоўваюць людзей пажылога ўзросту, праводзяць мерапрыемствы, "круглыя сталы", класныя гадзіны, гутары з дзецьмі з праблемных сем'яў. Наладжана супрацоўніцтва з клубнымі ўстановамі, школамі, сельскімі саветамі. А не так даўно цэнтральная раённая бібліятэка пераехала ў новае двухпавярховае памяшканне — таму працуем з аптымізмам!

Пра чытачоў:

— У асноўным, гэта моладзь, але шмат таксама людзей працоўнага ўзросту і пенсіянераў. Студэнты чытаюць мастацкую і даведачную літаратуру, дапаможнікі і падручнікі. Карыстаецца папулярнасцю дэтэктыўны жанр, гістарычныя і "жаночыя" раманы, прыгодніцкая літаратура. Каб мець сувязь з чытачамі, ведаць, якая літаратура ім найбольш падабаецца, мы рэгулярна праводзім анкетаванне. Потым яго вынікі аналізуюцца і на гэтай падставе вырашаем, чым лепей папаўняць фонд бібліятэчнай сістэмы.

музычныя вечары і г.д. Адбыўся і конкурс для маленькіх чытачоў — яны малявалі ілюстрацыі да твораў Коласа і Купалы.

Акрамя таго, разам з літаратурным аб'яднаннем "Рунь" наша ЦБС нядаўна выдала зборнік мясцовых паэтаў "Люблю свой край... Валожыншчына літаратурная".

ЦБС Шклоўскага раёна, дырэктар Тамара Мінкіна

Пра ЦБС:
— Да паслуг чытачоў Шклоўскага раёна — 34 бібліятэкі: раённая, дзіцячая, 28 сельскіх бібліятэк, 4 бібліятэкі-клубы. Штогод паслугамі бібліятэк карыстаецца 23 тысячы чытачоў, якім выдаецца больш як 380 тысяч адзінак друкаваных выданняў. Бібліятэкі сістэмы маюць універсальныя кніжныя фонды колькасцю 454 тысячы экзэмпляраў.

Чытачоў абслугоўваем непасрэдна ў бібліятэцы, а таксама па месцы жыхарства і працы. Чытачам пажылога ўзросту мы дастаўляем кнігі дахаты.

У рамках рэалізацыі дзяржаўнай праграмы "Электронная Беларусь" наведвальнікам прапануюцца разнастайныя камп'ютэрныя паслугі: карыстанне электронным чытацкім каталогам, "копі-цэнтрам", дзе можна раздрукоўваць, ксеракапіраваць, сканіраваць неабходныя матэрыялы і дакументы, самастойна працаваць на камп'ютэры.

Неабходную інфармацыю па юрыдычных пытаннях наведвальнікі маюць магчымасць атрымаць у цэнтры прававой інфармацыі, які працуе пры бібліятэцы з 2001 года. Таксама у нас дзейнічаюць клубы "Ветэран", "Фларыяда".

Адзін з прыярытэтных напрамкаў работы цэнтральнай раённай бібліятэкі — краязнаўства. Чы-

тачы могуць пагартыць шматлікія прэс-дасье, альбомы, папкі (гэматычнае дасье "Гісторыя Шклова", альбом "Жывыя крыніцы творчасці", буклет-фотанавэла "Наш добры дом, матэры горад" і г.д.).

Цікавыя матэрыялы аб прыроднай сладчыне роднага краю сабраны ў цэнтры экалагічнай культуры і інфармацыі "Эка", створаным у чытальнай зале ў 2005 годзе (электронная база "Прырода роднага краю", буклет "Чырвоная кніга Шклоўскага раёна"...). Акрамя таго, пры цэнтры працуе сапраўдны "Фіга-бар" для чытачоў!

Усю сваю работу па папулярнасці спадчыны свайго краю бібліятэка вядзе ў пшчыльным супрацоўніцтве з органамі мясцовага самакіравання, раённай інспекцыяй аховы прыроды і навуковага асяроддзя, раённым гісторыка-краязнаўчым музеем, раённым Домам культуры, дзіцячай школай мастацтваў, устаноўмі асветы і інш.

Пра чытачоў:

— Да нас прыходзяць чытачы рознага ўзросту. На абанеменце кнігі бяруць, у асноўным, сталыя людзі, пенсіянеры. Яны чытаюць сур'ёзную літаратуру, у тым ліку, і беларускіх аўтараў.

У чытальнай зале працуе моладзь, студэнты, таму яе фонд сфарміраваны з даведачнай і вучэбнай літаратуры.

Пра беларускую літаратуру:

— Літаратуру на беларускай мове найбольш чытаюць сталыя людзі і школьнікі. Замаўляюць прозу і праграмныя творы.

Вялікай папулярнасцю ў насельніцтва карыстаюцца вечары-сустрэчы, "вусныя часопісы", чытацкія канферэнцыі, якія садзейнічаюць вывучэнню культурных традыцый і гісторыі Шклоўшчыны.

Традыцыйнымі сталі ў бібліятэцы літаратурныя і музычныя гасцеўні, сустрэчы з цікавымі людзьмі: літаратарамі, мясцовымі майстрамі, спецыялістамі розных прафесій. Запомніліся чытачам сустрэча з паэтам-земляком А. Жыгуновым "Пагавары са мной пра восень...", літаратурны вечар да юбілею Л. Анціпенкі "Пада сенсону паэзіі". Але самым значным літаратурным мерапрыемствам можна назваць прэзентацыю кнігі "Голас майго краю" з вершамі лепшых паэтаў Шклоўшчыны.

Рэгулярна ў цэнтральнай бібліятэцы праводзяцца тыдні беларускай кнігі. Адзін з дзён тыдня заўсёды прысвячаецца літаратурным набыткам роднага краю. У праграме мерапрыемстваў леташняга "тыдня" быў літаратурны вечар, прысвечаны юбілею пісьменніка-земляка Я. Крупенкі "Ёсць у кожнага з нас незабыўны маленства куток".

Штоктвартал бібліятэка выдае універсальны інфармацыйны спіс краязнаўчых матэрыялаў "Што чытаць аб Шклоўскім раёне", выдаюцца рэкамендацыйныя спісы "Шклоўшчына: з гісторыі краю і лёсу людзей", "3 гісторыі вёсак Шклоўшчыны", бібліяграфічны спіс "Шклоўшчына літаратурная". Выдадзены лістоўкі, прысвечаныя жыццю і творчасці пісьменнікаў-землякоў.

Ганна КОТ

Фота Віктара Кавалёва

Янку Брылю прысвячаецца

На філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта адбыліся навуковыя чытанні, прысвечаныя 90-годдзю з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Янкі Брыля.

У чытаннях бралі ўдзел вядучыя навукоўцы філалагічнага факультэта БДУ і Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы, прысутнічалі студэнты і аспіранты. З прывітальным словам выступіў дэкан філалагічнага факультэта БДУ, доктар філалагічных навук, прафесар І. Роўда. Ён падкрэсліў важнасць і значнасць мастацкай спадчыны Янкі Брыля для нацыянальнай літаратуры, згадаў аб тым, што на філфаку ў лютым 2003 года з пісьменнікам была арганізавана сустрэча, якая надоўга запаміналася прысутным, і што правядзенне навуковых чытанняў, прысвечаных беларускім аўтарам, з'яўляецца добрай традыцыяй факультэта.

Паведамленні пра асобу і творчасць класіка бела-

рускай літаратуры падрыхтавалі: доктар філалагічных навук, прафесар А. Бельскі, кандыдат філалагічных навук, дацэнт У. Навумовіч, кандыдат філалагічных навук, аспірант А. Верабей, навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы, кандыдат філалагічных навук В. Стральцова, магістрант кафедры тэорыі літаратуры К. Каменцова. Выступоўцы пазнаёмілі прысутных з найбольш яркавымі старонкамі жыцця і творчай спадчыны Янкі Брыля. Было адзначана, што ў творах пісьменніка глыбока раскрыты нацыянальны характар беларуса, што аўтар умеў у штодзённым убачыць незвычайнае, сказаць сваё і па-свойму.

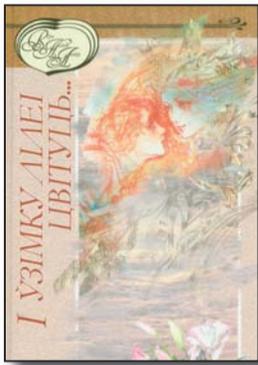
Успамінамі пра пісьменніка падзялілася загадчык кафедры беларускай літаратуры і культуры філалагічнага факультэта БДУ, доктар філалагічных навук, прафесар Т. Шамякіна, якая з дзяцінства ведала Я. Брыля, жыла з ім у адным доме.

На мерапрыемстве прысутнічала дачка пісьменніка Наталля Семашкевіч (філолаг, шмат гадоў працавала рэдактарам выдавецтва "Мастацкая літаратура"), якая выказала шчырую падзяку арганізатарам навуковых чытанняў.

Алена ШЫШКО

Парасткі дабрыні

"І ўзімку лілеі цвітуць..." — пад такой назвай выдавецтва "Мастацкая літаратура" сёлета выпусціла зборнік аповесцяў і апавяданняў, першую кнігу новай серыі "Вера. Надзея. Любоў". Выпуск выдання ажышчэўлены па заказе і пры фінансавай падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь; складальнікам яго стаў В. Праўдзін.

У кнігу ўвайшлі творы, напісаныя на беларускай і рускай мовах дзевятнаццаці аўтарамі, якія даўно ўжо зарэкамендавалі сябе сапраўднымі майстрамі мастацкага слова. Усе творы аб'ядноўваюцца тэмамі кахання, пошуку героямі сапраўдных маральна-этычных асноў і каштоўнасцей, імкнення да чалавечага шчасця і ўмення распарадзіцца ім.

Безумоўна, выпуск гэтай кнігі — падзея значная і ў нашай літаратуры, і ў кнігавыдавецкай справе. Пра яе будучы гаворыць, пісаць і, відавочна, з задавальненнем чытаць.

Як заўсёды, арыгінальныя і цікавыя апавяданні Раісы Баравіковай. У кнізе змешчаны тры яе творы: "Ты, я і Валодзя", "Метэарытнае жалеза", "Гэтыя кветкі не смяюцца". Усе яны прысвечаны каханню і вернасці, паводзінам чалавека ў неардынарных сітуацыях; прыцягваюць увагу нечаканымі павароты ў лёсах герояў.

Чытаючы аповесць Валянціна Барысевіча "Больш палыновы...", пераносіцца па волі аўтара ў маладосць. Першае каханне, першае прызнанне, спрэчкі, непаразуменні, расстанне... У галоўнага героя аповесці Вадзіма Баркова менавіта так і атрымалася: пасля сваркі з каханай дзяўчынай, аднакурсніцай Верай ён сустракаецца з Люсяй, маладой жанчынай, якая пабывала ўжо замужам і выхоўвала маленькую дачку. Мяккі, добры, інтэлігентны Вадзім аддаў сваё сэрца Люсі, шкадаванне прыняў за сапраўднае каханне. З'явілася на свет і агульная дачка. Была цікавая праца, жыццё толькі пачало разгортвацца ва ўсёй паўнаце, як здарылася бяда — катастрофа на Чарнобыльскай АЭС. Узніклі праблемы і ў сям'і Барковых з-за хваробы дзяцей, муслілі шукаць іншае месца жыхарства. І тут грывнула новая бяда: Вадзім

выкрыў Люсю ў здрадзе. У гэты перыяд сэрца яго пачынае "плакаць" па Веры, якая напаміла пра сябе пісьмом, а затым зноў загадала забыць пра яе... Аўтару ўдалося перадаць настрой галоўнага героя, яго сумленнасць, сум па духоўнасці, раскрыць яго ўнутраны свет.

У апавяданні Віктара Гардзевіча "Дынамік на школьным каміне" падзеі разгортваюцца, як і ў большасці яго праявітых твораў, на захаднебеларускім Палесці. У гэтага аўтара, як заўсёды, словам песна, а думкам прасторна. У кароткім апавяданні — цэлы пласт жыцця, насычаны пачуццямі і эмоцыямі мужчыны і жанчыны, якія ў маладосці кахалі адно аднае, але па волі лёсу зноў сустрэліся ўжо ў сталым узросце. Прычым галоўны герой Альбін вярнуўся з вайны сляпым, Рэня ж — пабывала замужам, муж яе загінуў на вайне, падастае сынчок Шурык, які пасябраваў з Альбінам. Лаканічна В. Гардзевіч сказаў пра многае: пра пачуцці і перажыванні простае вясковае жанчыны, праўдзіва паказаў яе дабрыню, міласэрнасць і ў той жа час пякучую рэўнасць, нянавісць да саперніцы, каханне да мужчыны, з якім звёў яе лёс.

"Яны жылі разам ужо каля пяці гадоў. Яны — гэта Кацярына і Пятрок. Жылі так, як большасць сённяшніх маладых людзей: шлобу не бралі, у царкве перад алтаром не стаялі — проста грэліся ў адным ложку невялічкай панельнай кватэры на ўскрайку стольнага Мінска", — так пачынаецца аповесць Анатоля Казлова "Так і жывём".

Як заўважыў аднойчы Васіль Быкаў, і ў малой форме можна сказаць пра вялікае. Аповесць А. Казлова якраз і сведчыць пра слушнасць гэтага выказвання. Аўтар паказаў жыццё некаторых "герояў нашага часу" — ма-

ладых людзей, якія кахаюць, лёгка здраджваюць партнёрам, кожны па-свойму перажывае за здзейснення надобрыя ўчынкi, імкнецца стаць лепшым. Праз іх апісвае быццё гараджан — учарашніх вяскоўцаў, якія пераехалі на пастаяннае жыхарства ў вялікія гарады, дзе іх ніхто не ведае, дзе яны могуць дазволіць сабе любоў вольнасць.

І гэтым разам пісьменнік не прамінуў выкарыстаць свой улюбёны прыём — увядзенне містычных, фальклорных матываў. Унутраны голас галоўнага героя Петрака гаворыць: "Я дапамагу табе пабачыць, адчуць тое, што пакінула ў тваёй душы пакутніца бабуля Акуліна. Гэты не згладзілі тваёй любові да староў. А вечнасць не забрала ейнай любові да цябе. Часцей прыслухоўвайся да свайго сэрца, захоўвай парасткі дабрыні і мяккасці ў душы. І не бойся за шчодрасць рукі, якая падае жабраку. Дзяліся апошнім, і табе будзе". Менавіта ўспаміны пра бабулю, якая многа пакутвала з-за смерці свайго сына Сяргея, успаміны пра родную вёску даюць сілу Петраку застацца чалавекам: "...лішч знаходзіўся там — побач з бабуляй, глядзеў на свет яе вачыма, а ў грудзях шчымеў і надрыўна бухала сэрца. Ён яшчэ быў там: у далёкай вёсцы-нябожчыцы, роднай вёсцы, якая засталася толькі ў памяці, а не на квітнеючай зямлі. Не, нельга назваць Асінаўку нябожчыцай, нельга. Яна існуе, яна працягвае жыць, праўда, толькі ў сьвядомасці тых, хто яе памятае. Паціху адыходзяць у лепшы свет вяскоўцы, але ж

засталося пакаленне маладых, Петракова і Рудзькава пакаленне. А яны не забываюць родны куток, помняць кожны двор, кожную сцежку і дрэва. Яны помняць. І вёска ўдзячная ім, яна на чым пыходзіць у сны, супакойвае, калі нудота агортае душу, калі няўтульна і адзінока. Вёска дапамагае знайсці душэўнае суладдзе, гармонію, якой часта не хапае былым вяскоўцам у зманліва-зрадлівым горадзе".

Нікога не пакінуць раўнадушнымі навелы пра каханне пад агульнай назвай "Урсула" Георгія Марчука. Таленавіты, арыгінальны пісьменнік стварыў сапраўдны гімн каханню. Навелы "Святая пачуццёў", "Рэўнасць", "Адзінота", "У пошуках сэнсу" поўныя шчырасці, жарсці, радасці жыцця.

Захапляльную гісторыю кахання выклаў Віктар Шніп у аповесці-паэме "Першыя папярковы снег". Гэты арыгінальны твор дае чытачу многа душэўнай работы, ён, безумоўна, прынясе сапраўднае задавальненне аматарам і прозы, і паэзіі.

У кнізе змешчаны цікавыя апавяданні іншых беларускіх пісьменнікаў, чые творы даўно палюбіліся чытачу: Віктара Праўдзіна ("Шлях да Галгофы"), Алеся Бадака ("... І мора шум у цемраді пакоя", "Багтыстка"), Ніны Маеўскай ("Шчасце"), Леаніда Маракова ("Трое", "Бевэрлі Хілз"), Людмілы Рублеўскай ("На фоне дажджу і лістабоў", "Жалезная кнопка"), Юрыя Станкевіча ("Вельмі смачная рыба Фугу"), Анатоля Бутэвіча ("Я буду помніць цябе").

Акрамя таго, кніга "І ўзімку лілеі цвітуць...", якая стала сапраўднай анталогіяй прозы пра вечныя духоўныя каштоўнасці — веру, надзею, каханне змясціла аповесці Зінаіды Дудзюк "Рэванш", Валянціны Кадзетавай "Халодная страва", Таццяны Мушынскай "Доўгае развітанне", Вітаўта Чаропкі "Маска хімеры". Рускамоўная проза Беларусі прадстаўлена апавяданнямі Святланы Кражавай "Нінкін день" і "Мост", апавяданнямі-мініяцюрамі Валянціны Паліканінай "Прогоўкі под луной".

Усе творы кнігі прыцягваюць шчырасцю і праўдзівасцю пачуццяў, глыбінёй пранікнення ў сутнасць чалавечага існавання, аптымізмам, які дапамагае чалавеку ўзвысіцца над цяжкасцямі жыцця.

Міхась КАВАЛЁЎ

Аматарам дэтэктываў

Прыемны пагарунак атрымалі аматары дэтэктываў ад беларускай журналісткі і пісьменніцы Вольгі Тарасевіч. Летам 2007 года ў выдавецтве "Эксмо" выйшлі яе новыя раманы: "Проклятие Эдварда Мунка" і "Смертельный аромат №5".

Першая кніга В.Тарасевіч "Без чайных церемоний" была апублікавана не без цяжкасцей, бо на той час беларускія выдавецтвы не цікавіліся дэтэктывамі. Таму маладой пісьменніцы давялося шукаць пачасця ў Расіі. Вясною 2007 года ўбачылі свет яшчэ два раманы: "Чеченский угол" (беларускае выдавецтва "Тэхналогія") і «Ожерелье Атона» ("Эксмо").

У сваіх творах Тарасевіч выкарыстоўвае пэўныя гісторыі з сучаснасцю. "Гэта атрымалася выпадкова, — гаворыць Вольга. — Мне хацелася, каб мае кнігі адрозніваліся ад раманаў іншых аўтараў. А потым раптам прысніўся сон, звязаны з гісторыяй Старажытнага Егіпта — надзвычайнае, раскошнае кіно. Тады я зразумела, што пагрэбна рабіць: спалучаць гісторыю з сучаснасцю. Так з'явілася першая кніга, дзе выкарыстаны гэты прыём, — "Ожерелье Атона".

Раман "Проклятие Эдварда Мунка" пісьменніца звязала з біяграфіяй нарвежскага мастака-экспрэсіяніста Эдварда Мунка. Вольга Тарасевіч лічыць, што Мунк — гэта мастак, творчасць якога можна ці вельмі любіць, ці ўвогуле не выносіць. Але застацца аб'якавым — наўрад ці. Напэўна, праца над гэтым творам была для пісьменніцы асабліва цікавай. Таму што ёй давялося ўбачыць шмат дзіўных рэчаў. Вось што кажа сама Вольга: "Мунк, як і многія ў тая гады, цікавіўся спірытызмам. І пры рэканструкцыі гэтых сцен стала рабіцца такое... У мяне ламалася ўся тэхніка — тэлефон, фотаапарат, камп'ютэр. Па колькасці спрэчак і аварый увесць жыццёвы ліміт ужо, напэўна, цалкам вычарпаны. Нечыя крокі, хіхіканне, працяглы вой... Я пачала так бяцца гэтай кнігі, што нават не змагла яе вычытаць, сорам за магчымыя памылкі аказаўся слабейшым за страх. Хацелася хутчэй адправіць раман у выдавецтва, але не атрымлівалася. Я даслаю ліст з хатняга камп'ютэра — а ён вяртаецца. З рэдакцыйнага — аналагічна... А потым тэрміны выхаду рамана змяніліся. З усіх напісаных кніг менавіта гэту мне хацелася ўбачыць больш за астатнія!"

Раман "Смертельный аромат №5" не ўключае ў сябе ніякай містыкі, але гэта не робіць яго менш цікавым. Сюжэт кнігі звязаны з гісторыяй мод і біяграфіяй знакамітай Габрыэль Шанель.

Сёлета Тарасевіч плануе выпусціць яшчэ некалькі раманаў, звязаных з гісторыяй роднага краю.

Кароткія біяграфічныя звесткі Вольгі Тарасевіч:

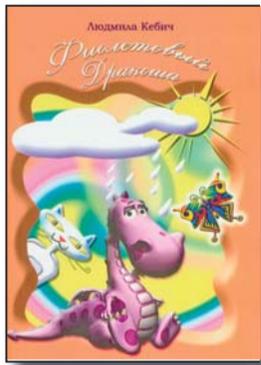
Нарадзілася ў 1977 годзе ў Мінску. Скончыла факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала ў шэрагу беларускіх выданняў. Сёння працуе намеснікам галоўнага рэдактара штотыднёвіка "Обсерватор".

Дэтэктывы пачала пісаць у страшэнным сакрэце ад калег з рэдакцыі.

Любіць: кідаць паліць, прыгожых людзей, сумленнасць. Не любіць: пагарду, холад, спакой.

Алесь ЛОЙКА

Новая знаходка Людмілы Кебіч

Усяго год таму літаратары Гродзеншчыны абвясцілі пра незвычайную знаходку свайёй калегі па пры, паэтэсы Людмілы Кебіч. Яна знайшла "Ключы ад неба" — так называўся зборнік духоўнай лірыкі, выдадзены ў Мінску, які атрымаў станоўчую адзнаку крытыкаў і чытачоў. Зусім нядаўна Людміла Кебіч здзівіла калег новай знаходкай: з Гродзенскай друкарні выйшаў дзіцячы зборнік паэтэсы, які ўмясціў у сябе вершы і апавяданні для дзяцей на рускай і беларускай мовах.

"Фиолетовый дракоша" — першы вопыт звароту аўтара да дзіцячай тэматыкі і, здаецца, удалы. Ці магло быць іначай?

Паводле слоў Людмілы Антонаўны, на стварэнне гэтага зборніка натхнілі яе самі дзеці, і ў першую чаргу, уласныя ўнукі. Гэта дзякуючы тым кароткім хвілінам зносін з імі, падчас якіх бабуля актыўна далучала малых да свету паэзіі, узнікала-складалася ўласныя вершы, а назіранні і псіхалагічныя адкрыцці адлюстроўваліся ў апавяданнях-карацельках.

Цяпер, дзякуючы натхнёным унукам паэткі, дашкольнікі і маладшыя школьнікі Гродзеншчыны (бо ў іншыя рэгіёны Беларусі кніга наўрад ці трапіць — выдадзена за ўласны кошт і невялікім тыражом) будуць мець магчымасць пазнаёміцца з яшчэ адным аўтарам, які дбае пра іх агульнае развіццё. Згадваючы мястасць кні-

на ужин целый пончик" і пакутуе ад гэтага, а Валюша па-даросламу маралізуе — "сладости не приносят радости". Страка ты заяц, зусім як нашы дзеці, сядзіць перад тэлевізарам і "на экран глаза тарашит", хаця даўно ўжо "ночная фея сонным клеём глазки клеет".

Вельмі тонка прыкмятае Л. Кебіч, як часам дзеці выкарыстоўваюць цацкі ў незвычайных сітуацыях толькі з-за іх колеравай афарбоўкі ("Розовая хрюшка", "Зеленая собака", "Белый кот", "Фиолетовый дракоша" і інш.). Так, чырвоны слон імгненна пераўтвараецца дзіцячай фантазіяй у семафор і выратоўвае Валюшу ад наскоку Валеркі.

Цікава абыгрываюцца ў кнізе сучасныя дзіцячыя цацкі і прылады — касметычны набор "Маленькая Фея", гульня-складанка і іншыя, карыстаючыся якімі, маленькія спадары і спадарынькі далучаюцца да сучаснасці праз прыгажосць і мастацкую вартасць гэтых рэчаў. Ды і запыты нашых дзяцей не тыя ўжо, што былі ў нас. "Юбочку з цэпямі да мешочек с... каблукі" (г. зн. туфлічкамі на абцасах!) просіць шасцігадовая дачушка ў бацькоў у якасці падарунка на дзень нараджэння ("День рождения").

Як заўсёды, паэтычны лад аўтара падкупляе спеўнасцю, мелодыяй, дакладнасцю рыт-

мікі. Сродкі выразнасці, якія Л. Кебіч выкарыстоўвае для апісання прыроды, характарыстыкі герояў — яркавыя, светлыя, лёгка запамінальныя і прыўзнята-радасныя.

Летні дожджык мокрай пыскай

Ставіў плямы на акне, Воўкам выў, маланкай

Бліскаў —

Напужаць хацеў мяне.

Нягледзячы на тое, што большасць вершаў і апавяданняў невялікія па памерах, гэта самастойныя, па-мастацку завершаныя творы з пэўным развіццём і паэтычнымі вобразамі. "Каратэлькі" Л. Кебіч — сапраўдныя шэдэўры, створаныя вуснамі дзяцей, і густоўна пададзеныя аўтарам.

Адметнасць кнігі і ў тым, што яна з'явілася на свет у год, пазначаны як "Год Дзіцяці". Час яшчэ зробіць свой строгі адбор новых твораў, дасць ім ацэнку. Але ўжо сёння з упэўненасцю можна канстатаваць: Людміла Кебіч стварыла добрую, разумную, высокамастацкую кнігу для дзяцей і пра дзяцей; гэтая кніга стане карыснай і нам, дарослым, яшчэ раз нагадаўшы, што "ўсе мы родам з дзяцінства", што побач з намі — Дзеці — найкаштоўнейшая вартасць жыцця.

Віктар КУДАЧОЎ

гі, яе эстэтычна і літаратурную вартасць, у першую чаргу звяртаеш увагу на аўтарскі гумар, мяккую іронію, вялікую душэўную цеплыню, разуменне і ўспрыманне маленькіх герояў.

У дачушкі ёсць дачушка — двухціговая пастушка: вочкі хуткія, з хіпрынкай, і завецца Валянцінкай.

Очень любит наш Алёшка нос высовывать в окошко, и в любое время года Там "хаёсяя погода".

Так аўтар знаёміць чытача з галоўнымі героямі і вядзе іх у дзівосны свет гульні, казкі, цацка — свет дзяцінства. "Игрушки для Валюшки" — вясёлкава-рознакаляровыя, адухоўленыя, здольныя на вяселья прыгоды і адметныя ўчынкi. Напрыклад, "фиолетовый дракончик съел

У рэдакцыю газеты «Літаратура і мастацтва»

Выказваю сардэчную ўдзячнасць дзяржаўным і грамадскім арганізацыям і ўстановам, рэдакцыям газет і часопісаў, калегам пісьменнікам і журналістам, усім, хто павіншаваў мяне з 70-годдзем з дня нараджэння і 50-годдзем творчай дзейнасці.

Валянцін ЛУКША

Драматургія: падмурак тэатра альбо «прыкладны жанр»?

Літаратура і тэатр — дзве асобныя мастацкія рэальнасці, два паралельныя светы, якія перасякаюцца не часта і пераважна з дапамогай творцы-драматурга. Драма як род літаратуры была і будзе падмуракам тэатра, без мастацкага тэксту ў тэатральнай дзеі ёсць небяспека ператварыцца ў падабенства цырка альбо проста ў кідкае відовішча, пазбаўленае зместу і сэнсавай напоўненасці.

Усіх драматургаў (мы зыходзім з мясцовых рэалій) можна ўмоўна падзяліць на дзве катэгорыі. Адны цесна звязаны з тэатральнымі калектывамі, працуюць у іх, падчас праз месца працы і спрычыніліся да напісання сцэнічных твораў, нярэдка пішуць "на заказ", абраслі творчымі і сяброўскімі сувязямі ў тэатральным асяроддзі. Другія (іх пераважная большасць) паспяхова працуюць у іншых галінах літаратуры — прозе, паэзіі ці журналістыцы; сцэнічную дзялянку наведваюць час ад часу, не ведаюць, каму прапанаваць п'есу для пастаноўкі, і задавальняюцца ў асноўным іх друкаваннем. (Заўважым у дужках, што пісьменнікі, аддалены ад культурных цэнтраў, не маюць падчас і такой магчымасці.) На сёння ёсць і выключэнні, калі аўтары здабываюць грамадскую вядомасць, пішучы пераважна творы для сцэны; сярод іх шмат пасіянарнай, усебакова развітай моладзі.

Як бы ні сцвярджаўся творца-драматург як літаратар, яго статус датуль будзе няпэўным і праблематычным, пакуль яго, драматурга, не прызнае тэатральнае асяроддзе, досыць спецыфічнае і замкнутае. Такое здарэцца не так часта і залежыць ад многіх акалічнасцей. Справа "давадзнення" п'есы да прафесійнай сцэны залежыць, як паказала практыка, не толькі (а, можа, — і не столькі) ад ступені адоранасці аўтара, колькі ад яго грамадскай вагі і ўплывоўнасці, умання завязваць сувязі, ад такіх чалавечых, асобных рысаў, як кантактнасць, здольнасць найлепшым чынам прадставіць сваю творчасць, зацікавіць пастаноўшчыка і да т. п.

У 90-я гады набралі сілу і ўпэўненна заявілі пра сябе як пра драматургаў такія творцы, як Сяргей Кавалёў, Георгій Марчук, Ігар Сідарук, Уладзімір Бутрамеў, Зінаіда Дудзюк, Пятро Восточэнка. У пласты айчынай гісторыі загаліліся старэйшы наш калега Аляксандр Петрашкewіч. На міжнародны абсяг выйшла Алена Папова. Вялікі грамадскі розгалас мае творчасць Аляксея Дударова, які не толькі актыўна працуе на ніве драматургіі, але і выступае як перакладчык. Творчэй рэалізацыі нашага здольнага калега Анатоля Дзялендзіка паспрыяў айчыны кінематограф. Упэўнена абмявае публічны эрэфер зусім малады Андрэй Курэйчык, юрыст па адукацыі. У тэатральны ўжытак увайшла новая імёны: Святлана Бартохава, Андрэй Карэлін, Андрэй Шчупкі, Дзяна Балька, Наталія Марчук, Ягор Коню. Думаецца, на сёння недастаткова рэалізаваны творчы патэнцыялы аўтараў, якія паспяхова ўдзельнічалі ў рэспубліканскіх конкурсах. Маю на ўвазе Генадзі Аўласенку, Раісу Баравікову, Андрэя Федарэнка, Юрыя Станкевіча, Людмілу Рублёўскую, Алега Ждана, Таціяну Ламонаву і іншых.

У агульным спісе драматургаў пераважаюць тыя, што пішуць для дзяцей. Гэта можна выглумачыць вялікай запатрабаванасцю такога накірунку з боку дзіцячых аматарскіх калектываў, асабліва ў мястэчках і "глыбінцы". "Дарослы" самадзейны тэатр таксама жывы і жыццяздольны, трывала ўкаранены ў нацыянальную глебу, а галоўнае — скіраваны на пошук новых імён і новых твораў. Што ж да прафесійнай сцэны, то тут, на жаль, мае месца з'ява інерцыі, можна бачыць творчы снабізм, які выяўляецца ў звыклым недаверы, а то і скепсе да творчасці "тубыльцаў". Пры выбары чарговай рэпертуарнай пазіцыі пастаноўшчыкі і мастацкія кіраўнікі кіруюцца не столькі творчымі, колькі

меркантильнымі матывамі, моцна залежаць ад камерцыйных фактараў, ад прабівальнай здольнасці альбо папулярнасці таго ці іншага аўтара. "Адкрываць адкрытае" — прынцып па сутнасці спажывецкі, гэта прынцып масавага мастацтва і жоўтай прэсы. Формула "Хто плаціць — той і заказвае музыку" ў дачыненні да тэатральнай сферы, на жаль, не спрацоўвае.

Не спрыяе творчым кантактам рэжысёраў з айчыннымі аўтарамі рознаскіраванасць іх культурных, ментальных вектараў. Бо калі літаратура сваімі каранямі сягае ў нацыянальную, народную глебу і развіваецца на роднай мове, то беларускія тэатры (за выняткам двух-трох), якія доўгі час знаходзіліся ў рэчышчы "агульнаэсэраўскіх" тэндэнцый, у многім пакутуюць на правінцыйныя комплексы, і пра іх нацыянальны дух і каларыт можна гаварыць хіба што ўмоўна.

Што ж мы маем на практыцы? З 35 пісьменнікаў, якія маюць пастаўлены і надрукаваны творы, на афішах тэатраў можна бачыць у лепшым выпадку з дзесятак імён. Працэнт беларускай драматургіі на сцэне, што звычайна падлічваецца праз кожны сезон і называецца "відовай асновай", не пераўзыходзіць 30-і працэнтаў. Яго не лішне было б дапаўняць яшчэ адной лічбай — колькі новых імён з'явілася за год на афішах.

У апошнія часы ў беларускім тэатры праяўляецца тэндэнцыя ўвогуле абыходзіцца без драматургаў. Іх ролю спрабуюць выконваць пастаноўшчыкі, загаліты, актёры. Яны самастойна робяць інсцэніроўку паводле твораў айчынных, рускіх, замежных класікаў. Асабліва часта назіраецца з'ява "рэжысёрскай драматургіі" ў прафесійных і аматарскіх тэатрах для дзяцей. Згадаем хача б Дзяржаўны тэатр лялек, які з вялікай напрутай згаджаецца "снизойти" да мясцовых аўтараў са свайго завоблачнага мастацкага ўзроўню.

Сімптаматычна, што на першым конкурсе пастановак па нацыянальнай драматургіі 2005 — 2006 гг. прэмій за драматургію паважанае журы (старшыней быў Валерый Анісенка) ддудалася ўзнагародзіць рэжысёра-пастаноўшчыка, аўтара інсцэніроўкі! Наколькі мне вядома, гэты конкурс — з падачы дзяцяў таго ж тэ-

атра — будзе пашыраны і памянне свой кірунак; нацыянальная п'еса зробіцца толькі адной са шматлікіх намінацый.

Як паказала практыка, самае складанае для сучаснага рэжысёра не ўвасобіць твор на сцэне, а проста засяродзіцца і працягнуць яго. (Прынамсі, на конкурсе п'ес для дзяцей і падлеткаў, што адбыўся пры Тэатры юнага гледача ў 2006-м, наймарудней чыталі і перадавалі папкі якраз пастаноўшчыкі.) У выпадку ж, калі аўтар прапанаваў самастойна знайсці сродкі на пастаноўку, п'есу абяцаюць паставіць якую заўгодна і хоць заўтра. Толькі грошы давай!

Як адзначаў прафесар А. Сабалеўскі на адным з семінараў у Беларускам дзяржаўным інстытуце праблем культуры, сучасная рэжысура зайшла ў тупік, бо падмыла і аўтараў тэкстаў, і актёраў. Марудна растуць і сцвярджаюцца на сцэне маладыя пастаноўшчыкі. На сённяшні дзень у палове драматычных тэатраў рэспубліканскага, абласнога і гарадскога падначалення пастаноўшчыкі да 37 гадоў проста не значацца. Так што росту рэжысёрскага "падлеску" ў бліжэйшае будучае не прадбачыцца.

Перастала падтрымліваць драматургаў Упраўленне ўстаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры; з сярэдзіны 90-х там спыніла існаванне рэпертуарная калегія, якая набыла п'есы і падваршвала аўтараў, выдаючы зборнікі. Сярод тэатралаў-аматараў сталі звыклымі скаргі на "рэпертуарны голад". Сітуацыя абсурдная: добрыя п'есы ўвогуле ёсць, але не ў метадычных цэнтрах. Не задавальняецца попыт на драматургічныя творы малых форм. П'есы-мініяцюры, аднаактоўкі для лялек, п'есы для батлейкі нават не значацца ў пастанове Савета Міністраў аб мінімальным стаўках аўтарскага ганарару!

Як у гэтых варунках жывецца і пішацца беларускаму драматургу? Адкаж адназначна — цяжка. Цяжка ад прызнання, ад абьякаваці людзей тэатра, што не лічаць сваім абавязкам нават вярнуць рукапіс, а не тое што дачытаць яго да канца і выказаць сваю думку. Пісаць "у стол" — няўдзячная праца. Творчая незапатрабаванасць спараджае застоі, дэпрэсію, нявер'е ў сябе.

Прэстыж драматурга ў грамадстве высокім не назавеш. Іх рэдка запрашаюць у якасці гасцей на міжнародныя і рэспубліканскія тэатральныя фестывалі, іх прозвішчаў не ўбачыш у спісах журы. Зліквідавана секцыя драматургіі пры СТА, якая існавала раней. (Зрэшты, яе работа зводзілася да збору членскіх узносаў.) Драматургі — члены Саюза пісьменнікаў Беларусі — таксама мелі ўласную секцыю, збіраліся на пасяджэнні, абмяркоўвалі творы пачынаючых, рэкамендавалі самых перспектывных у творчы саюз. На сённяшні дзень, калі пісьменніцкая суполка ў крызісным стане, у расколе, і пра гэту секцыю згадаць няма сэнсу.

Такім чынам, можна сказаць, што само жыццё запатрабавала стварэння адзінага цэнтра, які б акумуляваў мастацкія здабыткі драматургічнага жанру. Справа распаўсюджвання новых п'ес, увядзення іх у тэатральны ўжытак і — праз тэатр — у грамадскую свядомасць не павінна быць выключна асабістай справай аўтараў. Што кіраўнікі сферы культуры гэта разумеюць, даказвае факт адкрыцця на базе БелДПК у кастрычніку 2003 года Цэнтра па захаванні, прапагандзе і прадстаўленні дзяцякам тэатра новых твораў беларускіх аўтараў. Мне чатыры гады давялося быць яго загадчыкам, а тры гады — адзіным супрацоўнікам.

За кароткі час цэнтр упарадкаваў і сістэматызаваў атрыманыя з Міністэрства культуры матэрыялы (звыш 600 рукапісаў), зрабіў яго даступным для карыстання, прадставіў жадаючым шмат п'ес для капіравання і на электронных носбітах. Праведзена тры рэспубліканскія семінары, арганізаваны разам з РТБД згаданы першы конкурс пастановак паводле твораў беларускіх драматургаў. Цэнтр стаў ініцыятарам конкурсу дзіцячых і падлеткавых п'ес на базе ТЮГа, а галоўнае — падрыхтаваў і выпусціў чатыры рэпертуарныя зборнікі: два аўтарскія і два калектывныя. (Як інстытут іх распаўсюджае — асобнае пытанне.) У плане цэнтра значыцца выхад зборніка па выніках конкурсу п'ес для дзяцей. Задумана яшчэ адно цікавае выданне: даведнік па драматургах Беларусі. Сабраны і часткова звераны біяграфічныя звесткі, спісы твораў. На жаль, перспектывы гэтага праекта няпэўныя — як і далейшае існаванне самога цэнтра.

На пачатку 2007 года яго планавалі перавесці ў РТБД. Пасля нарады ў першага намесніка міністра культуры У. Рылаткі структуру яго бы раздзялілі: РТБД нібыта зоймецца прафесійным тэатрам, а інстытудка падраздзяленне прапагандае сучасную п'есу сярод тэатралаў-аматараў. Я свядома кажу "як бы" і "нібыта", бо за паўгода далейшай работы кіраўніцтва БелДПК не зацвердзіла ні новы статус цэнтра, ні новую, прапанаваную нам назву, а тэатр рабіў выгляд, што займаецца гэтай справай з нуля.

Акрамя таго, тэатр-лабараторыя беларускай драматургіі мае свае намеры адносна дзейнасці цэнтра і адмовіўся мець справу з набытымі міністэрствам за многа год рукапісамі (маўляў, іх няма дзе трымаць), іх па-ранейшаму абавязаны былі захоўваць і прадстаўляць грамадскасці мы. Такім чынам, інстытудкі цэнтр на чацвёртым годзе работы літаральна "завіс" паміж небам і зямлёй, а тут прыспела і рэаганізацыя самога інстытута. Ходзяць чуткі, што наш цэнтр увогуле расфарміруюць, гэта значыць — ляснуць усе напрацоўкі, усе планы, а п'есы, якія так патрэбны ўстановам народнай тэатральнай творчасці, каб не трапілі на які-небудзь склад.

Нельга дапусціць такога марнатраўства, бо, як сказана мудрымі, **напісанае застаецца.**

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ, былы загадчык Цэнтра беларускай драматургіі пры БелДПК

Нязведанымі шляхамі прыходзіць да нас паэтычнае слова. У красавіку 2007 года ў выдавецтве «Кнігазбор» выйшаў у свет новы зборнік паэзіі Эдуарда Зубрыцкага "Прычашчэнне". Ён працягвае і дапаўняе гутарку аўтара з чытачом, распачаюць у кнігах "Журлівіца" і "След чмяля", якія былі выдадзены летась.

Прычашчэнне словам

Яе вялікасць паэзія патрабуе поўнай самааддачы, сумленнага служэння без "фальшу, без зайздасці, без маны...". Пра гэта гаворыць Э. Зубрыцкі ў "Баладзе ліста":

*Мой белы ліст,
Я вязьню твой,
Я ўвесь з табою
Да ўздыху цяжкага
Самотніцы-сасны...*

Хочацца адзначыць, што ў зборніку увайшла шаснаццаць балад, але амаль кожная з іх займае ўсяго адну-дзве старонкі. Пачуцці і думкі, якія аўтар проста не можа не выказаць, ён умее выразіць сцісла, у дзяснятку радкоў, якія, як правда, высакавольтных ліній, нясуць эмацыйныя згусткі энергетыкі паэта. Асабліва ўраджаюць "Балада надзеі", "Балада храма", "Завейная балада", "Балада распранутай нівы", "Мінная балада", "Балада прычашчэння", "Балада споведзі".

Э. Зубрыцкі — дзівосна тонкі лірык, безаглядна ўлюбёны ў неабсяжную стыхію, імя якой — Прырода. Таму і атрымалася ў яго падглядзець "асенні вырай лісця над палянай", як "пчала абдымае паветра", "промні сонца грэюцца ў слядах", "яблык крутабок лісцінкай выпірае пот", "заламаў золкі ранак крыло", пачуць "равесніцу-зязію", "званок з верасня", "маўчанне лугоў" і як "густыя травы над даўняй памяццю шумяць...".

У святых кут сваёй паэзіі Э. Зубрыцкі паставіў вобраз Жанчыны:

*Не трэба слоў.
Пабудзь іконаю,
Змахні старогдзіяў
веек цішыню,
Каб наг тваім і німба,
І каронаю
Я ціха змог
прасцерці галаню.*

Дачыненне лірычнага героя да жанчыны захопленна-ўзніслага: "прычашчэнца Жанчынай на золку...", "прычашчэнца галінкаю з Дрэва чысціні, вышыні, глыбіні...". І невыпадкова паэма "Каця" пранізліва раниць сэрца ўспамінам першага кахання, непаўторнасцю, свежасцю, святасцю... За паэтычным словам чуюцца ціхая, неназольная арганная музыка прыроды.

І ў той жа час колькі стогнаў, болі, распачы, слёзаў, ды і цэлых чалавечых жыццяў нябачна стаяць за радкамі паэмы "Рубяжы", прысвечанай былому адзінаццацігадоваму вязню фашысцкага канцлагера Саласпіл П. Усяленку, які ў мірны час стаў лекарам. Паэт, які нарадзіўся ў страшным 1942 годзе, у трызоце за лёс сваёй Беларусі ўсклікае:

*З-пад бяроз і пунсоўных рабін
Напылае-плыве заклінанне
Да сканання Радзіму любіць,
Берагчы ад пакут
да сканання.*

Эдуард Зубрыцкі — паэт удумлівы, чуйны, самабытны. Яго вершы захопляюць свежасцю вобразаў, яркасцю эмацыйных усплёскаў, а галоўнае — праўдзівасцю, сумленнасцю, прынцыповасцю. Яму верыш адразу, з першага слова і да апошняй кропкі.

Галіна КАРПОВІЧ

Міхась
ПАЗНЯКОЎ

На свяце “Іграй, гамонь любімая” ў горадзе Быхаве

Ах, быхайцы! Ах, землякі!
Гармонік шустры грае,
Звіняць зіхоткія шамкі,
Ажно душа крыляе.

Спявае шчыра родны край,
Жыццё ўскідае крылы.
Святкуй і сум свой адракай,
Народзе рупны, мілы.

У светлых клопатах тваіх
Багаццем спеюць гоні.
Пра радасць сонечную ўслых
Усё вакол гамоніць.

Глядзі і слухай, кожны госць,
І ты, блазнюк зацятый, —
Не ад прынукі весялосць —
Жыве ў народзе свята.

Квітнее ўсцяж радзімы край,
Багаты, неадольны.
Гармонік светлы, грай і грай,
Святкуй, народзе вольны!

* * *

Укленчышы з вялікай насалодай,
Капаю бульбу з роднае зямліцы,
З высокаю патрэбай і нагодай —
Усёй душой і сэрцам прытуліцца
Да мілага, адзінага, святога
Кутка, дзе тата з маці кожны міг
Удзячнымі былі зямлі і Богу,
Дзе іх навуку мудрую спасціг:
Любіць людзей, святло і працу,
Зямлю сваю любіць і шанавець
І мазалём ды потам толькі шчасце
Пад вечным небам ціха здабываець.

* * *

Сыходзіць, лета, пачакай,
Пакуль, нібыта мячкі,
Гайдае жоўтыя гарлачыкі
Дзяцінства светлая рака.

Пакуль надыхаюся ўволю
Лугоў чуліваю красой,
Пакуль санатаю жывой
Гучыць дзівоснае найколле,

Пакуль душу не наталю
Яго цяплом да тых глыбіняў,
Куды самоты боль нахлынуў,
Адкуль вірыць: “Люблю! Люблю!”

Сыходзіць, лета, пачакай!

* * *

Высвечвае і навалніца
Высокае ў цемры густой.
Цудоўнае болей нам сніцца,
Ці ў мары квітнее жывой.

Не чуем ні сэрца, ні часу.
Спяшаемся вечна. — Куды?..
І точыць пацешліва лясы
Нячысік, адняўшы гады.

Залежнасць

Я — залежны:
Ад Бога, Радзімы,
Ад маці, каханай,
Ад сына, дачушкі,
Дзівосных унукаў,
Ад матчынай мовы
І гора людскога,
Ад хлеба і солі,
Ад музыкі кветак,
Расстанняў, спатканняў,
Сяброў і суседзяў...
А быць незалежным,
Хіба гэта можна?
Калі ты, вядома, жывы?..

Печ

Матулінай хаты не стала —
На дрывы прыйшлася яна,
І рускую печ разабралі...
Заснуць я не мог давідна.

Аж сэрца нібы схаладала
Ад бітае цэглы адной...
А ляжаш на печы, бывала, —
І ўраз акрыяеш душой.

Здаралася, крыўда нахлыне,
Альбо прымарозіць зіма,
Ад болю яна і ад стыні
Затуліць, сагрэе сама.

Як смажыла смачна, варыла,
І хлеб найдухмяны пякла!
Маўкліва і шчыра дарыла
Нам сілу святла і цяпла.

І толькі цяпер, як не стала,
Калі зарасла крапівой,
Бялючая думка працяла:
Была печ у мамы жывой...

Танец

Змрок адганяючы вачыма,
Пад жыццярэдасны раманс,
Узнёсла танчыла жанчына,
Плыла акрасаю з акрас.

Кружыла ўсім на заглядзенне,
Спадніца ветразем гула,
Мільгалі звабныя калені
І твар праменіў ад святла.

Плыла чароўнаю лябёдкай
І ног не чула пад сабой.
Лятала лёгкаю і звонкай
На хвалях музыкі жывой.

Нікога і не заўважала,
Свайго абранніка апроч.
А той, каго зачаравала,
Не зводзіў улюбёных воч.

Кружыў, імклівы, апантаны,
І шчасцем поўніўшы святым.
І свет, удзячны закаханым,
Да самых зор зайздросціў ім.

* * *

Як зорачка высокая,
Ты свеціш мне здаля,
Мая зеленавокая,
Адзіная мая.

Чароўная, каханая,
Маркотна без цябе
Праходзяць дні расстайныя
У смутку і журбе.

Ды кожны міг я марамі
Спяшаюся туды,
Дзе за дажджом, за хмарамі
Мы — разам назаўжды.

Самая прыгожая

Між іншых ты нясмелая,
Спакойная, маўклівая,
Часцей — незразумелая
І вельмі сарамлівая.

Твае ж сяброўкі школьныя —
Такія скараспелыя,
Амбітныя, свавольныя,
І модныя, і ўмелыя...

Ты не бядуі, дзівосная,
Гані з душы трывожнае,
Бо расквітнееш вёснамі
І станеш найпрыгожаю.

Не ім пароу дзіўнаю
Усе букеты з вершамі.
Не іх — цябе, адзіную,
Уславіць шчасце — лепшую.

Алесь
ПАПЛАЎСКИ

* * *

Прыгрэецца пакорліваць-змяя
За пазухай падатлівай самоты.
Жыву несумяшчальнасцю двух “я”
Між прывідна-святым
і бестурботным.

Паддаўшыся спакусе за грашы,
Паддаўшыся хвіліннаму настрою,
Ілжывую раздвоенасць душы
Паўсюль цяпер цягаю за сабою.

Задойжаны да вечнасці вяж
У пошуках пустой, найўнай мэты...
І страх несумяшчальнасці двух “я”:
Расчуленага хіўцы і паэта.

* * *

Панураю жаўцізноў,
Самотай і безалоссем,
Між здрадаю і манюю
Апошняя ляжа восень.

Пляшчоту зямнога раю
Дажджамі нашчэнт абвугліць.
Я так і не дачытаю
Імклівае сагі вуліць.

Расцягнуць гадоў гулліваць
Дні шэрыя і чужыя,
Заспетыя мітуслівай,
Пляшываю істэрыяй.

* * *

Упэўненасць мінае, як і ўсё,
Пакінуўшы надзею паратунку.
Світанак ноч да чырвані рассёк
І песціца ў салодкім пацалунку.

П’яная золь распырсканым віном
Па шыбіне сцякае з небакраю...
Няважна ўсё... Па сутнасці, даўно
Я ціха, незаўважна паміраю.

Я ўпэўнены, што Нехта —

той чужы —
За мною з-за фіранак пільна сочыць,
Ён ведае, як хочацца мне жыць,
Я ведаю, што ён таго не хоча.

Заплюшчу вочы: робіцца лягчэй,
Заціснутаму ў цуглі штучнай моўчы,
І зноў з усіх прымроеных вачэй
Адны твае мяне ратуюць вочы.

* * *

Непазбежнасць воляю багоў
Спыніць час і нас з табой не стане.
Цішыню нявымаўленых слоў
Будзе сцерагчы маё каханне.

А калі нязбытнасць праз гады
Прарасце нявыказаным сумам,
Мы з табой вернемся сюды
Безалосым шэптам нечых думак.

Мітусліваць вуліць распране
Стомленае рэха гулкіх крокаў...
Нашы сны сустраўца, дзе снег
Соллю слёз застыў у зрэнках вокнаў.

Дзе тугі акулленая бель
Плодзіць дні нямыя і надзею,
Што аднойчы позіркам цябе
Я ад сцюжы вечнасці сагрэю.

Зміцер
ЛЫСАКОЎ

Зміцер Лысакоў нарадзіўся ў 1987 годзе ў Любані на Міншчыне. Закончыў гарадскую сярэдняю школу № 1 і паступіў у Мінскі эканамічны ўніверсітэт. Цяпер служыць у арміі. Толькі самыя блізкія сябры ведаюць, што Зміцер піша вершы. І, магчыма, гэта не проста захапленне, а самы сапраўдны пошук. Усё гэта адчуваеш за радкамі пачаткоўца. Што ж, поспехаў табе, салдат.

Казімір Камейша

Радзіме

Няма тут гор,
няма тут мора,
Але свае ёсць берагі.
Тут летам на лугах,
як горы,
Духмяныя ўстаюць стагі.

Хоць тут не ўбачыш цудаў свету,
Ды цудаў родных шмат, сваіх.
Не свету край,
а край паэтаў,
Радзіма праішчураў маіх.

Усё тут сэрца мне лагодзіць:
Пралесак водар,
жар палян.

Лясы зялёнай хваляй ходзяць —
То мой зялёны акіяны.

Спявае весела ў лагчыне
Мне гімн вясновы сам ручэй.
Чаруеш свет, мая Айчына,
Блакітам неба і вачэй.

Твой дужы гарт не астывае.
У клеці поўна і ў кашы,
Таму й душа сама спявае,
Таму і светла на душы.

Певень

Дзесь досвітак заблудзіўся,
Туман накрывае зямлю.
А певень даўно абудзіўся
І песню заводзіць сваю.

За ноч наша хата астыне —
Ад вокан да ніжніх вяноў.
Ён шыбінам жару падкіне
Агністым сваім грабянцом.

Насупіцца,
выпучыць грудзі.
Ён сам у двары —
гаспадар.

Ён сонца, як трэба,
разбудзіць
І знойдзе яго сярод хмар.

Як промні, блішчыць
яго пер’е,
Калі ён ідзе на спацын.
Здзяўбе ён і зоркі, як зерне,
У месячнай яснай начы.

Свята горада

Пад аркаю вясёлкі —
Я гэта не прысніў, —
Зірнула так вясёла,
Бы дзіўны луг зацвіў.

І віравала свята,
Грымела і гуло.
Паводкаю стракатай
Праспекты заліло.

Плыло праз мора кветак,
Праз гаману двароў.
Ляцела ў высь букетам
Паветраных шароў.

На плошчах забурліла,
Сцягамі зацвіла.
Яму хапала крылаў,
Прасторы і святла.

Свяціла аж да ночы
І зблізку, і здаля.
Яго ў вачах дзявочых
Убачыў я пасля.

Фота Кастуся Дробава

Фантазія абарвалася гэтак жа знячэўку, як і выбухнула... І вось: няма нічога...

— Ну што, што табе даюць твае сны?! — сварылася, бывала, яна. — Усе людзі спяць па дзесяць хвілін, а ты дрыхнеш ці не восем гадзін на суткі, і табе ўсе мала! Мала!

Істэн Лорыч адвёў позірк ад падлогі і перавярнуўся на спіну.

НАКРАМЗОЛЬЦЕ СЛОВА:

Я сядзеў за сталом і круціў у пальцах асадку.

Залатыя словы... Маўчанне — золата...

СЛОВЫ, прыраўняныя да Бязмоўнасці, да ЦІШЫНІ.

Я не ведаю, што б гэта магло быць, але ясна ўсведамляю: мякчай адмовіцца ад золата, чым ад ягонай вагі!

Хто ён, Істэн Лорыч? (Дзе жыве? Чым займаецца? Ці хадзіў у КУТОК мяккай цацкі?..) Хто прымушае вас верыць мне?!

НАКРАМЗОЛЬЦЕ СЛОВА:

...а ў галаву лезе ўсялякая драбязя: ювелірная восень, горад Ктомель, дамы, змураваныя з чырвонай цэглы, начны цягнік, які прывозіць цябе на некалькі вакзалаў адразу, скалалаз Майсей, глыбакадумнае неба, таемная прысушка малайца да ложка, смерць лесбиянкі, палёт валькіры, праблема быцця і паняцце каштоўнага... рваная свядомасць... і ахоўныя блокі ў ёй...

Істэн Лорыч паспрабаваў паварушыць плячом.

Яна, ці то жонка ведзьмара, ці то старэйшая сястрычка (любімая), прамаяляла свае словы пра сны з жывёльнай нянавісцю.

"Спяць і кот, і кошка. Скончана бамбэжка. Баго-баго, крошка: Прысхай да ложка!"

Мужчына скарае вяршыню, жанчына скарае мужчыну. Пытанне тут не ў тым, хто першы, а ў тым, што, паводле Сент-Экзюперы, абое, у прынцыпе, глядзячы у адным напрамку. Тады ж — о Божа велічны! — прычым тут ГОРЫ?!

Думаю, ён ніколі не скажаў ёй: — А ты б паглядзелася адзін раз на год у лютэрка — і ўсё, досыць! Чакай да наступнага.

Мне здаецца толькі, што Істэн Лорыч быў вышэй за падобнае.

НАКРАМЗОЛЬЦЕ СЛОВА:

(Кажуць, што вядзьмар планавы застацца жыць.)

Кажуць, што Майсея, як і Хрыста, ніколі не існавала. Скалалаз Майсей — гэта проста стан розуму, стан свядомасці, стан сэрца. Майсей — як стан розуму ў гарах, а Хрыстос — стан свядомасці... дзе? Правільна: у пустэльні. (Гэта ж вярнуўшыся менавіта з яе пасля 40-дзённага посту Ісус і абвясціў сваю Нагорную Казань.)

Наваліла багачыя, што снегу — не дабрацца да Божлага храму, не прагрэбіць дарогі на працу, не пайсці [па жыцці] басанож!..

Істэн памятаў усё: і калейдаскоп лістоты, і аблокі над восенню, і натхнёнасць ды цыннізм нямецкай філасофіі, і словы цёткі Мімі пра гітары Ленана:

— Запомні, Джон: гэтым ты ніколі не заробіш на жыцці!

А можа, і не памятаў: КАТАСТРОФА адняла ўсё.

У дзяцінстве, калі ён раніцай, бывала, ляжаў на белых прасцінах, да яго падкрадаўся Гегель і ціхім, ласкавым голасам матулі дэкламаваў:

— ...а па снезе, снезе першым, Пан

цудоўнейшыя вершы піша пальцам дваццаць першым. А Генры Форда дадаваў:

— Запомні, Істэн: я памёр не таму, што прыйшла мая часіна, а тады, калі раптам даляў: раней за кола чалавек прыдумаў вясло!

3 + 3 = 0, і гады не маюць значэння.

Істэн Лорыч прыўзняў ногі і захінуў пад іх коўдру.

Азіят № 999 з раскосымі пажадлівым вачыма (хто, хто ён такі?) кожнага разу амаль ці не бегаў з ЁЮ за ручку па вуліцах горада паглядзець: ці змянілася што-небудзь у свеце пасля ІХ сексуальных гульняў?

Давайце ж і мы сабе гэтак падумаем, быццам я разгадаў адзін з горкіх сакрэтаў Істэна Лорыча:

Вага золата

АНДРЭЙ ГУЦАЎ

любое памкненне загнаць у стэрэатып, вядомаму структуру, КЛЕТКУ — гэта і ёсць цыннізм, але: на якой думцы ў тваёй галаве цела тваё само па сабе пачало расслабляцца, тая думка й падасца табе вельмі важнай, натхнёнай...

— Хіцва мне лазіць па вашых фантазмах! вянучу чарнец і варотамі бразнуць...

Доўга стаялі мы ўтрох пад прытворам:

Я, Шчыры Боль і НЯМОЎКЛАЕ СЛОВА:

Хто, хто здолеў бы адмовіцца ад сэнсу і місіі яго данясення?!

НАКРАМЗОЛЬЦЕ СЛОВА:

Apu colour you like.

(На кожнае жыццё — сваё пражыццё!)

Ёсць версія, быццам існуе нейкі задаўніны манускрыпт старапаветных часоў, дзе распаўсюдаецца такая гісторыя. Калі Майсей забраўся ў горы і вусны ў вусны стаў размаўляць з самім Богам, ягоны народ не мог выптрываць і сарака дзён адсутнасці свайго правадыра. У стане пайшоў гул. Урэшце габрэі абступілі Аарона, паграбуючы: "Дзе наш Бог? Дзе твой родны брат Майсей?! Дай нам Бога!". Злітаваўшыся, Аарон саступіў іх просьбам і папрасіў ад кожнага па якой-небудзь залатоў рэчы. Хто прынёс завушніцу, хто пярсцёнак, хто самародку, хто бранзалет. Пераплавіўшы наваленае багацце, Аарон паставіў сярод пляца Залатога Цяльца і сказаў: "Вось табе Бог, Израіль!". І габрэі пачалі пакланяцца яму, маліцца ды прыносіць ахвяры. Майсей, дачуўшыся, што ягоны народ здэградаваў у ідалапаклонства, хуценька спусціўся ўніз, ад прыкрасці, пабачыўшы праўду на свае вочы, упусціў прыцігнутыя з сабой два камяні — скрыжалі з дзесяціцца запаведзямі, і ўспыньну праведным гневам, раз'юшана пляжачы брыдкае стодзішча ды настаўляючы людзей на шлях ісцінны. Гэтым часам, сцвярдаюцца ў манускрыпце, у натоўпе стаяў адзін чалавек, які, назіраючы ўвесь гэты гармідар, пераводзячы погляд то на зруйнаванага Залатога Цяльца, то на разбітыя камяні з Божымі запаведзямі, падумаў сам сабе: "Прасцей адмовіцца ад золата, чым ад ягонай вагі". Гэты чалавек пакінуў ізраільскі стан, сышоў у пустыню і заснаваў там сваю секту.

Як клікалі таго чалавэка? Якім вызначэннем каштоўнага называецца гэтая ерась? Што вызнаюць яе паслядоўнікі? Дзе і чым займаюцца сёння? І наогул: ці існаваў такі манускрыпт?.. Вы ведаеце? Я — не.

НАКРАМЗОЛЬЦЕ СЛОВА:

Істэн Лорыч глыбока ўздыхнуў і нарэшце заплюшчыў вочы.

Фантазія выбухнула гэтак жа знячэўку, як і перад тым абарвалася.

Сон нават меў назву: ПАЎСТАНЦЫ КРОМВЕЛЯ.

Атрад "жалезнабоккі" пад камандаваннем Істэна Лорыча, паланы рэкрутаваць навабранцаў у адно з невялікіх лэйчэстаршпрскіх мястэчкаў, трапіў проста ў самае кодлішча ворагаў і быў змушаны адразу прыняць жорсткі бой. Ніхто ў іх нічога не пьгаўся: спачатку "добрапрыстойныя" гараджане сустрэлі іх дружнымі стрэламі, і, калі падаспелі мушкетёры караля, купка няжораных — чалавек дваццаці, страціўшы коней, была намёртва замкнёная ў нейкім трохкутным квартале. Але вораг, што называецца, насядаў усё больш і больш, ціснучы няпрошаных візіцёраў з усіх бакоў, і ў выніку атрад быў загнаны на невысокую вежу сярод чырвоных гатычных дахаў, дзе і заняў кругавую абарону. Карысці з таго апынулася нямнога: сабраў-

шы належны рыштунак і сілы, "раялісты" дайшлі на прыступ і звонку, і знутры. Паўстанцы адбілі напад, але гэтая адцяжка каштавала ім двух забітых, аднаго параненага і чатырох гадзін неймавернай увагі, перанапружання і ПРАЦЫ.

Істэн Лорыч сядзеў прыхінуўшы спіной да паралета, назіраў, як Уолтар, сын вядомага лонданскага майстра карэжных спраў Дапдэйла, лежачы сярод рознага гламаду, заціскае рану ў баку, як паміж пальцамі прабіваецца яркая кроў, і разумее: той ужо не жылец! Томі жаваў краец хлеба. Вось яшчэ двое намаганца даць рады рваным батфортам.

Цяпер іх, паплекнікаў Лорыча, бескампрамісных знічальнікаў асвечанага традыцыйна грамадскага ладу, гэтай абрыдлай старызны нахабнага самадурства, паспрабуюць узяць зморам. Але калі пачало змяркацца, з суседняга даху раптам хлопнуў мушкетны стрэл. Куля ўдарыла Томі ў плячо. Арчы зарадам шроту памкнуўся зніць верхалаза, і тут жа — зноў стрэл; з таго ж даху, але іншага мушкетёра. Атрад прыняў новы выклік, падрыхтаваўся даць адпор, і ледзь толькі ўсе засяродзілі ўвагу на вядомай ім двоіцы, як стрэлы захапалі з даху на процілеглым баку вежы, і потым яшчэ з аднаго, і яшчэ. Кулі і шрот так і скакалі па вежы, і нельга сказаць, каб ад іх не было зусім ніякай шкоды: каралеўскія войскі арганізавалі свой адстрэл акружэнцаў, дзейнічаючы разлічана і метадычна. "Ну, вось і ўсё! — падумаў Істэн. — Тут нам і гамбец. Далей уцякаць няма куды. Вышэй нас толькі зоры!" Стомленым, абіяжывым позіркам ён глядзеў уніз і, ад няма чаго рабіць, марудна і доўга пералічваў цэглу на суседнім будынку. Дом быў змураваны ў 92 рады. Роўны яму пяціпавярховік побач — у 94... Здацца ў палон? На здэкі і глум?.. На! Лепей смерць!.. Смерць чаго? Справядлівасці? Ні ў якім выпадку!.. Істэн Лорыч агледзеў сваіх таварышаў і па бляску ў іхніх вачах, па іх глухых галасах разумее: яны — адзінай з ім думкі! Што ж, гэта добра... Але слых чалавечыя — не бясконцыя; заўтра "раялісты" зноў пойдучы на штурм і возьмуць ягоных паўстанцаў, змораных і непрытомных, проста голымі рукамі, нават калі і дадуць ім зараз хоць трохі драмундці. Што рабіць?.. Выйсця няма!

— Ты не маеш рацыі, Істэн!

Істэн азірнуўся. Яго падзываў да сябе Уолтар:

— Я ведаю цябе, Істэн, як сваіх пяць пальцаў, ты калісьці хадзіў з маім бацькам у мора. Выйсце ёсць, і пажартаваў: "Вось бачыш, нас называлі "жалезнабоккі", а ён, гэты чортаў бок, у мяне як ёсць чалавечы і ўжо быццам я не мой!"

— Ну-ну, Уолтар! Не дуры галавы. Я таксама цябе ведаю, як аблупленага, і папомні маё слова: ты яшчэ вернешся да свайёй нявесты Мэры.

— Думаю, ты дарма гэта скажаў... Але праўда, што мне цяжка гаварыць. Нахіліся ніжэй, і я раскажу табе, што рабіць.

Істэн Лорыч, які цяпер нібыта як назіраў за самім сабой збоку, выканаў просьбу, і Дапдэйл распавёў... не, хутэйкі, Істэн адразу, аднамігненна успрыняў усе яго думкі.

— Тут большасць, — закончыў Уолтар, — была рамеснікі, яны зразумеюць, што да чаго. Скажы ім, яны цябе паслухаюць.

— Цябе яны таксама паслухаюць! — запэўніў Лорыч.

Тады ён склікаў байцоў і, калі ўсе, хто адалеў, сабраліся вакол, сказаў так:

— Сябры! Вы самі ўсё цудоўна бачыце і разумееце: наша становішча — безвыходнае. І таму я абавязаны спытаць: ці хацеў бы

Аповед-расфарбоўка

хто-небудзь з вас здацца на літасць караля?

Гул абурэння быў яму ў адказ. А Томі выгукнуў:

— Смерць за гэтую літасць мілей!

— Так. Але ў такім разе мы палжам тут усе да апошняга!

Гэтаму не запырэчыў ніхто. Арчы апусціў галаву.

— У Дапдэйла ёсць план, як урагаваць хаця б палову з нас... Слухайце, што гаворыць гэты чалавек, і рабіце ўсё так, як ён скажа.

— Гавары, Уолтар, — зашумеў атрад. — Давай, Дапдэйл! Мы зробім усё дакладна так, як ты нам скажаш.

І Уолтар, часта спыняючыся, каб перавесці дых, загаварыў:

— Усё ў жыцці ёсць латарэя: уладкаванне на працу, набывцце адзення, адукацыі, жылыя. З таго гледзішча сапраўднымі (невывадковым!) ёсць толькі каханне (паколькі менавіта ў ім асоба выяўляе свае шчырыя, а ніяк не падробныя, сімпатыі ды антыпатыі) і творчасць... Не ведаю да неаспрэчэннасці, як з каханнем, мо ity-itу: бо не кожны дзень сустракаецца чалавек, якога можна пакахаць — гэтак жа як не кожны раз трапляецца ў крэме вопратка, якую б да нясцёрпу захацелася купіць... Але. Ясна адно: гэтак матэрыяльны свет (абставіны) гуляецца з ідэальным у чалавеку. У латарэю... Але! (Наступны ход!) Чалавек не ведае сам сябе (свайёй падсвядомасці), да таго ж, змяняецца няспынна. Хто ў гэтай гульні каго апырэджае, і кім кіруе — яшчэ застаецца вялікім пытаннем...

Уолтар закашляўся, і Лорыч прыйшоў яму на дапамогу:

— Уолтар хоча сказаць наступнае: усё ў жыцці вырашае ланцуг (ідучы звонку ўнутр): воля-энергія-жаданне-ідэя. (Дакладней, гэта толькі частка ланцуга. Ці можа, адзінае цэлае, толькі раскладзенае на розныя паняцці.) Тады: адкуль прыходзяць (і як укараняюцца) ідэі? Ідэі, непарыўныя з жаданнем? Пытанне, такім чынам, у тым, як дацягніце да крыніцы энергаінфармацыйнага сілкавання чалавека і што гэта можа быць? Дзе яе шукаць?.. У пэўных месцах? Словах? Кнігах? Людзях? Занятках? Сітуацыях?.. Што натхняе цябе?..

— Калі, напрыклад, праўда тое, — зноў загаварыў Уолтар, — што жанчына можа прывязаць да сябе мужчыну пасцеллю, дзецьмі, абедам, дык атрымаваецца, што мужчына можа прывязаць да сябе жанчыну свайёй прынцыповай непрыязвальнасцю: энергетычнасцю і трансэндэнтнасцю. І наадварот... Ясна адно: кожны чалавек, незалежна ад таго, жанчына гэта або мужчына, нясе ў сабе асноватворную неўміручасць! І тады: калі адзін чалавек, прымаючы на сябе ролю памочніка, добраахвотна ахвяруе дзеля іншага ўсёй свайёй вечнай сутнасцю так, што яго больш не будзе нідзе (ні ў гэтым свеце, ні ў Пекле, ні ў Раі, ні ў Чысцы, ні ў памяці ўсіх, хто яго калі-небудзь ведаў альбо аднойчы даведаецца), гэтак бесперапынна выпрацоўваючы неабходную энергію, — другі чалавек назавуць пераходзіць у новы, ідэальны свет, у адну з бясконца магчымых бясконцасцяў. There are more things in heaven and earth<...> than are dreamt of in your philosophy, — Уолтар зацываваў Шэкспіра. — Ёсць многа рэчаў на Нябёсах і зямлі, што і не сніліся нашай філасофіі... Колькі нас засталася?

— Дваццаць чалавек, — падлічыў Томі.

— Нам спатрэбіцца: шэсць параў колаў, шэсць рамаў, тузін сёдлаў і шэсць гнуткіх металічных прэнтаў... Да працы, сябры!

Калі ворагі нарэшце захапілі вежу, на ёй ужо нікога не было.

Шасцёра гордых, няжораных лэйчэстаршпрскіх паўстанцаў, асядаўшы сабраныя ім механізмы, якія нечым нагадвалі ровары, падымаліся над вежаю ўсё вышэй,

вышэй і вышэй у Нябёсы, знікаючы ў невідочнасці ды пераходзячы ў неўміручасць.

Легенда гаворыць, што з тае ночы яны, усудыйсныя, жывуць адразу ва ўсіх вяхах і толькі час ад часу вяртаюцца да людзей у сны. Асабліва да тых, хто страціў веру ў сябе.

(Сцвярдаецца таксама, што калі вельмі пастарацца, дык можна разгледзець і таго са звязкі, які, сядзячы на канцы прымацаванага да вост задняга кола гнуткага прэнта, выпрацоўвае для гэтага механізма энергію.)

НАКРАМЗОЛЬЦЕ СЛОВА:

Істэн Лорыч, чалавек, які падчас перабудовы, на пачатку 90-х, пасля пэўных падзей у асабістым жыцці, пра якія ён не хацеў успамінаць, быў запрошаны з Гамбурга ў Гомель, дзе і працаваў сорок першыя суткі на станцыі тэхнічнага абслугоўвання іншамарак (можа быць такое?), прачнуўся ў свайёй пасцелі.

Далоняў было ні сціснуць, ні расціснуць, усё цела ныла, і ногі падліналіся самі сабой.

Ён прыпаліў цыгарэту і няўкладна ступаючы, падшоў да акна: там, над зямлёй, падымалася сонца.

НАКРАМЗОЛЬЦЕ СЛОВА:

Іх было шмат, вызначэнняў-дэфініцый прыгажосці. Але нарэшце, мне здаецца, я ведаю самае сапраўднае: прыгожае — гэта тое, што толькі-толькі набірае сілу.

Святло ранішняга сонца распылаецца ў нябёсах. Святло сонца расхінае, нібы прадстаўляючы з бясконцай сілены, гульні дахаў і адлюстраванняў. Святло звязвае ў клубкі не бачаныя цягам цэлых пакаленняў вуліцы і пераходы. І нешта БОСКАЕ ўва мне радуецца гэтаму святлу!

"На пачатку стварыў Бог неба і зямлю. Зямля ж была непаглядная і пустая, і цёмра над безданню, і Дух Божы насіўся над вадою. І сказаў Бог: хай будзе святло. І стала святло. І убачыў Бог святло, што яно — добра..."

Мне — досыць.
8 4 7 1
6 2 7 5
3 9 2 6
3 5 4 8

Кажуць, што якраз з гэтага моманту гэтай раніцы і пачала нараджацца яго, Істэна Лорыча, сусветная слава як вынаходніка і канструктара прынцыпова новай маркі аўтамабіля, названага паводле аднаго з тых слоў, якое вы толькі што накрамзолілі.

Хаця (удовлетворительно, но неоплодотворительно!) калі б яе не прыдумаў, у свеце нічога б істотнага не змянілася.

Чаму?

Бо радасцю (натхненнем, адкрыццём) хочацца падзяліцца. Шчасцем (гармоніяй, спакоем) не падзелішся. У радасці — характар прыватны, у шчасця — татальны. Радасць — працiнае, шчасце — палынае.

І можа быць, што чалавек дастойны толькі той узнагароды й пахвалы, перад якімі ён не адчувае сораму. А калі гэта так, дык дабро і слава павінны быць надзейна і лагічна ўзаемапераплеценымі. І такім чынам, любіць Бога, захапляюцца ім, як вучань захапляецца Майстрам, — значыць стымуляваць Яго да далейшай творчасці як правяы любові ў адказ. Любіць Бога — значыць, будаваць сваё шчасце.

Амін.

А Істэн Лорыч... Ён — Бог. Бог — гэта той, каго яшчэ на было. Стаўшы, ён перастае быць Богам. Бог — гэта нешта новае!

Р. С. Я паламаў асадку, штурнуў яе ў КУТОК і ўключыў радыё:

Глухари за Саянамі песней разбудат зарю.

Солнце-братишка взойдет над речными туманами.

Красоту этих сказочных гор тебе я дарю:

Вспоминай запах вечных лесов и метелей с буранами...

І я падумаў: калі хто-небудзь паспрабуе вам растлумачыць так, быццам Eastern Lord(d)ich — гэта стан свядомасці "рускай зімы", — не верце ніякім "лінгвістам" на СЛОВА.

Арт-пацеркі

❖ XIX з'езд Беларускага саюза мастакоў, праведзены ў Мінску пры канцы лістапада, абмеркаваў вынікі працы БСМ за апошнія тры гады, надзённыя арганізацыйныя і творчыя праблемы, перспектывы развіцця. У 2008-м споўніцца 70 гадоў з часу заснавання саюза, які сёння аб'ядноўвае 1077 чалавек. Выступаючы перад дэлегатамі з'езда, Уладзімір Басальга, якому давалося ўзначальваць творчую суполку з 2001 года, зазначыў, што толькі ў 2005 — 2007 гадах БСМ разам з музеямі, галерэямі, іншымі культурніцкімі ўстановамі браў удзел у арганізацыі больш як 800 выставак, пленэраў, іншых імпрэз і форумаў — у краіне і за яе межамі. Напрыклад, у сталічным Палацы мастацтва ладзілася 140 экспазіцый, з іх 9 рэспубліканскага маштабу. З'ездам абраны новы старшыня саюза — загадчык кафедры графікі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, заслужаны дзеят мастацтваў Беларусі, прафесар Уладзімір Савіч.

❖ З 11 лістапада ў Канцэртнай зале Полацкага Сафійскага сабора праходзіць XII Міжнародны фестываль "Званы Сафіі". Сёлетня гэтае свята арганізавана музыкі прысвячаецца выдатнаму дацка-нямецкаму кампазітару і арганісту Дзітрыху Букстэхудэ, творы якога ўключае ў праграму свайго выступлення кожны ўдзельнік фесту. Сымвалічна, што адкрыў "Званы Сафіі" менавіта дацкі арганіст — Ганс Хрысціян Хейн. Свята арганізавана музыкі прысвячаецца ў Полацку да 15 снежня.

❖ Відарыс індустрыяльнага горада і вясковы краявід, рэчы сучаснага побыту і старыя дрэвы ва ўспрыманні творцаў-сучаснікаў... Яскравы калейдаскоп вобразаў і эмоцый прадставіла экспазіцыя "Пейзаж і нацюрморт. Жывапіс Латвіі XX стагоддзя" ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Выстаўка адбылася пры падтрымцы пасольства Латвійскай Рэспублікі ў нашай краіне.

❖ Традыцыйны фестываль духоўнай музыкі і народнага мастацтва "Калядная зорка" распачаўся ў Мінску. Арганізавалі гэтае свята, якое адбываецца ў сталіцы ўжо чацвёрты раз, БДУ культуры і мастацтваў ды прафесарскі цэнтр "Арт-мажор". З 2 снежня творчыя калектывы ўніверсітэта прадстаўляюць свае праекты (у тым ліку дабрачынныя) на розных канцэртных пляцоўках, а затым, 2-га, у мастацкай галерэі "Універсітэт культуры" адкрыецца выстаўка работ студэнтаў і супрацоўнікаў навукова-творчай лабараторыі "Традыцыйныя рамёствы Беларусі". На вернісажы будучы ўручацца дыпломы фестывалю.

❖ Аўтарскі канцэрт заслужанага дзеяча мастацтваў, лаўрэата дзяржаўнай прэміі Беларусі прафесара Андрэя Мдзівані адбыўся ў Вялікай зале сталічнай філармоніі. Праграма, падрыхтаваная пад кіраўніцтвам народнага артыста краіны маэстра Міхала Казінца, нагадала прыхільнікам сур'эзнага мастацтва гучанне такіх выбітных партытур кампазітара, як яго праграмына сімфоніі "Памяць зямлі" (№ 5) і "Полацкія пісьмёны" (№ 6). Канцэрт, які прысвячаўся юбілею кампазітара, вяла і каменціравала доктар мастацтвазнаўства Вольга Дадзіева.

С. ВЕТКА
Фота Кастуся Дробава

Спаўнілася 85 гадоў Ефрасінні Бондаравай — знакамiтаму кiназнаўцу, крытыку, доктару фiлалагiчных навук, прафесару Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, аўтару шматлікіх кнiг пра мастацтва кiно, вучэбных дапаможнікаў і раздзелаў у тэматычных зборніках, выдатнаму і таленавітаму педагогу і журналісту, які стаяў ля вытокаў станаўлення нацыянальнай кiнакрытыкі.

Ефрасіння Леанідаўна — шчыры і прынцыповы чалавек, на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў яна плённа спалучала ўласна творчую дзейнасць з выкладчыцкай працаю на факультэце журналістыкі БДУ. Асноўная сфера інтарэсаў прафесара Бондаравай — мастацкая культура і, у першую чаргу, кінамастацтва. Абіраючы сваімі суразмоўцамі людзей вядучых прафесій у кіно, літаратуры і крытыцы, яна разам з імі шукала адказы на пытанні, якія вызначаюць стан і ўзровень беларускай мастацкай творчасці. Ефрасіння Леанідаўна з'яўляецца членам трох нашых творчых саюзаў: журналістаў, кінематографістаў і літаратурна-мастацкіх крытыкаў. У 1997 годзе Саюз журналістаў Беларусі надаў Ефрасінні Бондаравай званне ганаровага журналіста рэспублікі, Саюз літаратурна-мастацкіх крытыкаў неаднойчы адзначаў прэміямі і ганаровымі граматамі, а Саюз кінематографістаў узнагародзіў яе сваім медалём пад № 2 — за выдатныя заслугі ў развіцці беларускага кінематографа.

Нарадзілася яна 25 лістапада 1922 года ў Лёзненскім раёне на Віцебшчыне. Жаданне займацца журналісцкай творчасцю з'явілася яшчэ ў школе, пасля заканчэння якой Ефрасіння Бондарова паступіла на фiлалагiчны факультэт Ленiнградскага ўнiверсiтэта. Яшчэ школьнай яна працавала дыктарам раённага радыё, літсупрацоўнікам і адказным сакратаром раённай газеты «Ленiнскi сцяг». У 1945-м паступіла на журналісцкае аддзяленне фiлалагiчнага факультэта БДУ.

І журналістыка... і мастацтва

На факультэце журналістыкі Белдзяржуніверсітэта адбылася навукова-практычная канферэнцыя "Журналістыка. Мастацтва. Крытыка", прысвечаная 85-годдзю вядомага беларускага кiнакрытыка, доктара фiлалагiчных навук, прафесара Ефрасiннi Бондаравай.

У невялікай чытальнай зале сабраўся надзвычай прадстаўнічы сход, які аб'яднаў калег і вучыц Ефрасінні Леанідаўны, выкладчыкаў і студэнтаў, кiназнаўцаў і рэжысёраў, мастацтвазнаўцаў

Выбітная арт-падзея (у чарадзе тых сёлетніх, што прысвячаюцца 15-годдзю ўстанаўлення дыпламатычных адносін між нашай краінай і Літвой) прыцягвае ўвагу і айчынай публікі, і замежных аматараў выяўленчай творчасці да Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі. Тут адкрылася выстаўка работ Мсціслава Дабужынскага (1875 — 1957).

Шчодрая ніва крытыка

Менавіта гэты час стаўся пачаткам сур'эзнай журналісцкай дзейнасці: супрацоўніцтва з рэдакцыямі газет «Знамя юности», («Сталинская молодёжь») «Чырвоная змена» праца карэспандэнтам рэдакцыі «Апошнія паведамленні» на Беларускай радыё.

А потым была праца ў Міністэрстве кінематографіі на пасадзе рэдактара-кансультаанта. Калі Міністэрства кінематографіі было аб'яднана з Міністэрствам культуры, Ефрасіння Бондарова ўжо займала пасаду галоўнага рэдактара па вытворчасці фільмаў.

Пасля заканчэння аспірантуры ў 1953 г. і абароны дысертацыі па тэме «Традыцыйны рэвалюцыйны дэмакраты ў савецкай літаратурна-мастацкай крытыцы» на кафедры фiлалагiі БДУ Ефрасiннi Леанiдаўна пачала выкладаць на факультэце журналістыкі шматлікія спецкурсы, спецсемінары і асноўны свой курс літаратурна-мастацкай крытыкі. Наўмысна беручы складаньня і нераспрацаваныя курсы, яна імкнулася знаходзіць новыя, незвычайныя падыходы ў

асэнсаванні развіцця сучаснага нацыянальнага кiнапрацэсу і адлюстравання яго ў СМІ. Паступова сфармулявалася і тэма доктарскай дысертацыі: «Праблемы беларускага кiнамастацтва і друк (адлюстраванне дыялектыкі часу ў вобразах герояў экранна і жанрах кiнакрытыкі)» — абарона яе адбылася 25 лістапада 1975 года.

Першая кніга крытыка «Очерк на экране» прысвечана супастаўленню тэлеэкрана і кінематографічнага нарысаў. Пасля былі дзесяці манаграфій па беларускай крытыцы і публіцыстыцы. Асноўныя з іх: «В кадре и за кадром» (1969), «Время, экран, критика» (1973), «Кино Советской Белоруссии» (1975, выдадзена ў Маскве), «Экран в разных измерениях» (1975), «Кинолента одиноку в жизни» (1980), «От сердца к сердцу» (2001). З'яўляліся таксама шматлікія тэматычныя дапаможнікі, рэгулярныя публікацыі ў перыядыцы, напісанне якіх зрабілася для Ефрасінні Леанідаўны патрэбаю, як і жаданне данесці да чытача тое, што сталася для яе

і журналістаў, тэатральных і літаратурных крытыкаў. Арганізатарам канферэнцыі — супрацоўнікам кафедры літаратурна-мастацкай крытыкі БДУ на чале з кандыдатам фiлалагiчных навук, дацэнтам Л. Саянковай — удалося стварыць атмасферу канструктыўнага і, як падалося, надзвычай плённага абмеркавання актуальных праблем сучаснага беларускага кінематографа (вельмі ўклад Ефрасінні Бондаравай у развіццё якога нельга пераацаніць), спецыфікі адлюстравання набыткаў нацыянальнага мастацтва ў СМІ, стасункаў прафесійнай крытыкі і масавай аўдыторыі і інш. Навуковыя чытанні сталіся своеасаблівым падарункам Ефрасінні Леанідаўне Бондаравай, чыё імя атаясамліваецца з прафесіяналізмам, сцвярджаннем прынцыпаў аб'ектыўнасці, праўдзівасці, маральнасці — не толькі ў навуковай, творчай дзейнасці, але і ў штодзённых жыццёвых варунках.

І.Ш.

Настальгія паводле Дабужынскага

Хаця нарадзіўся Мсціслаў Валяр'янавіч Дабужынскі ў цэнтры Расіі — Ноўгарадзе, бацька яго не забываўся пра сваю прыналежнасць да старажытнага літоўскага роду. І не дзіўна, што ў 1924 годзе мастак прыняў літоўскае грамадзянства, з'ехаў з Расіі.

Выдатны мастак "срэбнага веку", праславіўся ён сваімі кніжнымі ілюстрацыямі, станковай графікай. Вядомы Мсціслаў Дабужынскі і як аўтар адметных жывапісных палотнаў, і як сцэнограф. Ён быў аформлены амаль паўсотні оперных і драматычных спектакляў у Дзяржаўным тэатры Літвы і ў тэатрах Парыжа, Лондана, Рыма, Неапаля, Бруселя, Нью-Йорка (з 1939-га М. Дабужынскі жыў у ЗША).

Яго прафесійная творчасць пачыналася з гарадскіх пейзажаў. І менавіта кранальныя замалёўкі старажытасяў жэмайцкіх мястэчак 1930-х гадоў пераважаюць у экспазіцыі, што праходзіць у Мінску. Цыкл работ пад назвай "Старая Літва", з якім знаёмяцца беларускія глядачы, мае і адмысловую "біяграфію". Знач-

ная частка твораў захоўвалася ў Чыкага, у Літоўскім інстытуце выяўленчага мастацтва, а пасля яго закрыцця — у Літоўскім мастацкім музеі ў Лемонце (штат Ілінойс). Аднак рада Літоўскага фонду, які знаходзіцца ў ЗША, летась прыняла рашэнне перадаць малюнку Мсціслава Дабужынскага ў дар Літве. Яны паступілі ў фонды Нацыянальнага мастацкага музея краіны і на пачатку сёлетняга года адбылася прэзентацыя унікальнай калекцыі (а складаецца яна з амаль двух дзесяткаў работ, якія дагэтуль у Літве не экспанаваліся), і ўдзельнічаў у гэтай падзеі прэзідэнт Літоўскай Рэспублікі.

Суседзям-беларусам пашчасціла апынуцца ў ліку першых глядачоў "Старой Літвы". Апроч гэтага цыкла малюнкаў, у экспазіцыю ўвайшлі іншыя ўзоры жывапісу, графікі, дэкаратыўна-прыкладной творчасці мастака з фонду літоўскіх музеяў.

Лана ІВАНОВА

Фота Кастуся Дробава

Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі — 75. Адна са старэйшых і вядучых вышэйшых навучальных устаноў краіны, за гісторыю свайго развіцця яна зрабілася непаўторным асяродкам высокага музычнага мастацтва і навукі, нацыянальным эталонам у сферы спецыяльнай адукацыі, выканальніцкай і кампазітарскай творчасці, музыказнаўства. Акадэмія (да 1992 года — Беларуска дзяржаўная кансерваторыя імя А. Луначарскага) заўжды была і застаецца лютэткам лепшага ў нашай музычнай культуры з яе гісторыяй, традыцыямі, сучаснымі тэндэнцыямі. Пра сённяшні дзень Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі мы гутарым з яе рэктарам Аляксандрам РАШЧУПКІНЫМ.

— Вялікі юбілей — вялікая гісторыя, ахапіць якую цяжка нават на старонках фундаментальных выданняў. Вядома, самыя значныя падзеі ды імяны, звязаныя з 75-гадовым жыццём акадэміі, будуць прыгадвацца падчас юбілейных цырымоній. Аляксандр Фёдаравіч, а што калі зараз, без доўгіх пералікаў і статыстыкі, некалькімі яркімі штрыхамі вы акрэслілі б самае адметнае ў найноўшай гісторыі акадэміі?

— Скажу так: у нас ці не кожны дзень — унікальны. Напрыклад, прыязджае наш выхаванец, піяніст Андрэй Паначэўны з Міжнароднага конкурсу імя Чайкоўскага — гэта было ў 2002 годзе — і прывозіць чацвёртую прэмію: унікальная падзея ў гісторыі акадэміі музыкі! А Гран-пры, які наш студэнт хор неаднойчы атрымліваў на міжнародных харавых фестывалях... Ці такі аспект: 1992 год, стварэнне студэнткі сімфанічнага аркестра "Маладая Беларусь" — унікальная падзея! Застаецца ў гісторыі наведанне акадэміі Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь Аляксандрам Рыгоравічам Лукашэнкам у маі 2002 года і той дзень, калі кіраўнік дзяржавы падарыў баян (які яму падараваў расійскі кампазітар Ігар Крутой) нашаму студэнту Аляксандру Шувалаву.

Кожны дзень у гісторыі нашай акадэміі асаблівы, бо працуюць тут своеадметныя творчыя асобы. Нават без уліку таго, колькі ў нас народных артыстаў ССССР ці Беларусі, заслужаных артыстаў і дзеячаў мастацтваў, кожны педагог па-свойму унікальны. Нашы жывыя легенды — прафесары Тамара Ніжнікава, Барыс Пянчук, якому вясной спёўніца 90, Міхаіл Салапаў, Мікалай Шчарбакоў, Лідзія Галушкіна. Дарэчы, Лідзія Іванаўна, прымадонна опернай сцэны 1950-х — 80-х гадоў, уражвае сёння сваім феаменальным педагогічным дарам: нядаўна яе былая студэнтка Аксана Волкава атрымала 1-е месца на прэстыжным вакальным конкурсе імя М. Глінкі ў Расіі.

На жаль, даводзіцца казаць у мінулым часе пра тых легендарных педагогаў, хто зусім нямнога не дажыў да нашага агульнага юбілею: прафесары Віктар Роўда, Анатоль Генералаў... Яны шмат зрабілі для айчыннага мастацтва і для развіцця вышэйшай музычнай школы.

Станаўленне кансерваторыі адбывалася доўгі час. Новы перыяд у яе жыцці пачаўся з таго моманту, калі наша рэспубліка набыла суверэнітэт. 1991 — 98 гады: адбывалася станаўленне маладой беларускай дзяржавы, і цяжасці росту кансерваторыі перажывала разам з усімі. Я ўспамінаю, як на працягу дня неаднойчы заходзіў у кабінет тагачаснага рэктара Казінца і заспяваў яго за незразумелай для сённяшняга моладзі справай: Міхась Антонавіч... падпісваў купоны — тысячы папяровых карткаў для набыцця тавараў!

І вось фактычна рэспубліка набыла самастойнасць. Мы цяпер, з аднаго боку, маем афіцыйны статус вядучай ВДУ краіны ў сістэме адукацыі ў

зацыя — моднае слова, але я яго не люблю — мае месца... Грамадства змянілася. Іншы рытм. Таму, безумоўна, мусяць змяніцца інтарэсы і прыярытэты ўсіх катэгорый і пластоў, не толькі моладзі. Сёння не маглі б існаваць на эстрадзе Крысталінская або Бернэс з іх няспешным рытмам. Я не абмяркоўваў бы зараз, для каго асабіста гэта добра ці дрэнна. Так ёсць. Песні Ігара Лучанка ці Алега Елісеенкава сёння ўсе ведаюць, праўда? Але ж гэта высокаадукаваныя кампазіта-

б пытанні пра розніцу паміж рэжысёрам, дырыжорам і кампазітарам. Мы, музыканты, павінны завабіваць моладзь у канцэртную залу. Нейкая частка здзівіцца і застаецца там. Нехта проста сыдзе — ім гэта не трэба. Ёсць жа розныя густы і ў чытанні. Хтосьці можа чытаць Дашкаву або Данцову, а хтосьці захапляецца Дастаеўскім — галоўнае, каб задавальненне ад гэтага чалавек атрымліваў.

— Пакулі таленавіты музыкант вучыцца, ён мае цудоў-

разыходзіцца з рэальнасцю: навучанне ў нас каштуе даражэй. Уявіце, што нам спатрэбіўся новы раяль: канцэртны "Stainway" каштуе больш як 100 тысяч долараў, нармальны раяль для заняткаў у класе — 80 млн. рублёў, умоўна кажучы, 40 тысяч долараў. А ў нас 6 спецыяльных фартэп'янных класаў, у кожным з якіх па 2 раялі. Прыкнінцы, 12 раяляў па 40 тысяч долараў — толькі піяністам трэба тысяч 500! — і падзяліце гэта на колькасць студэнтаў, бо з кожным прыводзіцца індывідуальныя зняткі на дарагіх інструментах. Студэнты за гэта не плацяць. Відавочна, штосьці вяртаць дзяржаве яны мусяць, — той жа абавязковай двухгадовай адпрацоўкай па размеркаванні. Дарэчы, для большасці са 150 музыкантаў, якіх штогод выпускае акадэмія, размеркаванне — гэта шчасце, бо мы ім забяспечваем працоўнае месца. Два гады — невялікі тэрмін, а далей ужо музыкант можа сам выбіраць для сябе дарогу.

— Сотні таленавітых выпускнікоў акадэміі працуюць у музычных тэатрах, сталічнай і абласных філармоніях, аркестравых і харавых калектывах, выкладаюць, займаюцца кампазіцыяй і аранжыроўкай, паглыбляюцца ў гісторыю і тэорыю музыкі... Адкуль бяруцца рэктары акадэміі? Вы, Аляксандр Фёдаравіч, атрымалі прафесію піяніста, потым займаліся навукай, узначальвалі кафедру філасофіі, працавалі першым прарэктарам...

— Сярод рэктараў няма прафесіяналаў-упраўленцаў. Кансерваторыю ў розны час узначальвалі кампазітары М. Аладаў, А. Багатыроў, У. Алоўнікаў, І. Лучанок. 20 з паловай гадоў рэктарам быў адметны музыкант, дырыжор М. Казінец. Усе ведаюць, колькі ён зрабіў для развіцця народна-інструментальнага мастацтва. Разам з тым, Міхась Антонавіч шчасліва спалучыў у сабе добрае стаўленне да людзей, гаспадарскую жылку, арганізатарскія здольнасці. У ліку яго многіх заслуг і тое, што акадэмія мае другі вучэбны корпус.

Канечне, на рэктара можна і трэба вучыць: навукай кіравання пажадана авалодаць, каб упэўнена трымацца ў прафесіі кіраўніка. Мне трохку лгчэй, бо я доўгі час працаваў поруч з М. Казінцом, бачыў "кухню" рэктарства.

Цяпер задача — не страціць набытае і, па магчымасці, штосьці дадаць. Нам трэба мець нармальную чытальную залу (сёння там 16 месцаў), нармальную залу для праслухоўвання музыкі, свой музей, якога, на жаль, дагэтуль няма. Годных умоў для працы вымагаюць студыя гуказапісу, кабінет народнай музыкі, выдавецкі аддзел. Дзеля гэтага ўсяго неабходна дадаць звычайную 3-4-павярховую прыбудову да галоўнага корпуса. Другая мара — пабудаваць у акадэміі арган. Для яго ёсць прасторны клас з дзівоснай акустыкай.

— Як будзеце святкаваць юбілей?

— Я не вялікі аматар святаў. Але ж 75 гадоў — гэта вяха ў гісторыі нашай ВДУ. 11 снежня адбудзецца міжнародная канферэнцыя, прысвечаная юбілею, 12-га — урачыстае пасяджэнне савета акадэміі, 13-га — святочны канцэрт у філармоніі. Гасцей чакаем з Расіі, Аўстрыі, Кітая, Літвы, Польшчы, Украіны, Францыі, Эстоніі. А новыя выданні — буклет акадэміі, серыя кампакт-дыскаў, прысвечаных выканальніцкаму мастацтву студэнтаў, аспірантаў, магістрантаў, педагогаў і аркестра "Маладая Беларусь", — будуць прыгожым падарункам да юбілею.

Гутарыла Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Фота аўтара

Музыка заўжды ў сумоўі з часам

галіне музычнага мастацтва. З другога — мы адназначна еўрапейская, а, можа, і вядомая ў сусветных маштабах, ВДУ. Штогод наш інтэрнет-сайт наведвае больш як 2 тысячы чалавек у ЗША, а ў краінах Еўрасаюза — больш як 1,5 тысячы. Пашыраем супрацоўніцтва з іншаземнымі кансерваторыямі, музычнымі акадэміямі. Ужо не кажу пра штогадовыя гастролі нашых камернага і сімфанічнага аркестраў, хору ў розных краінах, пра выступленні выдатных музыкантаў, якія перамагаюць на міжнародных конкурсах і атрымліваюць ангажэмент на канцэрты за мяжой. Нашы таленты і наша школа годна сцвердзілі сябе ў свеце. Калі мы сёлета ўрачыста выпраўлялі ў самастойны шлях чарговы выпуск акадэміі, я заўважыў, што на 150 выпускнікоў прыпала больш як 70 перамог толькі на міжнародных конкурсах. Такая лічба ў нас атрымліваецца штогод: 50-70 прызёраў міжнародных конкурсаў, ужо не кажучы пра нацыянальныя.

Дзяржава, падкрэсла, вельмі сур'ёзна клапаціцца пра станаўленне і развіццё маладых талентаў, і акадэмія музыкі асабліва ўдзячная за пастаянную дапамогу з боку двух спецыяльных фондаў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь — па падтрымцы таленавітай моладзі і па сацыяльнай падтрымцы адораных навучэнцаў і студэнтаў. Лаўрэатаў і стыпендыятаў гэтых фондаў у нас ужо больш як 200. Дзякуючы фондам набываем інструменты, атрымліваем дапамогу ў фінансаванні пазедак на конкурсы, у фундацыі некаторых творчых акцый.

— Апошнім часам у вас з'явілася нямаля новага: кафедра харэаграфіі рыхтуе педагогаў і мастацтвазнаўцаў у сваёй галіне, вядзецца падрыхтоўка рэжысёраў музычных тэатраў, можна гаварыць пра адраджэнне беларускай школы арганістаў (яна існавала ў Мінску тры стагоддзі таму) і мадэрнізацыю выканальніцтва, створаны факультатывы па аўтэнтчных барочных інструментах, выкладаецца электронная музыка. Ведаю, што вы разглядаеце магчымасць рыхтаваць спецыялістаў у эстрадных жанрах музыкі і ў джэзе — каб і масавыя віды творчасці развіваліся на грунтоўнай прафесійнай аснове. Разам з тым, у масавай свядомасці сур'ёзнае музычнае мастацтва відавочна страчвае колішні прэстыж. Кажучы, час такі: не самы спрыяльны для высокіх узораў творчасці. Ці мусяць акадэмія ісці на кампраміс з часам?

— Кампраміс з часам, кажаче? Я не зусім пагаджуся. З'яўленне аўтамабіляў або самалётаў, якія атручваюць паветра, гэта кампраміс з часам? Мы гэта прымаем, бо так развіваецца гісторыя, так рухаецца грамадства, бо глабалі-

ры, яны скончылі кансерваторыю і настолькі прафесійна дасведчаныя, што могуць і "адпавядаць кампрамісу", і пісаць сімфоніі! Ці вось наша выпускніца, гітарыстка Ірына Ігнацюк, якая выступае з папулярнымі шоу. Я не надта ўспрымаю яе мастацтва, але вонкава гэта ўражвае, прычым для такіх выштукіраваных на гітары дае магчымасць менавіта яе адукацыйны "падмурак". З гонарам падкрэсліваю: папулярны ў моладзі Пётр Ялфімаў заканчваў нашу акадэмію музыкі. Іскуі Абалян — таксама. І гэта ж адчуваецца, калі яны спяваюць.

Наогул, класічнае мастацтва ніколі не было масавым, нават у савецкія часы. Памятаеце, што рабілася ў філармоніі, калі ў Мінск прыязджаў Святаслаў Рыхтэр? Дадатковыя крэслы ставілі на самой сцэне. Такім чынам, на канцэрце прысутнічала каля 1200 чалавек. Колькі яшчэ на яго не трапляла? Дапусцім, столькі ж. Значыць, у горадзе з насельніцтвам на той час 1 мільён чалавек паслухаць Рыхтэра — сусветную велічыню! — было толькі 3 тысячы ахвочых...

У многіх людзей ёсць патрэба наведвацца ў дыскатэку, але заўсёды будзе частка грамадства, якая пойдзе на філарманічны канцэрт. Нядаўнія аўтарскія вечары нашых кампазітараў Дзмітрыя Смольскага, Андрэя Мдзівані прайшлі пры поўнай залі. А гэта класічнае мастацтва! Я не баюся таго, што адбываецца з музыкай у часе, стараюся ўспрымаць гэта правільна, успамінаючы мае ўлюбёныя словы Спінозы: "Не плакаць, не смяцца, а разумець".

Безумоўна, ёсць і праблема выхавання, асветніцтва. Калі б на ўсіх каналах тэлебачання пэўную частку эфірнага часу аддавалі культуры, не з'яўляліся б кур'ёзы, кшталту: "Бетховен — гэта фільм пра сабаку" і вам не задавалі

ня ўмовы для творчага росту і самарэалізацыі. А потым — страх перад абавязковым размеркаваннем, незапрабаванасцю, малымі заробкамі... У выніку унікальны спецыяліст пакаіае або музыку (здараецца і такое), або, усё часцей, — краіну...

— Я ведаю не так і шмат прыкладаў, калі выпускнікі акадэміі адыходзілі ад музыкі. Штогод адзінкі з іх могуць змяніць прафесію. Ад яе, як правіла, не адыходзіць хаця б таму, што прафесія нашай дзеці пачынаюць вучыцца з 5 гадоў, і калі гадоў 16 — 18 ужо гэтак аддадзена... Наконт матэрыяльнага забеспячэння: як жыве краіна, так жыве ў ёй і артыст. І музыкант не можа атрымліваць 1,5 мільёна, калі доктар ці настаўнік атрымлівае 700 тысяч.

Што да ад'ездаў за мяжу... Успомніце, як у савецкі час наракалі на замежны спорт: маўляў, ігракі там — тавар, іх купляюць і перапрадаюць. А што сёння? Умоўна кажучы, гуляе каманда ЦСКА, а там — спрэс "экзатычныя" твары бразільцаў ды неграў... Я лічу, такая працоўная міграцыя — натуральны працэс, яго нельга спыніць. Дзякуючы гэтаму пра нас ведаюць і паважаюць з-за бліскучай працы нашых выпускнікоў, што граюць у аркестрах Штутгарта, Варшавы, у Амерыцы. І яшчэ: талент — гэта маштабная, сусветная з'ява, і ён павінен распаўсюджвацца.

Важны момант — размеркаванне. Большасць студэнтаў мы навучаем бясплатна. Паводле разлікаў Міністэрства адукацыі, наш студэнт "каштуе" 6-7 млн. на год — каля 3 тысяч долараў. Мы са сваіх "платнікаў" бяром менш, бо не настолькі багатыя ў нас людзі. А для замежных студэнтаў (іх у нас 20 працэнтаў ад агульнай колькасці) выключэнне, вядома, не робім. Але метадыка разлікаў міністэрства

РОЗДУМ першы

Свет без вайны і гвалту

ДВА РОЗДУМЫ

РОЗДУМ другі

“Зайздросччу ўнукам і праўнукам нашым, якія будуць жыць у 1943 годзе”, — пісаў у 1843 годзе вядомы рускі крытык Вісарыён Бялінскі.

Наўны Вісарыён Рьгоравіч! Ды калі б меў ён магчымасьць хоць вокам адным, хоць па кароткае нейкае імгненне зазірнуць у будучыню — наўрад ці пазайздросціў бы ён людзям, якія вымушаны былі жыць у Еўропе ў годзе тысяча дзевяцьсот сорок трэцім ад нараджэння Хрыстова. Ім спачуваць трэба, гэтым людзям, але ніяк не зайздросціць...

І яшчэ адзін выраз, на гэты раз вядомага рускага гісторыка і філосафа Салаўёва. Вось што сцвярджаў ён у самым пачатку дваццатага стагоддзя: “...ваенны перыяд у гісторыі скончыўся, і ні мы, ні нашы дзеці вялікіх войнаў не ўбачым, а ўнукі і аб маленькіх будуць ведаць толькі з сачыненняў”.

Вось так, ні больш, ні менш! Ды хіба адзін толькі Бялінскі з Салаўёвым бачылі будучае дваццатае стагоддзе, як час усеагульнага чалавечага шчасця, міру і росквіту. За рэдкім выключэннем так думала, на гэта спадзявалася амаль што ўся еўрапейская інтэлектуальная эліта дзевятнацатага стагоддзя, якая лічыла сваёй час занадта жорсткім і змрочным, асабліва самы пачатак яго з крывавамі рэвалюцыйнымі падзеямі ў Францыі і яшчэ больш крывавамі напалеонаўскімі войнамі, якія паступова ахапілі амаль усю Еўропу.

Што яны маглі ведаць, гэтыя інтэлектуалы, у сваім дзевятнацатым стагоддзі аб сапраўднай жорсткасці, змрочнасці і крываваасці!

Нагхнёныя імклівымі поспехамі навукі і тэхнікі ў другой палове дзевятнацатага стагоддзя, хіба маглі яны ўявіць сабе нават у вар’яцкім сне, якім нечуваным злом абрынецца на саміх людзей у наступным стагоддзі гэты імклівы навукова-тэхнічны прагрэс!

Адуць ім ведаць было, што ў дваццатым стагоддзі чалавецтва перажыве дзве самыя жорсткія і крываваыя войны за ўсю сваю шматвекавую гісторыю! І што ледзь не будзе развязана трэцяя, яшчэ больш жудасная вайна, па якой, наогул, не засталася б на Зямлі ні пераможаных, ні саміх пераможцаў. А, можа, і самой Зямлі не засталася б...

Чалавецтва змагло ўсё ж утрымацца на самым краёчку тэрмадыскай бездані і паспяхова пераскочыць у наступнае, дваццатае першае стагоддзе... час, які ўжо мы, людзі дваццатага стагоддзя, не менш наўныя, чым нашы дзяды і прадзеды са стагоддзя дзевятнацатага, таксама пчыра лічылі будучым залатым векам чалавецтва, векам усеагульнага шчасця.

Але вось ён ужо надыйшоў і... “Няма ў ім пакуль што ні шчасця, ні міру, ні росквіту. Ва ўсялякім разе, для пераважнай большасці змянога насельніцтва. І што ж нам рабіць далей?”

На якое-такое стагоддзе пераносіць зноў сваю мару аб усеагульным шчасці і росквіце? На дваццатае другое? Ці, можа, яшчэ далей?

Шкада, што не можам мы зазірнуць у будучыню, хоць адным вокам, зазірнуць і ўбачыць, як яно там будзе на самай справе.

А можа, і добра, што не можам...

Спакайней... Памятаецца глобус, які стаяў на сталі ў Волагда ў ранаме “Майстар і Маргарыта”? Гэты дзіўны глобус увесь час адсвечваў чырвоным агнём у месцах, дзе называлі, пачыналіся або працягваліся войны.

Уяўляю, як бы адсвечваў ён, гэты глобус, у наш сённяшні час!

А ці можна падлічыць, колькі чалавек на зямных шары гіне кожны дзень ад бытавога, крымінальнага альбо нават дзяржаўнага насілля? Ды што дзень, кожную гадзіну, хвіліну...

Упэўнены, што лічы ўсё роўна будуць велічэзным. А як, наогул, падлічыць тых, якія, хоць і не гінуць, але ж са дня ў дзень церпяць здэкі, пакуты, знявагу да сябе і сваіх блізкіх? Альбо здэкі і пакуты менавіта ад сваіх блізкіх...

Колькі іх, такіх людзей, на ўсім зямных шары? Мільён? Мільярд? Некалькі мільярдаў?

Дык ці магчымы наогул мір без войнаў і насілля? А можа, цяга да вайны і насілля так трывала і надзейна закладзена ў самой чалавечай існасці, што ніякія навукова-тэхнічныя рэвалюцыі, ніякі сацыяльна-эканамічны прагрэс нічога змяніць проста не ў стане? І пакуль існаваць будзе чалавечая цывілізацыя, дагуль будзе і насілле?.. Ну, можа, зробіцца яно ў будучым куды больш вытанчаным і рознабаковым. А войны, магчыма, стануць касмічнымі, зорнымі, міжгалактычнымі нават...

Вучоныя падлічылі: за ўсю гісторыю чалавечай цывілізацыі, пачынаючы з самай далёкай старажытнасці, мірнымі на Зямлі былі ўсяго толькі 292 гады.

292 з некалькіх тысяч! Праўда, насілля, пэўна ж, хапала і ў гэтых “мірных” гадах. Яшчэ як хапала!

Адуць жа яна ў нас, гэтая агрэсія і паталагічная цяга да насілля? Ад прыроды? Ад выхавання? Ад сацыяльных умоў? Дзікае прырода, з абдымкаў якой мы ўсе выйшлі калісьці, не ведае ні дабрачыннасці, ні жалю, ні міласэрнасці. Жорсткі прынцып натуральнага адбору ахоплівае кожную нават самую нязначную па памерам біясістэму. І стаўка тут для пацірпелых паразу толькі адна — само жыццё! Ні больш, ні менш...

“Злавіў здабытку — будзеш жыць далей, не злавіў — можаш памерці ад голаду” — гэта для драпежніка... Для ахвяры той жа самы прынцып дыктуе яшчэ больш жорсткія ўмовы смяротнай гэтай гульні, але аснова тут агульная:

“Альбо я, альбо мяне!”
Дык лепш я, чым мяне!
“Альбо мяне, альбо кагосьці іншага!”

Дык лепш яго, чым мяне!
Трэцяя, як кажуць, не дадзена... У апраўданне ўсё той жа прыроды можна хіба адзначыць, што не ведала і не ведае яна, прырода, і сляпой нянавісці... ды і садыскай асалоды ад пакут паміраючай ахвяры драпежнік таксама ніколі не адчувае. У прыродзе забавою не з-за нянавісці ці разбэшчанага садызму, а толькі дзеля наталення элемента рнага пакуцця голаду. Прычым ахвяру староюца забіць як мага хутчэй, але, зноў-такі, міласэрнасць тут зусім ні пры чым. Проста так найбольш рацыянальна.

Нашы продкі так доўга былі арганічнай часткай прыроднага асяроддзя...

І так мала, па мерках касмічных, працягваецца цывілізаваны перыяд развіцця чалавецтва, нават калі пачаткам яго лічыць не Старажытны Егіпет, а міфічную Атлантыду, існаванне або неіснаванне якой да гэтага часу так і не змаглі даказаць.

Перацягнуўшы цягу да насілля і збойства ў сваіх далёкіх продкаў, чалавек унес у гэты працэс і штосьці сваё, чыста чалавечае, у прыродзе амаль што не заўважае.

Чалавек у вялікай колькасці пачаў забіваць сабе падобных, што і ў прыродзе, вядома ж, сустракаецца, але даволі рэдка і ў колькасці вельмі нязначнай...

Чалавек навучыўся адчуваць асалоду ад самога працэсу збойства і насілля, што прыродзе, як мы ведаем, зусім не ўласціва...

Ну, а само насілле стала неад’емнай часткай любога чалавечага грамадства, што да прыроды, наогул, не мае аніякага дачынення...

Чалавецтва, як гэта агульнавядома, не стаіць на месцы. Яно развіваецца, і развіваецца па сваіх уласных чалавечых законах. Першабытна-абшчынны лад паступова змяняўся рабаўладальніцкім, рабаўладальніцкі саступіў дарогу феадальнаму, феадальны — капіталістычнаму...

Кожнаму гэтаму ладу, кожнай грамадскай фармацыі ўласцівы свае сацыяльныя адносіны паміж людзь-

мі, свой уласны светапогляд і сваё навуковае светаўспрыманне, свае прылады працы, у рэшце рэшт...

А людзі, самі людзі? Ці так ужо моцна адрозніваюцца паміж сабой прадстаўнікі з розных грамадска-сацыяльных фармацый? Не па ведах, не па спосабе жыцця. Па паводзінах у экстрэмальнай, скажам, сітуацыі...

І, здаецца мне, што паміж намі ўсё ж куды больш агульнага, чым адрозненняў. Толькі вось агульнае гэта, на жаль, з разраду негатыву, а не пазітыву...

Нявольнік стагоддзя дваццатага пакутуе ад адсутнасці свабоды зусім гэтак жа, як, скажам, пакутаваў егіпецкі раб часоў Старажытнага або Сярэдняга Царства...

А катаванні электрычным токам ніяк не менш балючыя, чым катаванні пры дапамозе дыбы і распаленага жалеза...

І няўжо збойствы з прымяненнем суперсучаснай аўтаматычнай зброі з лазерным навядзеннем гуманней, чым тыя ж збойствы, якія ажыццяўляліся пры дапамозе прымітыўных драўляных дроцкаў з крамянёвымі наканечнікамі?

Госпадзі, даруй нам грахі нашыя!

Калі нават тэорыя эвалюцыі памыліцца і гэта Ты стварыў нас па сваім абліччы і падабенстве, нават і тады мы амаль адразу ж адчулі неадольную цягу да збойства і вар’яцкую, ні з чым не параўнальную асалоду ад крыві і насілля над больш слабымі. І забіў Каін Авеля... і гэтае збойства было самым першым звяном у бясконца доўгім, крывавым ланцугу...

Двойжыцца жудасны гэты ланцуг ад сівай старажытнасці да нашых дзён...

І выходзіць тады, што самая светлая і самая высокая мара чалавецтва, мара аб будучым без войнаў і насілля — гэта адна толькі мара і нічым іншым яна і быць не можа...

Мара, утопія, міраж...

Тады выходзіць, што мае рацыю тэорыя, згодна з якой нават самае правільнае і самае гуманнае выхаванне нічога не ў сілах змяніць у чалавечай прыродзе, бо ўсе маральныя якасці ў кожнага чалавеча закладзены ўжо ад самога яго нараджэння. А можа, яшчэ раней...

Усё, у тым ліку і схільнасць да агрэсіі і насілля.

Таксама цікавая тэорыя. І таксама, відаць, памылковая.

Пэўна ж, ісічна якраз дзесьці пасярэдзіне. Бо, калі і не ўсё залежыць ад правільнага выхавання дзіцяці, то вельмі і вельмі многае. І чалавек з напорыстым, агрэсіўным характарам можа, у залежнасці ад выхавання і сацыяльнага становішча, стаць і бязлітасным гвалтом крывавай бандыцкай групой, і энергічным паспяховым бізнесменам. Ці алімпійскім чэмпіёнам, Нобелеўскім лаўрэатам, у рэшце рэшт...

А можа, і проста пражыць доўгае, нуднае ды бясколернае жыццё, па вечарах зрываючы прыроджаную сваю агрэсіўнасць і, набытую за доўгія гады жыццёвых няўдач і расчараванняў, злосць, на самых блізкіх і самых безбаронных, цалкам залежных ад яго людзях: жонцы, дзецях, старых сваіх бацьках...

А, можа, бацькі калісьці гэтак жа зрываў на ім сваю ўласную злосць і прыроджаную сваю агрэсіўнасць?

Тады мне не шкада іх, гэтых бацькоў. Як не шкада будзе і яго самога, калі ўсё здэкі і глумленні над уласнымі дзецьмі бумерангам вернуцца назад, і дарослыя ўжо дзеці, якія нічога, як аказалася, не забыліся і нічому, на жаль, не навучыліся, будуць гэтак жа глуміцца і здэкавацца з яго самога...

І з уласных сваіх дзяцей таксама...

І зноў паўстане брат на брата, а сын на бацьку...

І зноў будуць бедныя ненавідзець багатых, а чорныя белых...

І зноў іншае меркаванне, адроз-

нае ад твайго ўласнага, будзе выдатнай падставай для апраўдання ўнутранай агрэсіўнасці і схільнасці да насілля...

І вернецца ўсё зноў на кругі свая...

У які ўжо раз вернецца... Даруй нам грахі нашы, Госпадзі! Даруй, калі зможаш...

І ўсё ж, насуперак усяму, я...

...Не веру ў такую змрочную і крываваю будучыню для чалавецтва... і ў тое, што няма для яго аніякага выйсця з замкнёнага гэтага кола, я таксама не веру!

І ўсё ж, насуперак усяму, я...

...шчыра веру ў тое, што, рана ці позна, але ён усё ж настане, гэты шчаслівы мір без войнаў і насілля! Вось толькі калі ён настане?

Не заўтра...

(Гэта адназначна.)

Не праз год...

(Гэта не выклікае нават сумненняў.)

Не праз дзесяць гадоў...

(Немагчыма, на жаль, змяніцца за такі сціслы тэрмін.)

Тады, можа, праз сто?

(Магчыма, але маламаверна.)

Але ж ён настане, абавязкова настане! Шкада толькі...

Шкада, што ні я, ды і ніхто з майго пакалення гэтага так і не дачакаецца. Як не дачакаецца гэтага і наступнае пакаленне, і пакаленне, якое прыйдзе ўслед за наступным...

Ці, можа, яно ўжо дачакаецца? Хоць самога пачатку?

Хацелася б верыць...

А што можам зрабіць мы самі, каб хоць крышчачку наблізіць прышэсце цудоўнай гэтай будучыні, што можа зрабіць для гэтага кожны з нас?

Не ведаю.

Магчыма, трэба проста... любіць людзей...

Не чалавецтва ў цэлым, што даволі лёгка і проста, ды і абавязкаў ніякіх на цябе не накладвае. Любі і ганарыся гэтым, і ўсім пра гэта распавядай, каб ведалі ўсе навокал, якое ў цябе добрае сэрца і чулая душа, і якая шчыра шырока натура ходзіць па зямлі побач з імі...

Любіць канкрэтных людзей куды як складаней, чым любіць усё чалавецтва ў цэлым...

Людзей з усімі іх хібама і недахопамі, з усімі іх чалавечымі слабасцямі і заганамі... з усімі іх дробязнымі грашчамі...

З усімі іх смяротнымі грахамі, у рэшце рэшт!

Проста любіць людзей...

Гэтак жа шчыра, як любіў іх калісьці Януш Корчак... як любіла іх маці Тэрэза...

Як любіў іх у свой час Ісус Хрыстос...

Гэта так няпроста — любіць людзей!

Куды прасцей — ненавідзець! І згадзіцеся, ёсць людзі, якія нічога акрамя нянавісці і не заслугоўваюць: маньякі, збойнікі, гвалтаўнікі...

Вось толькі... любая нянавісць — гэта шлях у нікуды. Гэта зварот у мінулае, якое ўсё яшчэ чапляецца за нас кашчавымі сваімі пальцамі, чапляецца і ўсё ніяк не жадае адпускаяць.

Чалавецтву трэба навучыцца любіць...

Любіць і дараваць...

Але ж я не веру ва ўсёдаравальнасць! Я не жадаю падстаўляць левую сваю шыку таму, хто толькі што ўдарыў мяне (хай сабе і ў пераносным сэнсе слова) па правай! Я ніколі не змагу прымусіць сябе спачуваць мярзотніку, які забіваў, гвалтаваў, рабаваў ні ў чым невінаватых людзей і нарэшце атрымаў за гэта заслужанае пакаранне...

Не змагу, бо гэта вышэй маіх сіл! Выходзіць, я не дарос яшчэ да той

светлай будучыні, аб якой не першае ўжо тысячагоддзе марыць усё чалавецтва, не дарос яшчэ да таго цудоўнага, гарманічнага грамадства, у якім не будзе войнаў, не будзе нідзе і ніколі ніякага, самага дробнага, нават бытавога насілля?

Ці, можа, у той час для вызначэння ўсяго гэтага будучы існаваць нейкія іншыя маральныя крытэрыі і прыярытэты?

На жаль, мы не можам прагназаваць будучыню. Ні сваю, ні тым больш, чужую. І ўсе спробы зрабіць гэта, як і ўсе спробы пабудоваць будучыню па нейкіх канкрэтных, загадаў распрацаваных схемах і праграмах, пацірпелі поўную няўдачу. Адно-адзінае навуковае адкрыццё можа ў літаральным сэнсе перавярнуць усё жыццё наша, прычым, перавярнуць неабавязкова ў лепшы бок...

А прыродныя катаклізмы і тэхнагенныя катастрофы! А рэзкія і незразумельныя змяненні клімату, якія пачынаюцца дзе-нідзе ўжо ў наш час!

А астэроіды, якія зараз, магчыма, ужо накіроўваюцца да Зямлі з бязмежнай і ледзяной касмічнай безданы, накіроўваюцца, каб дасягнуць яе праз некалькі сотняў гадоў!

Гэта не так і шмат па касмічных мерках...

А мутацыі хваробатворных вірусаў!

А мутацыі самога чалавека, катастрофічная перанаселенасць Зямлі і канчатковае спусташэнне людзьмі галоўных радовішчаў карысных выкапняў ужо ў бліжэйшыя дзесцігоддзі!

Дык хто ж мы тады: падабенства Бога на Зямлі ці проста некалькі мільярдаў нетрывялых і недаўрачывых арганічных істотаў, якія з цяжкасцю змаглі засяліць (і, адначасова, так забрудзіць!) адну маленькую планетку, якая круціцца сабе няспешна вакол аднаго невялікага і не вельмі нават гарачага сонца... а яно, гэтае сонца, знаходзіцца на самай амаль што перыферыі адной толькі з бясконцага мноства галактык таемнага Сусвету...

Дык што ж такое тады — чалавечае жыццё, з пункта гледжання цяжка зразумелай для простага чалавека тэорыі ўсеагульнай адноснасці і ўсеагульнай бяскончасці?

Бяскончасці не толькі ў прасторы, але і ў часе!

І што ж такое тады, з гэтага ж самога пункта гледжання, жыццё ўсёй нашай чалавечай цывілізацыі?

Імгненне...

Адно кароткае імгненне і нічога больш...

А мы спрабуем разважаць аб светлай нейкай будучыні, маленькія сляпыя кузуркі неабсяжнага і загадкавага Сусвету!

А, можа, усё ж не зусім кузуркі? А, можа, і зусім нават не кузуркі?!

Можа, мы, людзі — адны з самых дасканалых і высокаарганізаваных істотаў Сусвету, вось толькі пакуль ходзіць па зямлі побач з імі...

Як вусень не здагадаецца аб будучым палёце матыля...

І хто сказаў, што эвалюцыя чалавека ўжо скончылася ці амаль што скончылася! Біялагічная эвалюцыя, я маю на ўвазе.

А, можа, яна толькі яшчэ пачынаецца, сапраўдная гэтая эвалюцыя...

“Эвалюцыя Чалавека ўсеагутнага!”

І жорсткасць, агрэсіўнасць, паталагічная цяга да насілля проста знікнуць самі па сабе на адным з наступных віткаў бясконцай і загадкавай гэтай эвалюцыі. І нашы амаль што бессмяротныя нашчадкі будуць ужо ад самога свайго нараджэння, апроч усяго іншага, яшчэ і бездакорна гуманнымі.

Яны будуць добрымі і міласэрнымі, справядлівымі і цяціпымі... вось толькі...

...ці застануцца яны людзьмі: у нашым, сучасным разуменні гэтага слова?

І што яны будуць думаць пра нас, пра наша дваццатае першае стагоддзе ад нараджэння Хрыстова?

Пытанні, пытанні, пытанні...

І няма на іх адказаў, дакладней, адказы, вядома ж, ёсць... іх нават шмат, іх проста вялікае мноства, гэтых самых адказаў, дакладней, здагадак, выказванняў, меркаванняў...

І толькі адно з іх можа быць правільным...

Толькі адно...

А можа, і ніводнага...

Паразважаем

Мінская тапаніміка: ад камічнага да сур'эзнага

Штодзённа мы, кудысьці спяшаючыся, шпарка крочам па тратурах вуліц, б'яжым за адыходзячым ад прыпынку транспартам, каб хутчэй апынуцца ў падземцы. Адуль — на вучобу ці працу, а потым ізноў дадому — хутчэй, хутчэй, хутчэй... Замкнёнае кола. Шалёны тэмп жыцця мегаполіса не дае магчымасці спыніцца. Мы даўно не звяртаем увагі на змены шыльдаў на праспектах і цэнтральных вуліцах, нам не б'е па вушах механічны голас у метро, які раптам пачынае абяцаць прыезд на станцыю "Плошча Леніна", хоць такая плошча ўжо сышла ў небыццё. Для мінчукоў сталічная тапаніміка (сукупнасць геаграфічных назваў) існуе недзе на ўзроўні падсвядомасці — яна існуе быццам сама па сабе, асобна ад шараговых жыхароў.

Тапаніміка Мінска хавае ў сабе шмат цікавага — і смешныя супадзенні, і выпадковыя недарэчнасці, і арыгінальныя новаўтварэння найменні. На жаль, гэтыя назвы не заўсёды давалі людзі, якія дбалі пра непаўторнасць назваў аб'ектаў. Іначай бы не існавалі шэсць вуліц Шчорса ці комплекс "мінскай Сібіры" — Ангарская, Байкальская, Іркуцкая... Праспекты газет "Праўда" і "Звязда" — асобнае пытанне. Арыгінальнасці тут нават зашмат, але сэнсу відавочна не хапае. Чаму менавіта "Праўда"? Калі назвалі б "Газетай Гродзенскай" — і тое было б больш гістарычнай справядлівасці.

Адна з самых вялікіх праблем мінскай тапанімікі ў тым, што ў назвах вуліц адлюстравана і ўшанавана вельмі шмат аб'ектаў, якія да Беларусі не мелі аніякага дачынення, і людзей, што, магчыма, нават не здагадаліся пра яе існаванне.

У некаторых выпадках найменні надзіва паспяхова прыжываліся на беларускай глебе. Цяпер цяжка ўявіць сталіцу без плошчы Бангалор (горад у Індыі, пабрацім Мінска) ці вуліцы Кульман (эстонка, удзельніца Другой сусветнай вайны). Але гэта хутчэй выключэнне з правілаў.

Сапраўдным бедствам для сталіцы сталі псеўданімы вядомых людзей. У паўднёва-ўсходняй частцы Мінска на працягу невялічкага прамежку часу (1988 — 1990) з'явіліся вуліцы, прызначаныя ўшановаць памяць першага кіраўніка Часовага ўрада БССР (па сутнасці, прэм'ер-міністра) Зміцера Жылуновіча і пісьменніка Цішка Гартнага. Здаецца, выдатная ідэя, улічваючы заўважны недахоп у назвах вуліц іменаў знаных людзей, звязаных з Беларуссю. Але ніхто не ўлічыў, што "Цішка Гартны" — літаратурны псеўданім таго самага Жылуновіча... Выпраўленне хібы даўлялася чакаць ажно 15 год: толькі нядаўна ў сумнавядомым Трасцянецкім замест вуліцы, названай у гонар пісьменніка, з'явілася іншая. Можна паспрабаваць апраўдаць гэтую недарэчнасць элементарнай адсутнасцю эрудыцыі ў людзей, адказных за перайменаванні. Усё ж не кожны чалавек ведае акалічнасці з жыцця пісьменнікаў. Але калі ў цэнтры горада, каля Ліцэя БДУ, перакрываюць вуліцу Леніна і Ульянаў-

ская... Немагчыма не разумець бессэнсоўнасць такой сітуацыі. Можна толькі спаслацца на гіпотэзу, што для кагосьці вельмі важна, каб правяды сусветнага пралетарыяту існаваў у двух абліччах.

Існуе яшчэ адзін варыянт назваў вуліц — прыгожымі прыметнікамі, якія не маюць ніякага дачынення ні да гісторыі, ні да свайго геаграфічнага размяшчэння. Прыгожая, Ясная, Сонечная, Вясенняя... Спіс можна доўжыць бясконца. Але нават у такіх пэмкненнях не ўсё адбываецца бездакорна. Мо таму на гарадскія схемы-карты і старонкі даведнікаў трапляюць назвы ў рускім варыянце — "Утульная" і "Прывабная". Самае недарэчнае адбываецца, калі вуліцы абсалютна не адпавядаюць сваім назвам. Так, на "Прагросіўнай" знаходзіцца толькі адзін шлагбаум і адзін дом, які з'яўляецца прыстанкам тэхнічна зношаных трактароў...

Складваецца ўражанне, што назвы вуліц нясуць з сабой пэўную энергію. Няўжо вас ніколі не здзіўлялі няўдачы беларускіх тэнісістаў у апошні час? Гэтаму можна лёгка знайсці апраўданне! Рэспубліканскі цэнтр тэніса знаходзіцца зусім побач з вуліцай Крывой, што, безумоўна, не спрыяе поспеху нашых спартсменаў...

Адразу за 33-й студэнцкай паліклінічай знайшла прытулак вуліца з абсурднай назвай: "Друтая шостая лінія". Два парадкавыя лічэбнікі, якія стаяць адзін за другім, вы не знойдзеце больш нідзе. Але відавочна бязглуздзіца — як перажытак эпохі — захоўвае сваё месца на сталічнай карце. Калісьці, у савецкія часы, непадалёку існавала і "Першая шостая лінія", якая пазней набыла больш прыстойнае і чыгальнае імя — міністра адукацыі, геадэзіста Дарашэвіча.

Яшчэ адна недарэчнасць мінскай тапанімікі — адначасовае існаванне вуліцы Маскоўскай і станцыі метро з такой жа назвай. Гэта стварае шэраг праблем жыхарам горада, а асабліва гасцям сталіцы — бо ім заблытацца яшчэ прасцей! Справа ў тым, што калісьці існаваў план па стварэнні Маскоўскага праспекта. Станцыю метро на месцы магчымай магістралі пабудавалі, а вось праспект так і не назвалі. Вуліца ж

мае куды больш багатую гісторыю. Яна — адна з нешмаглікіх назваў, якая захавалася з дарэвалюцыйнага перыяду. Тады яна вяла да вакзала Маскоўска-Брэсцкай чыгункі.

Знаўцы мінуўшчыны могуць распавесці шмат містычных гісторый, звязаных з горадам. Нядаўна ў Мінску з'явіўся бульвар Мулявіна. Само сабой, ні ў каго прэтэнзій не ўзнікла — пясняр шмат зрабіў для развіцця айчыннай музыкі і папулярнасці Беларусі ў свеце. На жаль, вядомы пясняр памёр ад траўм, атрыманых у выніку няшчаснага выпадку — аўтакатастрофы. Магчыма, гэта супадзенне, але Мулявін на працягу 20 год жыў у Мінску па адрасе "Бяды, 13"... Пра гэта сведчыць мемарыяльная дошка, усталяваная на тым самым "нешчаслівым" доме. Жыхары вуліцы неаднаразова звярталіся да муніцыпальных уладаў з прапановай змяніць назву "Бяды" на якую-небудзь іншую, але атрымлівалі адмову. Вядома ж, імя Леаніда Бяды, лётчыка, двойчы героя СССР, вартасць ушанавання, але мала хто захоча жыць на такой вуліцы. Дарэчы, сам лётчык таксама загінуў у выніку аўтааварыі...

Не толькі назвы вуліц і праспектаў прывабліваюць людзей, якія цікавяцца разнастайнасцю сталічнай тапанімікі. У Мінску не вельмі многа плошчаў — прыблізна паўтара дзесятка. Тым не менш не ўсе яны вядомыя жыхарам горада. Аказваецца, у сталіцы існуе Плошча Аб'яднаных нацый. За такой шматобіяльнай назвай хаваецца ўсяго толькі пляцоўка перад канцэртнай залай "Мінск". Значную частку прасторы там займаюць паркоўка і кафэ. Мала таго, "аб'яднаных нацый" яшчэ і пераарануюцца Свіслаччу, якая робіць у гэтым месцы чарговы выгін. Назва плошчы "8 сакавіка" таксама патроху сціраецца з памяці мінчукоў. Фармальна такую святочную назву мае лужок ля выхаду са станцыі метро "Няміга". Таго самага выхаду, у якім адбылася самая вялікая па колькасці ахвяр трагедыя ў найноўшай гісторыі Беларусі. Зразумела, што ніякія святочныя ўрачыстасці там праводзіць ужо неэтычна.

Не менш цікавым уяўляецца і альтэрнатыўны найменні разнастайных аб'ектаў мінскай тапанімікі — дамоў, магазінаў, рынкаў. Як вядома, людзі, асабліва творчыя, схільныя да выкарыстання больш цікавых у гучанні слоў. Яны гатовы даваць эквівалентныя найменні ўсяму, што знаходзіцца побач з імі. Можна ствараць цэлы даведнік з тлумачэннямі, чаму вядомы "West World Club" — гэта "шайба" (форма будынка) і што хаваецца пад назвай "прэзідэнцый". Цэлы квартал па вуліцы Максіма Танка завецца "Брэсцкай крэпасцю". Тут справа ў знешнім выглядзе: шэраг дамоў чырвонага колеру ўтварае неабсяжны архітэктурны комплекс, які стварае атмасферу гераічнай крэпасці.

Безумоўна, без увагі жыхароў сталіцы не магла застацца і галоўная бібліятэка краіны. Ранейшая назва — "Ленінка" — актыўна выкарыстоўвалася і ў постсавецкі перыяд, але з пераездам кнігасховішча ў новы будынак згубіла рэшткі сваёй актуальнасці. Само жыццё запатрабавала новага ўмоўнага абазначэння кніжнай скарбніцы. Сапраўды, не будзеце ж вы ўжываць доўгую і расцягнутую афіцыйную назву: "Нацыянальная бібліятэка"? Таму і нарадзілася ў чалавечай фантазіі назва "алмаз" альбо "глобус".

Можна класіфікаваць памылковае ўражанне, што мінская тапаніміка мае шмат недарэчнасцей. Безумоўна, гэта не так. Я сканцэнтравала ўвагу менавіта на недахопах найменняў. Але хапае ў нас і назваў, за якія не будзе сорамна перад нашчадкамі. Вуліцы Купалы і Коласа, Багдановіча і Гарэцкага занялі годнае месца на карце горада, хутка з'явіцца і новыя — Янкі Брыля і Льва Сапегі. Вяртаюцца ва ўжытак забытыя на некаторы час назвы вёсак, калісьці ўключаных у межы мегаполіса. Парк "Цівалі", мікрараёны "Брылевічы", "Дамброўка", "Ржавец" — назвы, якія адлюстроўваюць сапраўды інтэлігентны, навуковы падыход да айчыннай тапанімікі, шчырую цікавасць да сваёй гісторыі, умённе ганарыцца сваім мінулым.

Ягор МАРЦІНОВІЧ
Фота аўтара

Юбілей

Капыльшчына — калыска дзесяткаў партызанскіх атрадаў, паўдзсятка партызанскіх брыгад. Усе яны кантралявалі значную тэрыторыю Мінскай вобласці. Тысячы маладых хлопцаў бралі ў рукі зброю і змагаліся за вызваленне роднай зямлі ад фашыстаў. Два гады я вандраваў па Капыльшчыне. Летась мне надарылася наведваць некаторыя памятныя мясціны, сустрэцца з б'ялымі партызанамі, баявымі сябрамі. І ажывалі ў памяці старонкі гераічнай барацьбы...

Бязвусыя партызаны

Амаль з кожнай вёскі юнакі ішлі ў партызаны, з некаторых хат — па некалькі братоў. З вёскі Мацкевічы пайшоў у партызаны Іван Ермалковіч. Падрыўныя групы атрада імя Чапаева часта падрывалі машыны на дарозе "Баранавічы — Слуцк". Іван вяртаўся з дыверсіі і забег дадому перадаваць бацькоў, памышца, змяніць бялізну. Да яго падыйшоў маладзёўшы на тры гады брат Васіль, пачаў прасіць, каб ўзяў з сабой у атрад.

— Зброі у нас мала, — адказаў Іван. — Без зброі не бяруць у атрад, Падрастай.

Наступіў кастрычнік 1943 года. Немцам не прыйшла даспадобы руская зіма з маразамі і заваямі, таму армія несла вялікія страты, фронт каціўся на захад. Давялося шукаць дапамогі ў сатэлітаў. І з'явіліся ў Беларусі мадзьярскія батальёны. Ахоўвалі тылы нямецкай арміі, рабілі ночы засады на партызан. Адзін з іх збочыў са Слуцкай дарогі ў вёску Мацкевічы. Мадзьяры не надта стараліся памагаць фашыстам, дысцыпліна ў іх часціх была нізкая. Спыніліся ля хат, а зброю пакідалі на вуліцы, на дварах ці ў сенах, а самі стараліся знайсці дзе-небудзь самагонкі, бо да раніцы дзевяццаць сядзець у засадах.

"Вось дзе можна здабыць зброю", — падумаў Васіль і пабег да сябра, сказаў, каб тот збіраўся:

— Сёння пойдзем у партызаны. У нашых сенах цэлы склад зброі. Схопім кулямёт — і ў кусты. З кулямётам возьмуць у партызаны.

— Апранайся і бяжы ў наш хлэў. Я схоплю кулямёт, сумкі з патронамі. Як стукну ствалом па сцяне — выбягай. Сумкі і стужкі панясець, а я кулямёт. Гранаты вады.

Сябры тут же пабеглі да Васілевай хаты. Фёдар Лабажэвіч — у хлэў, стаіць за дзвярыма. Васіль адчыніў сены, прыслухаўся. У хаце садаты рагочуць, афіцэр падае каманду. Хор п'яных галасоў ажно столь падымае матывам незнаёмай песні. Хтосьці ўскрыквае, хтосьці прыгупае — вясельца. Два садаты павесілі вінтоўкі на плоце, а самі з пляшкай самагонкі прыселі ў садзе пад грушай і выпіваюць, тамонаць весела. Васіль схопіў кулямёт, закінуў лямкі сумак з патронамі за плячо і выскачыў на двор, стукнуў ствалом па дзвярах хлыва. Фёдар выбег на двор, Васіль крыкнуў яму:

— Дзве вінтоўкі вісяць на плоце. Схапі іх і даганяй мяне!

Сам шуснуў за хлэў. А там — два садаты сядзець з пляшкай.

— Рукі ўгору! Мы — партызаны! — крыкнуў Васіль.

Садаты ўсхапіліся, выпусцілі шклянкі і паднялі рукі.

— Федзя, ідзі наперадзе, садаты за табой. Я заду. Кіруй праміа на вёску Лешню.

Дзіўная група аддалася ад вёскі. Неўзабаве спыніліся ля Лешні. А ў Мацкевічах праз гадзіну ачуліся афіцэры: зніклі два садаты, ручны кулямёт, сумкі з патронамі, некалькі гранат.

Васіль думаў, дзе знайсці партызан. Выршыць завітаць у Лешню да стрыечнага брата Рыгора Сямашкі. Той параў ехаць да Космічаў, даў сваю павозку. Па дарозе яны пачулі, як нехта за імі едзе. Спыніліся, падрыхтаваліся да абароны. Васіль крыкнуў:

— Хто едзе?!

— Партызаны. А вы хто?

— Таксама партызаны.

— З якога атрада?

Васіль назваў атрад, у якім знаходзіўся брат Іван.

Гэта былі таксама чапаеўцы. Падыйшлі, павіталіся. Чапаеўцы ўбачылі мадзьяр і прапанавалі сябрам здаць зброю: завязуць усіх у атрад — хай там і з імі разбіраюцца.

Падводзі павярнулі да вёскі Арэхаўка, там спынілася рота. Камандзір выслахаў хлопцаў. Да мадзьяр прывялі партызана-мадзьяра Фёдара Куліша, якога раней узняў у палон Валодзя Сыцько. Як жа ўзрадаваліся гэтай сустрэчы з земляком палонныя! Зразумелі яны, што іх не расстраляюць, як страшылі партызанамі афіцэры, што яны будуць жыць і змагацца тут, у Беларусі, за вызваленне Венгрыі, захопленай фашыстамі. Палонныя танцавалі, смяяліся, спявалі ад радасці.

Васіль і Фёдар прасіліся ў ротнага, каб дазволіў збегач дадому і даведацца, што з бацькамі, што чуваць у вёсцы.

— Толькі вінтоўкі нам аддайце, — прасіў Васіль.

— Без вінтоўкі спраўней.

— Але тады вы нас без зброі не возьмеце ў атрад, — гаварыў Ермалковіч.

— Твая праўда, Васіль. Камандзір атрада можа вас без зброі адправіць дадому. Возьміце свае вінтоўкі. Толькі, хлопчыкі, будзьце астырожнымі. Вы ж партызаны ўжо. А вораг з партызанамі не цацкаецца.

Ноччу Васіль і Фёдар непрыкметна вярнуліся ў вёску. Даведаліся, што мадзьяры выехалі ў Слуцк. Бацька Васіля накінуўся на сына:

— Што ж вы нарабілі, падшыванцы?! Нас цэлаю ноч трымалі на вуліцы пад прыцэлам. Пагражалі расстрэлам, калі знойдуць мёртвых садат!

— Ці ж мы дурныя забіваць іх без суда? Яны і самі не хацелі служыць немцам, узрадаваліся нават, што трапілі ў палон да партызан. Мы ж назваліся партызанамі.

— Дзе яны цяпер? — хваляўся бацька.

— З партызанамі абдымаюцца. У чапаеўскім атрадзе ўжо быў палонны мадзьяр. Яго захапіў яшчэ Валодзя Сыцько з Лешні. Радаваліся земляку, у скокі пусціліся.

— Брата бачыў?

— Не. Ён на заданні.

Неўзабаве прыйшоў Фёдар Лабажэвіч. Сябры вярнуліся ў атрад.

Амаль год Васіль удзельнічаў у баях з агулантамі. Быў узнагароджаны медалём "За адвагу". З нашым акуланым сябрам Фёдарам Лабажэвічам мне не ўдалося ўбачыцца — памёр ужо "бязвусы партызан". Сустрэкаўся я з Мікалаем Лінікам, Міхаілам Пеншуром, Сяргеем Уельскім. Успаміналі і баявыя эпізоды, і баявыя сяброў, з якімі маладымі хлопцамі па палях Капыльшчыны, а пасля на подступах да фашысцкага лагава кавалі агульную Перамогу.

Васіль ГУРСКИ
Калектыў рэдакцыі "ЛіМа" віншуе Васіля Рыгоравіча Гурскага з юбілеем і вышчы здароўя ды поспехаў у творчасці.

Кожны самотна пройдзе свой лёс

Магчыма, сёння Данута Бічэль іншая. Для мяне ж паэтка засталася ў мінулым стагоддзі, калі ўсе значныя літаратурныя справы ў Гародні адбываліся дзякуючы ёй.

Напрыканцы XX стагоддзя

Калісьці часопіс "Крыніца" змясціў літаратурны партрэт Дануты Бічэль. Данута Янаўна, якой яе ведаю, гэтак ж і на здымку, і ў вершах, і ў дыялогу. У згадках — розная. У А. Пяткевіча — знакавая, як Беларусь на Беларусі, у А. Марціновіча — як заўсёды: усё правільна, але... ці то солі, ці то прыправаў не хапае, у У. Дамашэвіча — параскідана, у Л. Галубовіча і тут — зацемкі, у М. Скоблы — светла. А ў Л. Рублеўскай — было б вельмі хораша, калі б тое магло быць. Са скрухай і болей чыгалецка яе абразок, бо даўно ўжо няма ў тым доме ягонаў гаспадыні: "Гародні пашанцавала. У ёй жыве паэтэса Данута Бічэль, спадарыня Данута, Данута Янаўна. Гаспадыня дома, дзе жыву паэт". Данута Янаўна напавіла б: паэт тут ніколі не жыву. Гэта яна стварыла для яго дом.

Так, Гародні пашанцавала. Калі лічыць, што Гародня — гэта мы — жменька як па ліку. Але ж Гародня — гэта яшчэ некалькі сотняў тысячачу. І ім да таго, што тут жыве паэтка — ніякай справы ў лепшым выпадку, а ў горшым... Як сама яна ў дыялогу сказала: "Паэтэса" ў маім варыянце гучыць горай, чым зладзейка. Не адна суседка сказала мне ў спіну з пагардай гэтую "мянушку" без ніякай прычыны...".

У Гародні спыніўся гадзіннік

Спраўды, так было. У самым цэнтры. На фарным касцёле — белай ігушцы, што ляціць над усім дробным, будзённым. Ляціць вечно. Над часам. Ды і навошта ведаць, колькі часу? Колькі таго часу наогул? Усё роўна не паспяваем ніколі, нікуды, ніяк. Не, гадзіннік тады не сапсаваўся. Майстар спыніў яго. Бо каму патрэбна было ведаць, што 22 лютага 1999 года маці Максіма Багдановіча, якая назаўсёды засталася ў нашай Гародні, споўнілася сто трыццаць гадоў.

Дзень той быў непагодным. Азыравата — слова маёй мамы. У ім усё — і холад, нейкі нікчэмны, сыры, прамёрзлы, быццам самому абрыдла за зіму, і макрэча. Думалася: якім быў гэты дзень тады, калі ў сям'і Мякотаў з'явілася яшчэ адно Сонейка на імя Марылька? Падаецца, іншым. І жанчыны былі жанчынамі. І мужчыны былі вартымі. Усе ведалі, што галоўнае ў сям'і — дзетка. Ражалі. Штогадочку — па сыночку...

Прышло ў той дзень да Марыльчынай магілы на старых гарадзенскіх могілках чалавек дваццаць. Паэты, студэнты. Пагаварылі пра іх, Маці і Паэта. Вершы пачыталі. Сагрэліся іх цяплом.

Сабірала ўсіх Данута Янаўна.

«Я жыву ў тваім доме...»

А калісьці Марылю Апанасаўну ў Гародні паміналі інакш. У 1996 годзе спаўнялася сто гадоў, як яе не стала. Усё тое (а была цэлая праграма: кветкі Марыльчы, служба ў касцёле, вечарына ў Лялечным тэатры,

гасціна ў музеі) ладзіла Данута Янаўна. З усіх куткоў ехалі да Марылькі і да Дануты. У музей.

Каб музей не проста існаваў, а быў літаратурным асяродкам, трэба, каб там была сапраўдная гаспадыня. Каб чалавек не проста прыходзіў на працу, а жыў дзеля музея. Быў захавальнікам духоўных скарбаў. А яшчэ — трэба любіць тых, чые душы вітаюць там, адчуваць іх. І Данута Янаўна любіла іх усіх: нашаніўцаў, Максіма, Марыльку, як сваю сяброўку, сястру, што жыла сто гадоў таму і назаўсёды засталася малодшай.

Са «Снапком» прымірыла «Нязелька»

"Снапок" — выбранае Дануты Бічэль, выходзіў вельмі марудна. Гэтак доўга чаканы. Але... Калі ведаеш вершы паэта, калі гучаць яны ў тваёй душы прыгожай мелодыяй, то вельмі цяжка прыняць зменення, падоўжэння твора. Гэтак і ў мяне сталася са "Снапком". Абноўленя радкі гучалі дысанансам, падаваліся касметыч-

нымі, штучнымі налепкамі на выпрабаваных часам каштоўнасцях. А ў сваёй любімай "Нязельцы" (1998) прачытала: "Пераробкі — зусім не канчатковыя прапраўкі, а новыя варыянты ў нязельным настроі тых самых, надрукаваных у папярэдніх зборнічках вершаў. Спяваюць жа ў розных вёсках па-рознаму тые самыя песні". Быццам спецыяльна для мяне было напісана.

Але няхай ува мне застануцца мае вершы Дануты Бічэль, а да некага яны прыйдуць абноўленыя, як у "Снапку".

«Мы — сёстры»

Яна прыняла ўжо для сябе тое, пра што мы быццам бы ведаем, у што, як нам здаецца, верым: усе людзі для Яго — Ягонья дзеці. І ўсе гэтак жа аднолькава адораны Ягонаў пашчотай і любоўю. І таму самая змрочная жабрачка, якой мы падаем свае капейкі, каб хутчэй адысці, адчуваючы сорам, уважаецца ёю за сястру.

І яна, не падаючы міласціну сваёй сястры, а дзелячы з ёю сваё, ведае, што мае найвялікшае багацце, якое даруецца абра-ным:

*Але прыбягняцца чаго там!
Мая гэта лаўка.
Звініць ва мне Боская нота
і ласка.*

Яе любяя Гародня

Ндаўна на адной універсітэцкай імпрэзе, наладжанай зусім не з паэтычнай нагоды, лейтматывам гучалі радкі з даўняга верша Дануты Бічэль: "Горад мой — бяссонніца мая..." Першым прамовіў іх чалавек, якога ніяк немагчыма западозрыць не тое што ў любові да ўсяго беларускага, але і ў элементарнай павазе. Але гэта быў знак: яе радкі гучаць у свядомасці людзей, яны сталі класікай. Бо ніхто з паэтаў не здолеў гэтак узнісла (калісьці) і смутна (зараз), але заўсёды шчыра выказаць дух Гародні.

*А заселіца горад народам,
пацалуе Дануце руку.*

Ала ПЕТРУШКЕВІЧ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Сяргей Дубавец неяк сказаў пра Алеся Разанава, што паэты генераліі "Тутэйшыя" напрыканцы 80-х рушылі ў літаратуру ягоным шляхам. Гэта, бадай, бяспрэчна — калі разумець ролю Разанава перадусім як ролю рэфарматара паэзіі. Аднак Разанаў не быў бы Разанавым, калі б вызначэнне значнасці ягонай творчасці не ўтрымлівала пэўнага парадокса: мне чамусьці здаецца, што адначасова шлях Разанава ёсць у нейкім сэнсе і адваротным шляхам — шляхам не ў літаратуру, а з літаратуры — кудысьці па-за ейныя межы. Куды ён вядзе — на ўсход, на захад? У свет? Хутчэй, "палову жыцця ў свет, палову — са свету", можна сказаць, у бязмежжа. Бязмежжа, зразуметае літаральна як адсутнасць Мяжы — а таксама фігураўна як ірацыянальнасць. (Пра важнасць слова "Мяжа": калі адзін сучасны кампазітар-авангардыст папрасіў паэтаў многіх еўрапейскіх моў выбраць у сваёй мове адзінае слова, на падставе якіх ён потым збіраўся напісаць сімфонію, Разанаў параіў яму менавіта беларускае слова "Мяжа" — нездарма ён сам апавядаў пра гэта са змоўніцкай усмешкай уваччу...)

У Разанаве ўражае, перадусім, ягоная некампраміснасць. Ён супрацьстаўляе сябе традыцыі з усёй рашучасцю і з

Некласіфікавальны класік: Алезь Разанаў

усёй сур'езнасцю. Мяжа, якую Разанаў імкнецца пераступіць, — гэта мяжа свядомасці, мяжа логікі. Нездарма ягоныя вершаказы нагадваюць сны, ствараюць гіпнатычную атмасферу сну — гэта тэкст чалавека, які праграма пазбавіўся ўсялякай "асабістасці", "адметнасці", каб стацца голасам "трансцэндэнтальнага суб'екта"...

Менавіта радыкальнасць паварту ад чыстай літаратуры да пераадолення літаратуры зрабіла з Алеся Разанава найбуйнейшага беларускага авангардыста сучаснасці. У адрозненне ад бумбамлітаўцаў, гэта авангардыст крыху "састарэлага" ўзору, амбасадар эпохі Аполінерэ і Брэтона ў сучаснасці, якому чужыя постамадэрнісцкі гумарок ягоных маладых калег (іх Разанаў, дарэчы, вельмі цэніць), які мае неадольную схільнасць да сур'езнага ўспрымання жыцця, сябе, свету, вакольнага хаосу... "У Еўропе мне няма роўных", — кажа ён, і мае рацыю — постамадэрнісцкі прывучыць заходніх літаратараў да скепсісу ў дачыненні да творчага пачатку, які з'яўляецца для Разанава самым галоўным. Таму сёння, у пару ўсеагульнай творчай расхлябанасці, далёка не кожны здольны вытрымаць усёразбуральны інтэлектуальны тэмп, як ён дыктуе.

Вершы Разанава, як кнігі ў апавяданні Борхеса пра "Тлэн" альбо ў радках Дао-Дэ-Цзын, утрымліваюць сваю супрацьлегласць, сваё абвяржэнне, адлюстраванне. Разанаў увесь час гуляецца з апазіцыямі таму, што свядома імкнецца да ўсёабдымнасці Абсалюту. Ягоная фрагментызаваная паасобным жанравым выданнем творчасць насамрэч мае ўсе рысы татальнай — гэта адмысловы таталітарызм: Абсалютны Дыктат Абсалютнай Свабоды.

Яшчэ таму, на маю думку, Разанаў паэт вельмі вербальны, слухацкі — у часе чытання ягоныя словы, глыбока зрослыя з ім самім, сустракаюць толькі супраціў паветра, тым часам як у друкаваным выглядзе абмяжоўваюць самі сябе, абмяжоўваюцца старонкамі, знакамі прыпынку... Калі Разанаў і пагаджаецца на нейкія рамкі, дык толькі на рамкі прыдуманых ім самім (!) жанраў. "Літаратура", "традыцыя" ці "авангард" для яго — словы, якія нічога не азначаюць. Творчае "Я", ягоны дыктат — для Разанава ўсё.

Менавіта таму няма сэнсу нагадаць Разанаву пра ягоны папярэднікаў — ад "Заратустры" Ніцшэ да Гомеса дэ ля Серны, чые грэгерыі, як на мой погляд, не меней блізкія да разанаўскіх пункціраў за японскія хайку, ці там пра Вісентэ Ёдобра, стваральніка блізкага разанаўскаму духу "крэацыянізму"... Яго самога гэта няздольнае зацікавіць, хаця для літаратуразнаўцы такія паралелі могуць быць надзвычай прывабнымі. Напрыклад, той факт, што Разанаў імкнецца пазбягаць некаторых слоў, перадусім абстрактных — ягоны стыль мыслення, здаецца, з дакладнасцю капіруе стыль брэтонаўскіх маніфестаў, дзе абстрактны перадаюцца з дапамогай апісанняў, пабочных сказаў кшталту "тое, што..." і г. д. Нелюбоў Разанава да абстрактных і ягоная любоў да рэчаў маюць штоосьці агульнае таксама і з любоўю імаджыстаў да канкрэтыкі, і асабіста Паўнда — да дакладных вобразаў "раскладных" абстрактных паймаў ктайскага пісьма...

Але галоўнае, бадай, што ніводная з гэтых рэчаў не можа растлумачыць Разанава — ён увабраў у сябе ўвесь заход-

ні літаратурны авангард не ў ягонай знешняй, агульнадаступнай тэкстуальнай форме, а як Ідэю, да разумення ўсемагутнасці якой дайшоў сам у выніку свайго самастойнага духоўнага развіцця (у гэтым, бадай, ягоная галоўная розніца з "Тутэйшымі").

Калісьці ў "Нашай Ніве" быў апублікаваны тэкст, які называўся Васіля Быкава "апошнім пісьменнікам Еўропы" — тэкст быў адным з эпизодаў у спробе намінаваць яго на Нобелеўскую прэмію. Дык вось, сёння ў беларускай літаратуры адзіным сапраўдным еўрапейцам, які размаўляе з еўрапейскай паэзіяй ейнаю мовай, ці прынамсі яе найбольш пашыраным дыялектам — мовай авангарда XX стагоддзя, і менавіта таму мог бы мець рэальныя шанцы на атрыманне вышэйзгаданай прэміі, з'яўляецца менавіта Разанаў. Гэта паэт, які з'ядноўвае нас з Еўропай не пасрэдніцтвам колькасці перакладаў, а пасрэдніцтвам самога свайго творчага спосабу мыслення. Разанава можна было б "раскруціць" з вялікім поспехам, калі б толькі ён не быў настолькі складаны, апалітычны, непрыстасоўны...

Усё вышэйшае — пра вартасці Разанава як жывога класіка авангарда, сустрацца з якім — гэта тое самае, што сустрацца з самім Трыстанам Царам ці Паўндам... А цяпер пра тое, што я асабіста яму закідаю: гэта не столькі ягоная бязмежная вера ў ўласны творчы пачатак і ў заўсёдную плённасць Разняволенасці і Нязмушанасці (гэтую веру я сам страціў гадоў 15 таму і не шкадую аб гэтым), колькі ягоная абсалютная супрацьстаўленне творчага Я і традыцыі, якое падаецца надзвычай ла-

гічным на першы погляд, але я пакідаю за сабой права лічыць гэтае супрацьстаўленне недыялектычным і ў чымсьці сафістычным — да такой высновы я прыйшоў даўно, парадаксальна, недзе ў той самы год, калі атрымаў ад самога Разанава ў часе нашай першай сустрэчы аўтограф у зборніку "Вастрыя стралы"...

Прызнаюся, што цяпер, 15 гадамі пазней, я нашмат больш кансерватыўны за свайго старэйшага калегу — хоць, магчыма, гэтым яго і расчарую. Але ў мяне ёсць, думаю, грунтоўныя падставы для такога пераканання. Як пісаў Борхес, чужыя кнігі лепей перадаюць мяне; маё творчае Я таксама можа ўбіраць у сябе традыцыю, выпльываць з яе і быць яе часткай — больш за тое, калі гэта насамрэч Творчае Я, яно не можа з ёю не камунікаваць (гэтаксама я камунікую з тэкстамі самога Разанава). Пішучы нашмат больш традыцыйныя ў параўнанні з разанаўскімі вершы, я зусім не адчуваю, што выказваю сябе горш альбо ў меншай ступені, альбо што выказваю не сябе. Магчыма, у адрозненне ад Разанава, я вяду дыялог са светам не наўпрост, а збольшага праз іншыя тэксты, артэфакты — магчыма, я не настолькі замільваны светам, як ён, не настолькі адчуваю сябе яго часткай... Але, як вядома, менавіта паэтам наканавана "адобрыць свет", і ў гэтым сэнсе Алезь Разанаў быў, ёсць і будзе паэтам *par excellence*.

Паэзія, паводле Нортрапа Фрая, мае ў сваім падмурку ідэю аднасці ўсіх рэчаў свету. Паводле іншых, у яе падмурку ляжыць ідэя чыстай Красы. У Разанава прысутныя абодва гэтыя разуменні паэзіі: першае — у вялікіх тэкстах, другое — у карацейшых. І калі першыя я разумею меней, то некаторым з другіх папросту зайздросчу.

Максім ШЧУР

Пад уплывам Шырмы

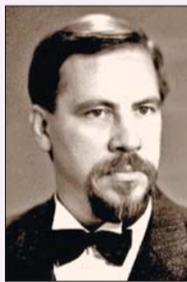

Мурашка Леанід (Лявон, Леанідас) (27.8.1924, в. Сіняўка Нясвіжскага пав. Навагрудскага ваяв., цяпер Клецкі раён Мінскай вобл.), оперны спявак, лаўрэат Маскоўскага конкурсу вакалістаў (1956). Заслужаны артыст Літвы (1974), заслужаны дзеяч мастацтваў Літвы (1984).

Бацька Л. Мурашкі кіраваў царкоўным хорам, што спрыяла зацікаўленасці хлопчыка спевамі. У 1936 г. разам з сям'ёй перасяліўся ў Вільню, дзе на яго жыццё аказаў уплыў Р.Шырмы. На светапогляд і лёс юнака ў гады вучобы паўплывалі такія вядомыя дзеячы беларускай культуры, як кампазітар К. Галкоўскі, кс. А. Станкевіч, праслаўленыя артысты-вакалісты — Пракапеня і Беноні. З 1944 да 1946 г. — у Беларускам ансамблі песні і танца пад кіраўніцтвам Р.Шырмы. У 1946 г. залічаны салістам у Літоўскую філармонію і адначасова паступіў у кансерваторыю, дзе вучыўся пад кіраўніцтвам выдачнага майстра вакалу К. Пятраўскаса, прафесара К. Галкоўскага. Студэнтам 5-га курса кансерваторыі быў прыняты ў Дзяржаўны тэатр оперы і балета Літвы, дзе працаваў да 1988 г. Выканаў больш як 60 музычных партый (Герман з оперы "Яўгенія Анегін", Качубей з оперы "Мазепа" і інш.). З поспехам прайшлі яго канцэртныя паездкі ў Іспанію, Італію, Югаславію, Венгрыю, Румынію, Польшчу, Чэхаславакію, Германію. Больш як 20 гадоў Мурашка працаваў у Вільнюскай дзяржаўнай кансерваторыі выкладчыкам класа сольных спеваў. З 1988 г. — на пенсіі, але працягвае працаваць рэгентам царкоўнага хору ў Свята-Духаўскім саборы. Адзін з актыўных стваральнікаў і цяперашні прэзідэнт Згуртавання беларускіх грамадскіх арганізацый у Літве.

Галіна СЯРГЕЕВА

Гераічны бас

Цвярской (супр. Кісліцкі) Уладзімір (6.5.1958, в. Яглевічы Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобл.), расійскі спявак, дзеяч беларускай дзяржаўнай Федэрацыі.

Бацька Уладзіміра быў дырэктарам Яглевіцкай васьмігадовай школы, выкладаў матэматыку і фізіку, маці — нямецкую мову і спевы. У Цвярской скончыў Івацэвіцкую музычную школу, Мінскі педагагічны інстытут замежных моў па спецыяльнасці "перакладчык-рэферэнт нямецкай і англійскай моў". Працаваў перакладчыкам у Германіі. Пасля скончыў Харкаўскую кансерваторыю па спецыяльнасці "опера і канцэртна-камерны спявак". Па заканчэнні кансерваторыі выехаў на гастролі ў Вялікабрытанію, быў заўважаны вядомым аўстрыйскім імпрэсарыю, па запрашэнні якога да 1998 г. знаходзіўся на гастроліх у Аўстрыі, выконваў оперна-кантатны басовы рэпертуар, даваў сольныя канцэрты.

З 1998 г. У. Цвярской знаходзіцца ў Маскве, з'яўляўся салістам Дзяржаўнага акадэмічнага рускага канцэртнага аркестра "Баян", а таксама Маскоўскага дзяржаўнага сімфанічнага аркестра пад кіраўніцтвам Д. Арлова, зараз — саліст Камернага аркестра Малога тэатра Расіі. Спявае без мікрафона ў суправаджэнні сімфанічных аркестраў практычна ў любых залах. Валодае яркім магутным оперным басам незвычайнага тэмбра, з выключнай палётнасцю, які звычайна называюць гераічным басам, што дазваляе выконваць практычна ўвесь басовы рэпертуар: партыі для нізкага басу (Канчак, Грэмін), для цэнтральнага і высокага басу (Мецістофель, Сусанін, Галіцкі, Кутузаў), а таксама традыцыйны для басоў барытанальны рэпертуар (Алека, Барыс Гадуноў, Дрэман).

Аксана СПРЫНЧАН

Вядучы рубрыкі — доктар філалагічных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Адам МАЛЬДЗІС.

Выпуск 5.

Якуцкі губернатар

Іван Іванавіч Крафт нарадзіўся 5 красавіка 1861 года ў горадзе Віцебску ў немажоннай каталіцкай сям'і патомных шляхціцаў. Ягоны бацька, "паляк па нацыянальнасці", таксама Іван Іванавіч Крафт, які меў чын унтэр-афіцэра, служыў пісарам Віцебскага палка ўнутранай варты, але ў 1864 годзе разам з сям'ёй (жонка Ганна Дамінікаўна, пяцігадовая дачка Марыя і трохгадовы сын Ян) быў сасланы ў Сібір, у сяло Шушанскае Мінусінскай акругі Енісейскай губерні. Падчас выгнання ў сям'і яшчэ з'явіліся сыны Яўген і Алесь ды дачка Вольга.

У 1882 годзе 21-гадовы Іван Крафт быў пакліканы на вайсковую службу ў Чыту, дзе даслужыўся да чыноўніка асобых даручэнняў у канцэлярыі ваеннага генерал-губернатара Я. Барабаша. Там ён вывучае мову тамтэйшых тубыльцаў, буратаў, чым выклікае павагу да сябе.

У 1890 годзе Я. Барабаша пераводзяць у Арэнбург. Ён бярэ з сабою здольнага памочніка Івана Крафта. У Арэнбургу І. Крафта напаткала вялікая гора — памерла каханая жонка.

Амаль дзесяць гадоў служыў Іван Іванавіч у Тургайскай вобласці ўплывовым чыноўнікам пры генерал-губернатарах — саветнікам Тургайскага абласнога ўпраўлення, а таксама з'яўляўся рэдактарам газеты "Тургайские областные ведомости".

У студзені 1899 года па рэкамендацыі генерал-губернатара Я. Барабаша Іван Крафт запрашаецца на службу ў Санкт-Пецярбург у Міністэрства ўнутраных спраў справавадом земскага аддзела. Там ён падрыхтаваў "Праект о преобразовании управления оседлыми кочевыми народами Сибири", за які быў узнагароджаны ордэнам Святога Уладзіміра 4-й ступені. У Пецярбургу Крафт заканчвае вольным слухачом курс у Археалагічным інстытуце.

21 красавіка 1902 года Іван Крафт бярэ шлюб з фрэйлінай царскага двара, фінкай па нацыянальнасці — Верай Аляксандраўнай Эмануэль, дачкой генерал-маёра. Вянчанне адбылося ў царкве Нікандрова Ноўгарадскай губерні. Найвысачэйшым загадам імператара Мікалая II ад 25 кастрычніка 1906 года Іван Крафт быў прызначаны якуцкім губернатарам. Жонка адмовілася з ім ехаць на край зямлі, і Іван паехаў адзін.

У даверанай яму Якуцкай вобласці Іван разгарнуў бурную дзейнасць і ўжо 22 красавіка 1907 года за заслугі перад Айчынай ён атрымоўвае тытул сапраўднага стацкага саветніка.

Іван Крафт быў перакананым прыхільнікам падрыхтоўкі прафесійных кадраў з ліку мясцовых жыхароў. Ён абавязаў чыноўнікаў свайго апарату вывучаць якуцкую мову, арганізаваў таварыствы народнай адукацыі, якія былі накіраваны на духоўнае адраджэнне і захаванне мясцовых звычаяў і традыцый народаў, якія пражывалі ў Якуцкай вобласці. З 19 ліпеня 1907 года пачала выходзіць грамадска-палітычная і літаратурная газета "Якутский край" — "Саха дойдута" на рускай і якуцкай мовах.

За часы праўлення Івана Крафта якуціяне пачалі карыстацца тэ-

лефонам, электрычнасцю. Колькасць пачатковых вучылішчаў у гарадах павялічылася напалову, а ў сельскай мясцовасці амаль у два разы, на поўначы Якуці адчыніліся вандроўныя школы. Па ягонай ініцыятыве дзецям беднякоў атрымалі магчымасць працягваць навучанне ў вышэйшых і сярэдніх установах цэнтральнай Расіі. Пры ім адчыніліся два банкі, быў пабудаваны будынак музея-бібліятэкі, у Якуцку — бальнічны комплекс на 80 ложкаў, будынкі паштова-тэлеграфнай канторы, казначэйства ды суда.

Дамагаўся адмены ссылак ў Якуцію, адначасова прымаў меры па паліпшэнні ўмоў утрымання ссыльных пасяленцаў. Дзеці сасланных пачалі атрымліваць адукацыю за казенны кошт. Для сірот і малазабеспечаных быў адчынены прытулак "Трудолюбцы". У дні святкавання Каляд і Новага года дзеці з маламаёмных сем'яў раздаваліся губернатарскія падарункі...

Аднак дэмакратычныя дзеянні і погляды Івана Крафта па пытан-

нях кіравання Якуцкай вобласцю не супадлі з пунктам гледжання на гэта Іркуцкага генерал-губернатара А. Н. Селіванава. Таму паміж імі склаўся нацягнуты ўзаемаадносінны, і генерал-губернатар пачаў хадаінічаць аб адпраўцы І. Крафта ў адстаўку. Але П. А. Стальпін, які высока цаніў Якуцкага губернатара, каб пагасіць канфлікт, прыняў рашэнне перавесці яго Енісейскім губернатарам з фармулёўкаю "па стане здароўя".

22 ліпеня 1913 года Іван Крафт, якога з цэлынёй праводзілі якуціяне, адбыў з Якуцка ў Краснаярск да свайго новага месца прызначэння. Гарадская Дума прысвоіла імя Крафта адной з вуліц ды скверу горада, а яму надалі званне ганаровага грамадзяніна Якуцка.

На пасадзе Енісейскага губернатара Іван Крафт прабыў нядоўга, усяго толькі пятнаццаць месяцаў. Раптам, у лютым 1914 года, ён цяжка захварэў і напрыканцы мая выехаў на лячэнне ў Берлін. На жаль, лячэнне не дало станоўчага эфекту. Крафт вярнуўся ў Петраград.

У метрычнай кнізе царквы святой роўнаапостальскай царквы Алены пры Імператарскім клінічным інстытуце вялікай княгіні Алены Паўлаўны значыцца: "Іван Іванавіч Крафт, енісейскі губернатар, сапраўдны стацкі саветнік, памёр 21 лістапада 1914 года ва ўзросце 54 гадоў ад запалення нырак. Пахаваны 23 лістапада 1914 года на могілках сяла Нікандрова Баранавіцкага павета Ноўгарадскай губерні". Па іншых звестках, Іван Крафт памёр 21 лістапада 1914 года, а 9 гады ранняе ў Петраградзе ад цяжкай хваробы. І хаця ў Ноўгарадскай губерні ў Крафта быў майнтэк, па жаданні памерлага астаткі яго былі перавезены з Петраграда ў Мінусінск, які ён лічыў сваёй радзімай". (З артыкула "Побольше бы таких губернаторов" у газеце "Красноярский рабочий" за 3 снежня 2004 года).

У кастрычніку 2001 года ўдзячнымі якуціянамі быў устаноўлены невялікі помнік-бюст губернатара Івану Крафту ў скверы на плошчы Дружбы ў Якуцку.

Алесь БАРКОЎСкі Якуцк

Вяртанне славуэтага імя

У кастрычніку ў Вілейцы прайшлі ўрачыстасці ў гонар 335-гадзя нацыянальнага героя Украіны Піліпа Орліка. Адзначыць гэту дату ў Вілейку прыехалі прадстаўнікі Пасольства Украіны ў Мінску, дзеячы ўкраінскай дыяспары. Святкаванні пачаліся з малебна ў вёсцы Касута. Затым адбылося адкрыццё памятнай шыльды і вуліцы ў горадзе, якую назвалі ў гонар Піліпа Орліка. Высокіх гасцей прымаў у райвыканкаме. Па заканчэнні афіцыйных мерапрыемстваў у гімназіі №1 "Логас" прайшоў урачысты канцэрт. Удзел у ім бралі і два ўкраінскія ансамблі.

"Канстытуцыя Правоў і Вольнасцей Войска Запарожскага" 1711 года, хоць і мела ў аснове сваёй традыцый казакскага права, але ў ёй прысутнічалі ўжо элементы парламентарызму. У ёй абвешчалася стварэнне незалежнай Украінскай дзяржавы. Улада гетмана абмяжоўвалася, каб пазбегнуць аўтарытарнага панавання. Вызначалася выбарная аснова казакскай улады. У гэтым канстытуцый гарантаваліся правы і свабоды жыхарам Украіны ўсіх саслоўяў.

На жаль, да канца свайго жыцця Піліп Орлік не дасягнуў сваёй галоўнай мэты, не здолеў аб'яднаць украінскія землі і стварыць незалежную дзяржаву. Аднак імя славуэта гетмана, барацьбіта за незалежнасць засталася ў памяці ўкраінскага народа. Да прыкладу, у 2002 годзе ў абарачэнне ўвайшла памятная манета наміналам 10 грывняў з выявай гэтага знанана гістарычнага дзеяча.

Дзякуючы намаганням актывістаў Беларускага грамадскага аб'яднання ўкраінцаў "Ватра" і краязнаўцаў з Вілейкі зусім нядаўна стала вядома, што ўкраінскі гетман і аўтар першай украінскай канстытуцыі нарадзіўся на беларускай зямлі. Недалёка ад Вілейкі, у маляўнічым месцы на беразе некалі звільстай рэчкі

Касуткі, якая стала цяпер залівам Вілейскага вадасховішча, знаходзіцца вёска Касута. Там 335 гадоў таму, 22 кастрычніка 1672 года, у шляхецкай сям'і нарадзіўся Піліп Орлік.

Бацька, Стэфан Орлік, паходзіў з сям'і баронаў з Чэхіі. Маці, Ганна (паводзе іншых крыніц, Ірэна Малахоўская) паходзіла з Ашмянскага павета. Бацька Піліпа ўдзельнічаў у вайсковых паходах. Калі сыну быў год, Стэфан Орлік загінуў у час бітвы з туркамі паблізу Хоцінскай крэпасці. Выхоўваў хлопчыка дзядзька маці. Пачатковую школу Орлік скончыў, хутчэй за ўсё, пры Базыльянскім манастыры ў Касуце. Пасля была вучоба ў Віленскім езуіцкім і Кіева-Магілянскім калегіюмах. Працаваў генеральным пісарам у гетманскай адміністрацыі. У 1698 годзе ён узяў шлюб з дачкой палтаўскага палкоўніка Паўла Герцыка Ганнай. А праз чатыры гады ў іх нарадзіўся сын Грыгорый, хросным бацькам якога стаў гетман Іван Мазепа.

Удзельнічаў у Паўночнай вайне, падчас якой разам з Мазепам далучыўся да шведскага караля. Удзельнік Палтаўскай бітвы. У сваёй паэме "Палтава" Аляксандр Пушкін паказаў Піліпа Орліка постацю адмоўнай, выкарыстаўшы ў адносінах да яго эпітэты "сви-

репей", "жестокий". Зразумела, усё гэта мае сваё тлумачэнне, бо змагаўся Орлік за незалежнасць Украіны як ад Маскоўі, так і ад Польшчы. 2 кастрычніка 1709 года памёр Мазепа. І ўрадженца Вілейшчыны абралі гетманам.

У выніку паражэння шведскай арміі ў Палтаўскай бітве Піліп Орлік апынуўся практычна ў эміграцыі — жыў у Швецыі, Польшчы, Францыі, Турцыі, Германіі, у Салоніках (Грэцыя). Пасля пераехаў у Ясы (сёння Румынія), дзе і памёр 24 мая 1742 года.

...Славуэта гістарычнае імя вяртаецца, такім чынам, на радзіму, у Беларусь. Як адно са звонаў гэтага працэсу — таксама выпуск у свет у "Вядавецкім цэнтры БДУ" пры падтрымцы Пасольства Украіны ў Рэспубліцы Беларусь і Беларускага грамадскага аб'яднання ўкраінцаў "Ватра" кнігі "Піліп Орлік: гетман і аўтар першай канстытуцыі Украіны", у якую ўвайшлі 22 навуковыя, краязнаўчыя і даведачныя матэрыялы на беларускай і ўкраінскай мовах. Выданне прысвечана 15-й гадавіне незалежнасці Украіны і 335-годдзю з дня нараджэння Піліпа Орліка.

Зрэшты, род Орлікаў увекавечаны і на іншых землях. Прыкладам, у Францыі, дзе жыў у эміграцыі Піліп Орлік, а затым і яго нашчадкі, у XX стагоддзі быў пабудаваны аэрапорт Орлі (на поўдзень ад Парыжа). Як піша гісторык Анатоль Грышкевіч, такім чынам, імя беларускага шляхціца засталася і на карце Францыі.

Марына ГАБРЫЯНІК, Сяргей МАКАРЭВІЧ

На здымку: Піліп Орлік (з карціны ўкраінскага мастака В. Зубкова, 2002 год).

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Жана **МАЛЕВІЧ**
(адкасны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАУЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аддзель:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3416
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
5.12.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 6574

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

У ДOME Коласа

У Дзяржаўным літаратурна-
мемарыяльным музеі
Якуба Коласа ў сувязі
са 125-годдзем з дня нараджэння
народнага паэта Беларусі
адбылася сустрэча
з настаўнікамі Мінскага раёна.
Пачалася сустрэча з уступнага
слова дырэктара музея
З. Камароўскай. Яна распавяла
пра мерапрыемствы,
якія адбыліся з нагоды
Коласавага юбілею: выставы,
літаратурныя сустрэчы,
міжнародная навукова-
практычная канферэнцыя
"Каласавіны"...

Адбыліся ў сценах дома Коласа і дзве своеасаблівыя прэзентацыі: перакладу слаўтай паэмы "Новая зямля" на ўкраінскую мову і кнігі "Якуб Колас" у малюнках. Пра пераклад "Новай зямлі" гаварыў сам паэт-перакладчык В. Стралко. Ён распавёў пра значнасць гэтага праекта (на ўкраінскай мове "Новая зямля" цалкам да гэтага ніколі не выходзіла), што пераклад адразу ж разышоўся па бібліятэках Украіны.

Напрыканцы свайго выступлення ён прачытаў невялікія ўрыўкі з раздзелаў "Леснікова пасада", "Раніца ў нядзельку" і "Дзядзька-кухар" на ўкраінскай мове. Калі яго папрасілі гэтак жа выдатна перакласці і "Сымона-музыку", то В. Стралко зазначыў, што пераклад гэтай паэмы існуе, зрабіў яго ўкраінскі перакладчык М. Літвінец, але да гэтага часу яна не выйшла асобным выданнем.

А рэдактар выдавецтва "Мастацкая літаратура" М. Шавыркін, прэзентуючы кнігу "Якуб Колас" у малюнках, распавёў пра

цікавыя супадзенні ў біяграфіях Коласа і Купалы, а потым дадаў, што гэтая кніга, прызначаная для дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту, дапаможа дзецям пазнаёміцца з біяграфіяй народнага паэта і, пэўна, будзе падмуркам для далейшага знаёмства з Коласам. Згадаў ён таксама і мастака, які афармляў выданне, — Уладзіміра Сулкоўскага, які, дарэчы, з'яўляецца аўтарам серыі работ "Радзіма Якуба Коласа".

Цікава выступіў лаўрэат Дзяржаўнай прэміі імя Янкі Купалы, галоўны рэдактар часопіса "Польмя" Мікола Мятліцкі. Ён раскажаў пра значнасць Якуба Коласа як пісьменніка і дадаў, што кожны народ ганарыўся б, калі б у яго былі свае Колас і Купала.

Прыемным сюрпрызам для ўдзельнікаў сустрэчы было выступленне Беларускага паэтычнага тэатра аднаго актёра "Зніч". У выкананні артыста Міколы Лявончыка прагучаў урывак з монаспектакля "Іду на пляц Якуба Коласа" (рэжысёр Г. Дзягілева), прэм'ера якога адбылася ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Малодшы сын Якуба Коласа, доктар тэхнічных навук Міхась Канстанцінавіч Міцкевіч раскажаў пра сямейны побыт, пра сваю маці Марыю Дзмітрыеўну, пра бацьку. Пасля выступлення ён з гумарам адказаў на пытанні настаўнікаў і прачытаў некалькі ўласных вершаў-эпіграм.

Навучэнцы школ Мінскага раёна прачыталі вершы Коласа, паказалі драматычную сцэну паводле аповесці Коласа "На прасторах жыцця". Мерапрыемства прайшло даволі цікава, не пакінуўшы абыякавымі нікога з присутных.

Ваўдзім **КОРАНЬ**

Ён маляваў кіно

У Музеі гісторыі беларускага кіно прайшлі мерапрыемствы, прысвечаныя памяці вядомага мастака-пастаноўшчыка кінастудыі "Беларусьфільм" Яўгена Ганкіна, якому сёлета споўнілася б 85 гадоў.

За сваю доўгую і плённую творчую кар'еру заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Яўген Ганкін зрабіў нямала, ён працаваў з такімі знакамітымі майстрамі, як Віктар Тураў, Ігар Дабралюбаў ды інш. І хоць асноўнай яго творчай лабараторыяй стала беларуская кінастудыя, свой пачатковы вопыт Я. Ганкін атрымаў падчас працы ў якасці памочніка галоўнага мастака-пастаноўшчыка фільма "Іван Грозны" (рэжысёр Сяргей Эйзенштэйн). Паводле слоў старшыні Беларускага саюза кінематаграфістаў Юрыя Цвяткова, у Яўгена Маркавіча атрымлівалася даволі дакладна бачыць свет праз вока кінааб'ектыва.

На юбілейнай сустрэчы калег Яўгена Ганкіна прысутнічала яго ўдава, пісьменніца Лідзія Арабей. У яе ўспамінах Яўген Маркавіч застаўся "вялікім працаўніком, які яшчэ задоўга да здымак, у падрыхтоўчы перыяд праседжаў у бібліятэках, вывучаў час і месца кінапаздзей..."

Падчас сустрэчы наведвальнікі музея змоглі азнаёміцца з экспазіцыйй эскізаў мастака, якія, на шчасце, захаваліся да нашых дзён. Многае ж было страчана. Сярод эскізаў — сюжэты з фільма "Белыя Росы", малюнкi для часопіса "Вожык", карціны да экранізацый твораў Васіля Быкава ды інш.

Уладзімір **ШУТАВЕЕЎ**

На здымку: падчас вечарыны.

Фота аўтара

Клубнаму аб'яднанню — 15

Напрыканцы лістапада ў маладзечанскім Палацы культуры пачала працаваць выстава, прысвечаная 15-гадоваму юбілею народнага клубнага аб'яднання "Майстар" майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

З 2002-га аб'яднаннем кіруе майстар па выцінанцы Вольга Маслава. У тым жа годзе клуб атрымаў званне "народны". "Майстар" аб'ядноўвае 20 творцаў: па вырабах з саломкі (аплакацыя, саломаліценне), разьбе па дрэве, лоза- і бісерапляценню, кераміцы, вязанні, вышыўцы і г. д. З выставамі аб'ездзілі Мінск, Гродна, Мядзел, Смаргонь... У 2003 годзе нават бралі ўдзел у расійска-

шведскім кірмашы-выставе ў Санкт-Пецярбургу. Кожны з удзельнікаў "Майстра" даўно абраў свой кірунак працы. Для Віктара Чапскага — гэта разьба. Вытанчаная, адмысловая, вобразна-кампазіцыйная... Для Розы Панфілавай — кераміка, дзе кожная фігурка мае патаемны, нават эзатэрычны сэнс. Для Надзеі Левінай — бісерапляценне. Рэчы, якія атрымліваюцца ў працэсе, — і модныя, і стыльныя, і, як кажуць, "эксклюзіў". Хтосьці з майстроў перадае свае навыкі маладым. Так, Людміла Валковіч-Борыс працуе выкладчыкам на аддзяленні дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ў Маладзечанскай музычнай вучэльні імя М. Агінскага. А кіраўнік "Майстра" Вольга Маслава праводзіць у палацы заняткі для

тых, хто хоча навучыцца працаваць з саломкай.

Таццяна **ШЭЛЕГ**

На здымку: вырабы ўдзельнікаў "Майстра".

Падарунак восенню

Цэнтральная жодзінская бібліятэка — своеасаблівы цэнтр асветніцтва і культуры, дзе знаходзяць творчы прытулак сталыя і маладыя паэты ды мастакі. Склалася, напрыклад, цудоўная традыцыя правядзення чытанняў, выстаў, але з'явы такога маштабу наш горад яшчэ не ведаў: упершыню бібліятэка ветліва расчыніла дзверы перад усімі жодзінскімі мастакамі. Яны прапанавалі свае лепшыя творы, назваўшы выставу такім простым, на першы погляд, але вельмі бліжкім і ёмістым для нас словам: "Жодзінцы" — святая для гараджан і пра гараджан.

Ідэя стварэння выставы належыць вядомаму сучаснаму мастаку Алесю Марачкіну. Назва — таксама яго, бо галоўны "жодзінец" быў створаны менавіта пэндзлем Марачкіна. Велічны і статны Багуслаў Радзівіл, які зазнаваў паселішча, што ў далейшым перарасло ў горад Жодзіна. Сярод мастакоў выставы — Навіцкі, Фралянкоў, смелы ды

ірэальна-касмічны Гладкевіч, а таксама Ксяндзоў, Сабалеўскі, пабачылі мы і "дзіцячыя" жахісны Славука. Нешматлікімі працамі на выставе прадстаўлены Сіўчыкаў, Цігараў, Міхейчык, Шышлоў, Крайко. Усе іх творы вартыя ўвагі і высока адзначаны гараджанамі. Для сябе ж хачу выдзеліць цудоўнага творцу Андруковіча.

Вялікі і шчыры дзякуй усім творцам, якія падаравалі нам сапраўднае свята. Спадзяёмся, што ў будучым Жодзіна займее ўласную карцінную галерэю і яго жыхары яшчэ неаднойчы адчуюць асалоду сапраўднай прыгажосці.

Марына **НАРЧУК**

Юбілей бібліятэкі

Дзіцячая бібліятэка № 6 горада Мінска сустракае свой юбілей. Адкрылася яна ў лістападзе 1967 года. І вось ужо чатыры дзесяці гадоў з'яўляецца адным з цэнтраў адраджэння нацыянальнай культуры ў беларускай сталіцы.

Запісацца ў бібліятэку можна з трохгадовага ўзросту. Чытачы яе — у асноўным вучні сярэдніх школ Маскоўскага раёна. Кніжны фонд складае 53 000 кніг і перыядычных выданняў, а колькасць чытачоў — 5300 чалавек.

Самае, бадай, адметнае ў дзейнасці бібліятэкі — свой самадзейны тэатр лялек "Пацешка", які актыўна прапагандуе беларускую кнігу. Інсцэніроўкі літаратурных твораў і сустрэчы з іх аўтарамі карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў юных чытачоў. Толькі за апошні час тут пабывалі пісьменнікі Раіса Баравікова, Ніна Загорская, Анатоль Вярцінскі, Алесь Рыбак, Леанід Дранько-Майсюк, Уладзімір Ягоўдзік, Алесь Бадак, Яўген Хвалеі, фалькларысты Аксана Катовіч і Янка Крук, перакладчык Валерыі Стралко, малодшы сын Якуба Коласа Міхась Міцкевіч.

Плённае шматгадовае супрацоўніцтва звязвае бібліятэку з часопісам "Вясёлка". Кожны год тут ушаноўваюць лаўрэатаў вясёлкаўскай прэміі імя Васіля Віткі — за лепшы твор, надрукаваны на старонках часопіса. Часта праводзяцца сустрэчы з пісьменнікамі-вясёлкаўцамі Уладзімірам Ліпскім, Міколам Маляўкам, Міколам Чарняўскім, Уладзімірам Мазго. Загадчыца бібліятэкі Тамара Патук і яе намесніца Зінаіда Драбеня ўкладваюць часцінку сваёй душы ў кожнае мерапрыемства.

Вось і нядаўна ў бібліятэцы адбылася прэзентацыя кнігі Паўла Саковіча "Сарамлівы памідор", што выйшла ў выдавецтве "Мастацкая літаратура". Юныя чытачы са сталічнай сярэдняй школы № 80 з цікавасцю слухалі аўтара кнігі, паэтаў Міколу Маляўку і Уладзіміра Мазго, а тэатр "Пацешка" інсцэніраваў некаторыя вершы і загадкі з новай кнігі.

Уладзімір **ПРАХАРЭНКАЎ**